

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUĞU OLAN *EBEVEYNLER İÇİN*
DEĞERLER EĞİTİMİ YAKLAŞIMLARINI DEĞERLENDİRME
ÖLÇEĞİ'NİN GELİŞTİRİLMESİ VE EBEVEYNLERİN DEĞERLER
EĞİTİMİ YAKLAŞIMLARININ BELİRLENMESİ**

Mehriban Yıldız

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren (1) yıl sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Mehriban
Soyadı : Yıldız
Bölümü : Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
İmza :
Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Ebeveynlerin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarının Belirlenmesi.
İngilizce Adı : Development of the Values Education Scale for Parents with Preschool Children and Determination of the Values Education Approaches of Parents.

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı : Mehriban Yıldız

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Mehriban Yıldız tarafından hazırlanan “Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Ebeveynlerin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarının Belirlenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. İlkay ULUTAŞ

(Okul Öncesi Eğitimi, Gazi Üniversitesi)

Başkan: Prof. Dr. Müdriye YILDIZ BIÇAKÇI

(Çocuk Gelişimi, Ankara Üniversitesi)

Üye: Doç. Dr. Zeynep KURTULMUŞ

(Okul Öncesi Eğitimi, Gazi Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 28/ 06 /2019

Bu tezin Gazi Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Araştırmanın tüm aşamalarında ilgisi, sevgisi, güler yüzü, bilgisi ve içtenliğiyle sürekli destek olan, değerli görüş ve önerileriyle yol gösteren, birlikte çalışmaktan mutluluk duyduğum çok Değerli Hocam ve Danışmanım Sayın Prof. Dr. İlkey ULUTAŞ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma süresince çok değerli bilgi ve deneyimleriyle yol gösteren, özellikle ölçeğin geliştirilmesi sürecinde en yoğun zamanlarında dahi vaktini ayırıp desteğini ve yardımını esirgemeyen Sayın Doç. Dr. Selçuk Beşir Demir'e en derin şükranlarımı sunuyorum.

Ölçme aracının geliştirilmesi sürecinde değerli görüş ve önerileriyle yardımını esirgemeyen, Sayın Prof. Dr. Gülden Uyanık BALAT'a, Sayın Doç. Dr. Hacer Elif DAĞLIOĞLU'na, Sayın Doç. Dr. Saide ÖZBEY'e ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Arzu ARIKAN'a en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca tezin savunma aşamasında çalışmama değerli katkılarından dolayı Sayın Prof Dr. Müdriye YILDIZ BIÇAKÇI'ya ve Sayın Doç. Dr. Zeynep KURTULMUŞ'a teşekkürlerimi sunuyorum. Yüksek lisans öğrenimim boyunca ders aldığım ve görüşlerinden yararlandığım tüm hocalarıma saygılarımı sunuyorum.

Her zaman emeği, samimiyeti, içtenliği ve desteğiyle yardıma koşan babam Esat AVCI'ya ve annem Ayfer AVCI'ya kardeşlerim, İpek AVCI'ya, Kübra, Işıl ve Hatice AVCI'ya şükranlarımı sunuyorum.

Hayatımın her anında varlıklarıyla bana en büyük gücü ve desteği veren oğlum Cemal YILDIZ ve kızım Canan YILDIZ'a, manevi desteğiyle her zaman yanımda olan sevgili eşim Veysel YILDIZ'a en içten minnettarlığımı ve sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

En büyük teşekkürü bana kapılarını açan, verilerin toplanmasında yardımcı olan ve her türlü kolaylığı sağlayan, çalışmada yer alan okulların değerli, yöneticilerine, öğretmenlerine ve ebeveynlerine sunuyorum.

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUĞU OLAN *EBEVEYNLER İÇİN*
DEĞERLER EĞİTİMİ YAKLAŞIMLARINI DEĞERLENDİRME
ÖLÇEĞİ'NİN GELİŞTİRİLMESİ VE EBEVEYNLERİN DEĞERLER
EĞİTİMİ YAKLAŞIMLARININ BELİRLENMESİ**
(Yüksek Lisans Tezi)

Mehriban Yıldız
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Haziran, 2019

ÖZ

Bu araştırma, okul öncesi dönemde çocuğu olan *Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği*'nin geliştirilmesi ve ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımlarının bazı değişkenlere göre belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Ankara İli Çankaya, Yenimahalle ve Keçiören merkez ilçelerindeki Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi anaokullarına devam eden 48-72 aylık çocukların ebeveynleri oluşturmuştur. Tarama modelinde gerçekleştirilen çalışmada ebeveynlere ilişkin genel bilgileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” ile “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışmada veriler iki aşamada analiz edilmiştir. İlk aşamada “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nin geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır. Sonuçlar ölçeğin iki faktörlü bir yapıya sahip olduğunu ve iç tutarlılığının yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmanın ikinci aşamasında bazı değişkenlere göre ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımları incelenmiştir. Bulgular, değerler eğitimi yaklaşımları açısından ebeveynlerin yüksek düzeyde olduğunu, değerler eğitimi yaklaşımlarının, anne veya baba olma durumuna, yaşına ve öğrenim durumuna göre anlamlı fark göstermediğini; çocuk sayısına, mesleklerine ve aile gelir durumuna göre ise anlamlı fark gösterdiğini ortaya koymuştur. Ebeveynlerin değerler eğitiminde sırasıyla sevgi, dürüstlük, saygı ve sorumluluk değerlerine daha fazla öncelik verdikleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler : Değerler eğitimi, karakter eğitimi, ebeveyn, okul öncesi eğitim,
Çocuk gelişimi.
Sayfa Adedi : 109
Danışman : Prof. Dr. İlkay ULUTAŞ

**DEVELOPMENT OF THE VALUES EDUCATION SCALE FOR
PARENTS WITH PRESCHOOL CHILDREN AND
DETERMINATION OF THE VALUES EDUCATION APPROACHES
OF PARENTS
(Master's Thesis)**

**Mehriban Yıldız
GAZI UNIVERSITY
INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES**

June, 2019

ABSTRACT

Aim of this study was to develop “*Values Education Scale for Parents with Preschool Children*” and compare the value education approaches of the parents according to some variables. The population of the research consisted of the parents of 48-72 month children attending public kindergardens in the central districts of Çankaya, Yenimahalle and Keçiören in Ankara during 2017-2018 academic year. Destcriptive study method was chosen to explore the aim. Data was collected with *Personel Information Form* and *Values Education Scale for Parents with Preschool Children* which was developed by the researcher. Data analysed in two steps. In the first step validity and reliability study of the *Values Education Scale for Parents with Preschool Children* was verified. Results showed good internal consistency of the scale. Confirmatory factor analysis found support for two-factor models of the scale. In the second step parental approaches on the value education was determined and compared according to some vairables. The results have shown that parents have high level in terms of the approaches of values education and their value education approaches have not changed significantly according to their maternal or paternal situation, age, graduation level and family structure. But their value education aproahes have changed significantly according to the number of their children, job and income. Moreover, it was determined that the families gave more priority to the values of love, honesty, respect and responsibility repectively in values education.

Key Words : Values Education, Character Education, Parents,
Early Childhood Education, Child Development.
Page Number : 109
Supervisor : Prof.Dr. İlkey ULUTAŞ

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xv
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvi
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	4
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Önemi.....	6
1.4. Varsayımlar	7
1.5. Sınırlılıklar.....	7
1.6. Tanımlar	7
BÖLÜM II.....	9

KAVRAMSAL ÇERÇEVE	9
2.1. Değerler.....	9
2.2. Değerlerin Sınıflanması	10
2.3. Değer Eğitimi Yaklaşımları	13
2.3.1. Değer Gerçekleştirme	14
2.3.2. Karakter Eğitimi	15
2.3.3. Vatandaşlık Eğitimi	15
2.3.4. Ahlak Eğitimi.....	16
2.4. Değerler Eğitiminin, Amacı ve Önemi	17
2.5. Okul Öncesi Dönemde Kazanılmaya Başlayan Değerler	18
2.6.1. Sevgi.....	18
2.6.2. Saygı	19
2.6.3. Güven	19
2.6.4. Doğruluk /Dürüstlük.....	20
2.6.5. Sorumluluk	20
2.6.6. Yardımseverlik	21
2.6.7. Nezaket	21
2.6.8. Adalet	21
2.6.9. Empati	22
2.6.10. Hoşgörü	22
2.6.11. Sabır	23
2.8. Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü	23
2.5. Okul Öncesi Eğitimde Değerler Eğitimi	25
2.8.1. Ailenin Okuldaki Değerler Eğitimine Dâhil Edilmesi	27
2.11. İlgili Araştırmalar	28
2.11.1. Türkiye’de yapılan bilimsel araştırmalar	28

2.11.2. Yurtdışında Yapılan İlgili Araştırmalar	36
BÖLÜM III	41
YÖNTEM.....	41
3.1. Araştırmanın Modeli	41
3.2. Evren	42
3.3. Örneklem	42
3.4. Veri Toplama Aracı	45
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu.....	45
3.4.2. Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği	45
3.4.3. Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği (EDEYDÖ)'nin özellikleri.....	47
3.5. Verilerin Analizi.....	47
BÖLÜM IV	49
BULGULAR VE YORUM	49
4.1. “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nin Geçerlik ve Güvenirliğine İlişkin Bulgular	49
4.2. Ebeveynlerin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular	59
BÖLÜM V	73
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	73
5.1. Sonuçlar	73
5.1.1. “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” nin Geçerlik Güvenirlik Sonuçları.....	74
5.1.2. Ebeveynlerin Değer Yaklaşımlarının İncelenmesine İlişkin Sonuçlar	74

5.2. Öneriler	75
5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler	75
5.2.2. Araştırmaya Yönelik Öneriler	76
KAYNAKLAR.....	77
EKLER.....	88
EK-1. İzin Belgesi.....	89

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Rokeach'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması</i>	11
Tablo 2. <i>Spranger'e Göre Değerlerin Sınıflandırılması</i>	12
Tablo 3. <i>Schwartz Değer Sınıflaması</i>	13
Tablo 4. <i>Ölçeğe İlişkin Geçerlik Güvenirlik Çalışmasında Yer Alan Ebeveynlerin ve Çocuklarının Betimsel Dağılımı</i>	43
Tablo 5. <i>Ebeveynlerin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarının İncelendiği Örneklem Grubundaki Ebeveynlerin ve Çocuklarının Betimsel Dağılımı</i>	44
Tablo 6. <i>Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett's Küresellik Testi Sonuçları</i>	50
Tablo 7. <i>'Ebeveynlerin Değerler Eğitime Yönelik Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği' Faktörlerine İlişkin Öz Değerler ve Açıklanan Varyans Yüzdeleri</i>	51
Tablo 8. <i>"Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği" Maddelerine Ait Faktör Yük Değerleri</i>	53
Tablo 9. <i>"Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği" Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları</i>	54
Tablo 10. <i>Yapısal Eşitlik Modelinde Uyum İndekslerinin Kriterleri ve Kabulü İçin Kesme Noktaları</i>	55
Tablo 11. <i>"Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği"nin Güvenirlik Analizi Sonuçları</i>	58
Tablo 12. <i>"Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği"nin Test-Tekrar Test Sonuçları</i>	58
Tablo 13. <i>Ebeveynlerin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarına İlişkin Betimsel İstatistikleri</i>	59

Tablo 14. <i>Anne veya Baba Olma Durumuna Göre “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nden Alınan Puan Ortalamalarına İlişkin t Testi Sonuçları</i>	60
Tablo 15. <i>Annelerin Yaşlarına Göre “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nden Aldıkları Puan Ortalamalarına İlişkin t Testi Sonuçları</i>	62
Tablo 16. <i>Babaların Yaşlarına Göre “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nden Aldıkları Puan Ortalamalarına İlişkin t Testi Sonuçları</i>	62
Tablo 17. <i>Ebeveynlerin Öğrenim Durumuna Göre “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nden Aldıkları Puan Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları</i>	64
Tablo 18. <i>Ebeveynlerin Mesleklerine Göre ‘Ebeveynlerin Değerler Eğitimine Yönelik Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği’nden Aldıkları Puan Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları</i>	65
Tablo 19. <i>Ebeveynlerin Çocuk Sayısına Göre “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nden Aldıkları Puan Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları</i>	67
Tablo 20. <i>Ebeveynlerin Gelir Düzeyine Göre “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nden Aldıkları Puan Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları</i>	69
Tablo 21. <i>Ebeveynlerin Değerler Eğitiminde Öncelik Verdikleri Değerler</i>	71

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1.* Saçılım (scree plot) grafiği.....52
- Şekil 2.* “Ebeveynlerin Değerler Eğitime Yönelik Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” ölçme modeli57

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Yaşadığımız bilgi ve iletişim çağında, toplumların ekonomik, kültürel ve siyasal yapılarında önemli dönüşümler olduğu görülmekte ve bu değişimler değerler sisteminde de değişikliklere yol açmakta ve değerler eğitimine duyulan gereksinimi artırmaktadır. Toplumun içinde bulunduğu bu değişimlerin aile yapısını da etkilediği görülmektedir. Geçmişte aile köklerinden alınan değerlerin şimdilerde yoğun iş temposu, çocukla geçirilen birlikteliklerin azalması, geniş aileden çekirdek aileye, tek ebeveynli aileye geçiş, teknoloji vb. sebeplerle aile ile çocuk arasındaki iletişimin azaldığı bir döneme geçilmiştir. Bu durumun ailelerin kendi değerlerini çocuklarına aktarmasına engel olduğu görülmektedir (Alpöge, 2011; Ersoy, 2011). Hem bu eksikliğin giderilmesi hem de evrensel değerlerde toplumsal birliğin oluşturulması açısından evrensel, insani ve kültürel değerlerin çocuklara aktarılması büyük önem taşımaktadır.

Değerler, toplumda nasıl yaşayacağımızı ve davranacağımızı belirlemektedir. İnsanların birlikte yaşadığı her yerde değerler vardır ve bu değerlerle birlikte yaşam devam etmektedir. Toplumsal değerler belirli bir topluma özgü ve o toplumun çoğunluğu tarafından paylaşılan, toplumun iyiliğine ve mutluluğuna katkı sağlayan ortak davranış kalıpları olarak belirtilmektedir. Toplumsal hayat değerlerden soyutlanmadığı için istesek de istemesek de toplumun çoğunluğu tarafından benimsenmiş olan değerlere özen göstermek gerekmektedir. Toplumsal değerlerin zamanla değişime uğradığı görülmektedir, ancak sevgi, saygı, dürüstlük, adalet, nezaket, yardımseverlik, cesaret, çalışkanlık, dostluk, hoşgörü, temizlik gibi temel insani değerlerin bütün çağ ve toplumlarda geçerli ve arzu edilen değerler olduğu görülmektedir. Özellikle bireylerin yaşama hakkı, özgürlüğü, onuru,

eşitliği, adalet ilkesi kapsamında olan evrensel değerler her birey için vazgeçilmez olan değerlerdir (Doğan, 2013; Hökelekli, 2013a; Aydın ve Gürler, 2014).

Değerler bireyin, toplumdaki diğer kişilerin ve toplumsal olguların değerini belirlemede kullandıkları ölçütlerdir. Toplumun hedeflediği, arzu ettiği güzel tutum ve davranışlardır. Doğru ile yanlış, güzel ile çirkin, iyi ile kötü arasındaki kararlar değerlerin rehberliğinde belirlenir. Toplumun kabul ettiği kural ve kaideler olarak görülen değerler, toplumda ulaşılmak istenen düşünce ve davranış kalıplarını gösterir. İyilik ve güzelliklerin yaygınlaştırılmasında, istenmeyen, olumsuz davranış ve düşüncelerin yerini iyi ve olumlu davranışlara bırakılmasının sağlanmasında değerler eğitimi büyük önem taşımaktadır (Ulusoy ve Arslan, 2014).

Yeşil ve Aydın (2007) değerlerin doğuştan kalıtsal olarak bireyle gelmediğini, kişinin yaşarken değerleri kazandığına, bireyin değerleri fark edebilmesi, benimseyebilmesi ve davranış haline getirebilmesi için eğitimin gerekli olduğuna değinmektedir. Değerler eğitimi kendi değerinin farkına varması için bireye fırsatlar sunmakta ve kendisine ve topluma faydalı bir birey olarak yetişmesini sağlamaktadır (Akbaş, 2013).

Değerler eğitimi tüm dünyada eğitim sistemlerinin önemle üzerinde durduğu bir süreçtir. Gelişmiş eğitim sistemlerinde değerler eğitimi; etik, karakter eğitimi, vatandaşlık eğitimi, demokrasi eğitimi ve farklı sosyal bilimler disiplinlerinde verilmektedir (Eraslan, 2013). Balat ve Dağal (2011), değerler eğitiminin kavram olarak ahlaki, kişilik gelişimi ve aynı zamanda sosyal ve duygusal gelişimle iç içe olduğunu, değerlerin kazanımına başlamadan önce çocuklarda ahlak gelişimi ve sosyal duygusal gelişimin nasıl olduğu üzerinde de durulması gerektiğini belirtmiştir. Berkowitz (2002) ise değerler eğitimi, karakter eğitimi, ahlâk eğitimi kavramlarının aynı anlamda kullanıldığını fakat tarih, coğrafya ve ideolojilere göre farklı şekilde adlandırıldığını ifade etmektedir. Günümüzde popüler terim karakter eğitimi olmasına karşılık on-yirmi yıl öncesine kadar popüler terim ahlâk eğitimiydi. Asya ülkelerinde ahlâk eğitimi kullanılırken Amerika'da karakter eğitimi İngiltere'de ise değerler eğitimi kavramı geçmektedir. Aynı şekilde Amerika'da karakter eğitimi daha muhafazakâr geleneksel ve davranışsal yaklaşımla aynı çizgide bilinirken, ahlâk eğitimi daha yapılandırmacı ve bilişsel yaklaşımlarla aynı çizgide, değerler eğitimi ise daha çok teorik olmayan davranışsal deneysel çizgide değerlendirilmektedir (Berkowitz'den aktaran Samur, 2011).

Değerler, bireyde gelişimsel bir süreç içinde ortaya çıkmaktadır. Bu süreç içinde çocuğun hayatında en önemli kişiler olan anne ve babasının uygun rol modelleri olması değerler eğitiminin temelini oluşturmaktadır. Çocuk için ilk sosyal ve duygusal ortam aile olduğundan, çocuğun topluma uyumu, ahlaki gelişimi ve değerleri öğrenmesinde ailenin olumlu desteği ve model olması, çocuğa değerleri doğrudan ya da dolaylı olarak sunması çok önemlidir. Çocuklar değerleri model alarak ve taklit yoluyla öğrenirler. Çocukların davranışlarını taklit ederek model alacağı kişiler ilk başta ebeveynleri olmaktadır. Bu nedenle aile çocuk için eşsiz bir eğitim yeri, aynı zamanda değerleri tanınması ve içselleştirmesinde ilk kurum olmaktadır. Ailede öğrenilen değerler çocuğun sosyal ilişkilerinde ve topluma uyum sağlamasında ona rehber olacaktır (Akman, 2011; Tillman, 2014; Aydın, 2013; Balat, 2012). Yapılan araştırmalarda karakter eğitiminin anne, babalar ve çocuklar arasındaki bağı güçlendirdiği ve çocukların karakter gelişimine büyük etki ettiğini belirtilmektedir (Chou, Yang ve Huang, 2014).

Ailede verilen değerler eğitiminin amacı; çocukların kendiyle barışık ve topluma çeşitli şekillerde katkıda bulunan bireyler olarak yetiştirmekle birlikte çocukların günlük hayatta kendilerini ve diğerlerini etkileyen konularda iyi kötü ve doğru yanlış arasında uygun seçimler yapabilmelerini sağlamaktır (Akman, 2011). Ailede var olan değerler odaya girildiğinde hissedilen hava gibidir. Elle tutulmaz, gözle görülmez fakat oradadır ve sürekli hissedilir etkiye sahiptir (Cüceloğlu, 2016).

Ailede değerler, bir ailenin önem verdiği tutum ve davranışları içerir. Bu nedenle her ailenin kendine has değerlere sahip olduğu görülmektedir. Bir çocuğa aile için öncelikli değerlerin neler olduğunu hissettirmek ahlak ve etik eğitiminin temelini oluşturmaktadır (Akman, 2011). Genel anlamda bireylerin değerleri okul yaşantısına gelinceye kadar sadece aile içinde, okula başladığı zamanda ailenin yanı sıra okulda kazandığı görülmektedir (Keskin, 2013). Okul, öğrencilerin karakter gelişimde büyük bir role sahip olsa da çocukların karakter gelişimi üzerindeki en büyük etkinin ailelerden geldiği üzerinde durulmaktadır (Berkowitz ve Bier, 2005).

Ailenin temel fonksiyonlarından birisi de değerlerin kültürel olarak aktarılması rolüdür. Aile bir yandan toplumun kültürel değerlerini korurken, diğer yandan da bu değerleri yeni gelen kuşaklara aktarabilme özelliğindedir. Yeni gelen nesiller biyolojik bakımdan ailelerin devamı olduğu gibi kültürel yönden de her birey, kendi ailesinin karakteristik

özelliklerini taşımaktadır (Köylü, 2016). Bu nedenle toplum içinde değerleri bizzat yaşayan, yaşatan ve örnek model olan yetişkinlere sahip olmak önemlidir (Tillman, 2014).

Dünyanın birçok yerinde aileler, eksilen sevgi, saygı ve muhabbetten; artan şiddet ve sosyal sorunlardan; kendilerini ve çevrelerini kapsayan hızlı değişimlerden giderek daha fazla etkilenmektedirler. Bu nedenle ailede ve okulda değerlerle ilgili, yapılacak programlara ihtiyaç duyulmaktadır. Okullar ve ailelerin bu ortak amaç için bir işbirliği içinde olması gerekmektedir (Aktepe, 2014; Lickona, 1999).

Sonuç olarak okulöncesi dönem çocuklarda değerlerin temellerinin atıldığı yıllardır. Değerlere yönelik kazanılan bilgiler tüm yaşam boyunca etkisini sürdürür. İlk bilgilerin kazanılma süreci erken dönemde başlar ve ergenliğin sonlarına kadar sürer. İlerleyen dönemlerde değerlere ilişkin değişimler mümkündür, ancak değerlere ilişkin temellerin erken yıllarda atılmış olduğu görülmektedir. Bu süreçte çocuğun topluma uyumu ve değerleri öğrenmesinde ailenin olumlu desteği ve model olması, çocuğa değerleri doğrudan ya da dolaylı olarak aktarımın desteklenmesi gerekmektedir. Özellikle temel değerlerin kazanımında olumlu aile yaşantısının, demokratik ebeveyn tutumlarının, aile bireyleri arasındaki sevgi, saygı, güvene dayalı ilişkinin büyük bir önemi ve etkisi bulunmaktadır (Balat ve Dağal, 2011; Bal ve Balat, 2013).

Toplumda yaşayan her birey tarafından değerlerin sağlıklı bir şekilde kazanılabilmesi için ailelerin değer eğitimi konusunda bilinçli hareket etmesi gerekmektedir. Bu nedenle ailelerin bu alandaki yaklaşımlarının incelenmesine, mevcut durumun tespit edilerek eksikliklerinin belirlenmesine ve bu konuyla ilgili alınabilecek önlemlerin ortaya konulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Çocuklar pek çok şeyi ilk olarak ailede öğrenmektedir. Çocuğun değerleri tanınması, yaşayarak öğrenmesi ve içselleştirmesinde ilk eğitim yeri ailedir. Yine ailenin tutum ve davranışları çocuğun kişiliğini ve değerleri ne derece kazanacağını belirlemektedir. Çocukların kişisel gelişimleri için ailenin uygun ortamlar oluşturması önemlidir. Çocuk ile ebeveyn arasında yaşanan saygı, sevgi, güven gibi duygulara dayalı ilişkilerle çocuğun gelecekteki ahlaki duyarlılığının temelleri atılmaktadır. Çocuk, sevmeyi, saygı göstermeyi ve güvenli bir ortamda yetişerek çevreye güven veren davranışlar geliştirmeyi ilk olarak ailede öğrenir. Doğru ve bilinçli olmayan değer kazanımı çocuk adına ilerleyen yıllarda

mutsuzluk ve uyumsuzluk sebebi olabilmektedir. Bu nedenle ailelerin değerler eğitimindeki rolü büyüktür (Hökelekli, 2013a; Aydın ve Gürlü, 2014; Berkowitz ve Bier, 2005; Balat, 2012; Pighin, 2005; Akman, 2011).

Araştırmalar erken yaşların çocukların olumlu yönde ve kalıcı şekilde etkilemekte önemli olduğunu ve çocukların değer yönelimlerinin formal eğitim yaşına gelene kadar büyük ölçüde oluştuğunu ortaya koymaktadır. (Balat ve Dağal, 2011; Dinç, 2011; Yeşil ve Aydın, 2007). Değerler eğitimi üzerine dünyada ve ülkemizde birçok araştırmanın yapıldığı görülmektedir. Dünya çapında uygulanan programlar arasında; Unesco ve Değerler Eğitimi Programı, Çocuk Gelişimi Projesi, Çocuklar İçin Ahlaki Müfredat, Zürafa Programı ve Yaşayan Değerler Eğitimi Programları sayılabilir (Tillman, 2000; Balat ve Dağal, 2011). Ülkemizde değerler eğitimi konusunda okul öncesi, ilköğretim, lise ve yükseköğretimi de içine alan birçok araştırmanın yer aldığı görülmektedir (Deveci ve Ay, 2009; Aktepe, 2010; İşcan, 2011, Yalar ve Yelken, 2011; Neslitürk, 2013). Bu alanda yapılan araştırmalar incelendiğinde okul öncesi dönemde ebeveynlere yönelik yapılan araştırma sayısının az olduğu gözlemlenmiştir. Ebeveynlere yönelik olarak yapılan değerler eğitimi çalışmalarında, çocuklara uygulanan programlarda aile katılımının sağlanması veya ebeveynlerin dâhil edilmesi şeklinde olduğu, bazı çalışmalarda ise annelere yönelik hazırlanan programların uygulanması şeklinde olduğu belirlenmiştir (Samur ve Deniz, 2014; Dereli İman, 2014; Neslitürk, 2013; Neslitürk, Özkal ve Dal, 2015; Samur, 2011). Okul öncesi dönemde değerler eğitimi alanında ebeveynlerin yaklaşımlarını değerlendirmeye yönelik bir ölçme aracına rastlanılamamıştır. Bu nedenle bu çalışmada okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynlerin değerler eğitimine yönelik yaklaşımlarının araştırılmasına ihtiyaç duyulmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacını okul öncesi dönemde çocuğu olan *Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği*'nin geliştirilmesi ve ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımlarının belirlenmesi oluşturmaktadır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

1. "Ebeveynlerin Değerler Eğitimine Yönelik Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği" geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı mıdır?
2. Ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımları ne düzeydedir?

3. Okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımları;

- a) anne veya baba olma durumuna,
- b) yaşına,
- c) öğrenim durumuna,
- ç) mesleklerine
- d) çocuk sayısına,
- e) gelir durumlarına göre anlamlı fark göstermekte midir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Toplumları oluşturan bireylerin birbirleriyle olumlu sosyal ilişkiler kurabilmesi ve bu ilişkilerin olumlu yönde sürdürülebilmesi için gerekli olan sevgi, saygı, güven, mutluluk, sorumluluk, iş birliği, dayanışma, yardımlaşma, sabır, dürüstlük gibi temel değerlerin kazanılmasının okul öncesi dönemde başladığı görölmektedir. Bu değerlerin kazanılmasında, çocuğun kişilik gelişiminin temellerinin atıldığı aile ortamının önemi büyüktür. İlerleyen yıllarda çevresiyle sosyal ilişkilerinin güçlenmesinde etkili olacak temel değerlerin kazanımında olumlu aile yaşantısının, demokratik ebeveyn tutumlarının, aile bireyleri arasındaki sevgi, saygı, güvene dayalı ilişkinin çocuk için büyük etkisi bulunmaktadır. Çocuklar için en dikkat çekici modeller anne ve babaları ya da onların yerini alan yetişkinler olmaktadır. Bu nedenle model olan ebeveynlerin kişilik özellikleri ve değerlerin aile yaşantısında kullanılma biçiminin önemli olduğu görölmektedir (Bal ve Balat, 2013).

Değerlerin kazanılmasında ve içselleştirilmesinde bu derece büyük bir öneme sahip olan ailede, okul öncesi dönemde değerler eğitimine yönelik araştırmaya çok az sayıda rastlanmıştır. Özellikle okul öncesi dönemde çocuğu olan ailelerin değerler eğitimi yaklaşımlarına ilişkin ölçme aracına rastlanmamıştır. Bu durum alanda ailelere yönelik ölçme aracı geliştirilmesi ihtiyacını ortaya koymaktadır. Okul öncesi dönemde çocuğu olan ailelerin değerler eğitimine yönelik yaklaşımlarının belirlenmesi konusunda hazırlanmış olan ölçme aracının alandaki bu ihtiyaca katkı sağlayacağı ve var olan durumun gözlenerek yeni araştırma olanakları oluşturacağı düşünölmektedir. Aynı zamanda ebeveyn yaklaşımlarının belirlenmesi, onların ihtiyaçlarına uygun eğitim programlarının hazırlanması, değerler eğitiminin okul öncesinden itibaren daha bilinçli, planlı ve doğru bir

şekilde verilmesi ve bu konuda yapılan hataların en aza indirilmesi adına sunulan öneriler ile alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Bu araştırmada;

1. “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nin ebeveynlerin değerler eğitimine yönelik yaklaşımlarını belirleyici özellikte olduğu,
2. Araştırmaya katılan ebeveynlerin ölçme aracında bulunan maddelere içten cevap verdikleri varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. 48-72 aylık çocuğu olan ebeveynler ve
2. “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” aracından elde edilen veriler ile sınırlıdır

1.6. Tanımlar

Okul Öncesi Eğitim: Bireyin doğumundan zorunlu eğitim yaşına kadar çocukların bireysel farklılıkları ve gelişim özellikleri göz önüne alınarak, sağlıklı olarak duygusal, sosyal, bilişsel ve dil gelişimlerini sağlayıcı, olumlu kişilik özelliklerinin temellerinin atıldığı ebeveyn ve eğitimcilerin rehber olduğu sistemli bir eğitimidir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2013).

Değer: Bir toplumun varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlayan, onaylanan ve olması istenilen bireyler tarafından korunmaya çalışılan inanışlardır (Ulusoy ve Dilmaç, 2014). Türk Dil Kurumu (TDK), (2019) sözlüğünde değer; “bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, üstün nitelik, meziyet, kıymet” olarak tanımlanmaktadır.

Değerler Eğitimi: Kişiyi daha çok memnun eden sosyal olarak daha iyi yaşamasına katkıda bulunan bilgi, beceri, tutum ve değerleri edinmelerine yardım edecek bilinçli bir çaba olarak tanımlanmaktadır (Kirschenbaum, 1994, s. 14). Yine değerler eğitimi kavramı

toplumdaki bireyleri birbirine bağlayan, sosyal yaşamda risk ve tehditlerden koruyarak iyiliği, mutluluğu ve huzuru oluşturan insani, ahlaki, sosyal ve manevi değerlerimizin bütün topluma kazandırılması ve aktarılması süreci şeklinde de tanımlanmaktadır (MEB, 2010).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde değerler eğitimi, okul öncesi dönemde değerler eğitimi ve değerler eğitiminde aile, okul ve öğretmenin yeri ile ilgili kavram, teori ve uygulamalara yer verilmiştir.

2.1. Değerler

Değer; ilgi, ihtiyaç ve istek duyulan anlamını içermektedir. Değer kavramı “olması gerekeni” ifade etmektedir ve teorik olandan çok eylem ve hedefe yöneliktir. Bu nedenle değerler insanın varlık şartları olarak ifade edilebilir. İnsan, değerlerini varlıklarla kurduğu ilişkiler sonucunda oluşturur ve var olanlar hakkında edindiği bilgileri kullanılırken elde edilen çıktılar insanı değerleri kazanmaya götürür (Bolay, 2013, s. 60).

Değerler, bireyin farklı durumlarda nasıl davranacağını belirleyen köklü inançlarıdır. Hangi davranışların ve neyin doğru, yanlış, iyi, güzel olduğuna ilişkin inanç ve kabullerdir. “İyi insan, iyi vatandaş, iyi anne baba, iyi öğretmen kimdir ve nasıl olmalıdır?” sorularına cevap oluşturan niteliklerdir. Tutumlar ve davranışlarla yakından ilişkilidir ve onlara yön vermektedir. Toplumdaki fertlerin dürüst, güvenilir, adaletli sorumluk sahibi, gibi temel değerlere sahip birer birey olmaları her kültürde teşvik ve kabul gören değerlerdendir (Aydın ve Gürler, 2014; Hökelekli, 2013a).

Değer, bireylerin ya da toplumun ideal olarak gördüğü var olma tarzıdır. Varlıkları ve davranış tarzlarını arzu edilen ve saygın kılmaktadır. Ayrıca, bireyin çevresindeki durumları tanıma ve anlamasında temel ölçütler olarak da görülebilir (Doğan, 2013; Yeşil ve Aydın, 2007).

Değer, insanının kıymetini artıran, sahip olduğu üstün nitelikler ve donanımdır. Aynı zaman da değer, kişinin karşılaştığı ortam, durum ve olaylarda sergilediği duyarlılığa

denmektedir. Bu duyarlılığın birey tarafından özümsemesi ve benimsenmesi süreci ise değerler eğitiminin temelini oluşturmaktadır (Yaman, 2012). İnsanların toplumsal ve psikolojik dönüşümlere uyum sağlamada zorlandıkları görülmektedir. Özellikle de karakter gelişimini tamamlayamamış olan çocuklarda ve gençlerde bu uyum döneminde daha çok sorunlar yaşanmaktadır. Bu güçlüklerin aşılmasında en etkili yollardan birisi çocuk ve gençlere içinde yaşadığı toplumla kaynaşacağı değerlerin kazandırılmasıdır (Saygılı, 2015).

Değerler duyuşsal, bilişsel ve psiko-motor olarak üç boyuttan oluşmaktadır. Bilişsel boyut, değerlerin farkında olmayı ve nerede kullanılacağını kavramayı kapsarken, duyuşsal boyut olumlu-olumsuz, iyi-kötü gibi yargı ve duygusal tepkileri kapsamaktadır. Psiko-motor boyut ise bilişsel ve duyuşsal açıdan oluşan öğrenmelerin davranışları şekillendirmesini içermektedir. Değerlerin davranışa dönüşebilmesi için duyuşsal ve bilişsel boyutun tamamlanması gerekmektedir (Akbaş, 2004, s. 45).

Değerlerin sosyal yaşam içinde önemli görevleri ve çok fazla işlevi bulunmaktadır. Bu işlevlerin başında bireysel ve toplumsal huzurun geldiği görülmektedir. Özellikle ahlaki değerler bireye hedefler göstererek olumlu davranışlar sergileme zemini hazırlamaktadır. Bireyin, toplumun ve insanlığın var olması, gelişmesi, değerlere ve onların uygulanmasına bağlıdır. Bu nedenle bireyleri bir araya getiren ve tutan sahip oldukları değerler olmaktadır (Özensel, 2003; Aydın ve Gürler, 2014, s. 4).

Değerler hakkında yapılan tanımlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir Aydın (2003);

- a) Değerler; inançları içeren olgulardır.
- b) Bireylerin eylemlerini içselleştirmelerine olanak sağlar.
- c) Toplum tarafından ilgi gören, istenilen şeylerdir.
- d) Bütün alanlarla ilgilidirler ve ana alanlar kendine özgü değerlerden oluşmaktadır.
- e) Sosyal yapıdadır.
- f) Tarihi birikimlerden oluşan köklü inançlardır.

2.2. Değerlerin Sınıflanması

Değerler konusunda birçok sınıflama bulunmaktadır. Bu sınıflamalardan bazıları şu şekildedir;

Rokeach Değer Sınıflaması: Rokeach (1973), bu alanda yaptığı çalışmalar sonucunda değerleri amaç ve araç değerler olarak ikiye ayırdığı görülmektedir. Amaç değerlerin daha çok yaşamın temel amaçlarını (mutluluk, rahat bir yaşam, eşitlik, ulusal güvenlik vb.), araç değerlerin ise bu amaçlara ulaşmada kullanılacak davranış tarzlarını (hırslı, neşeli, bağımsız, sevecen vb.) kapsamaktadır. Rokeach (1973) her iki değer grubunu da 18'er tane değer bulunacak şekilde aşamalandırmıştır (Rokeach'dan aktaran Samur, 2011).

Tablo 1

Rokeach'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması

Gaye/Amaç Değerler	Vasıta/Araç Değerler
Aile güvenliği	Bağımsız olma
Barış içinde bir dünya	Bağışlayıcılık
Başarılı olma	Cesaret
Bilgelik	Dürüstlük
Dini olgunluk	Entelektüellik
Eşitlik	Geniş görüşlülük
Gerçek dostluk	Hırslılık
Güzellikler dünyası	İtaatkârlık
Heyecan verici bir hayat	Kendini kontrol etme
İç huzur	Kibarlık
Kendine saygı	Kendine hakim olma
Mutluluk	Mantıklılık
Gerçek dostluk	Neşelilik
Özgürlük	Sevecenlik
Rahat bir hayat	Sorumluluk sahibi olma
Sosyal kabul	Temizlik
Ulusal güvenlik	Yardımseverlik
Zevk	Yaratıcılık

Samur, Ö. A. (2011). Değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisi. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Spranger Değer Teorisi: Spranger ise değerleri bilimsel, ekonomik, estetik, sosyal, politik ve dini değer olmak üzere altı gruba ayırarak sınıflandırmıştır.

Tablo 2

Spranger'e Göre Değerlerin Sınıflandırılması

Bilimsel Değer	Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştiri, akılcı ve entelektüeldir.
Ekonomik Değer	Finansal amaçları ve araçları kapsar. Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerleri önemser.
Estetik Değer	Simetri, uyum ve forma önem verir. Deneyimler, tercihler ve kabulleri kapsar. Sanatın toplum için önemli olduğunu düşünür.
Sosyal Değer	Toplumsal ve bireysel ilişkiler ve bu ilişkilerde yönelimleri kapsar. İnsanları sevme, yardım etme ve bencil olmama esastır. En yüksek değer, insan sevgisidir. Nazik ve sempattir, bencil değildir.
Politik Değer	Kişisel güç, etki ve şöhret önemlidir. Esas olarak kuvvetle ilgilidir, güç, yetkinlik, liderlik vb. değerleri kapsar.
Dini Değer	Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dini uğrunda dünyevi hazlardan vazgeçer.

Güngör, E. (1998). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar*. İstanbul: Ötüken.

Schwartz Değer Sınıflaması: Schwartz ve Bilsky Rokeach'ın değer listesini temel alarak değerleri 10 boyutta gruplamış ve toplamda 56 değere yer vermiştir. Schwartz değer grupları ve listesi aşağıda verilmiştir (Schwartz'dan aktaran Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000).

Tablo 3

Schwartz Değer Sınıflaması

Açıklama	Değerler
Güç: Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görüntümü koruyabilmek, insanlar tarafından benimsenmek
Başarı: Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak, zeki olmak.
Hazcılık: Bireysel zevke ve hazza yönelim	Zevk, hayattan tat almak.
Uyarılım: Heyecan ve yenilik arayışı	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir hayat sahibi olmak
Özyönelim: Düşünce ve eylemde bağımsızlık	Yaratıcı olma, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak, kendine saygısı olmak
Evrenselcilik: Anlayışlılık hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyaya barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya doğayla bütünlük içinde olma, çevreyi koruma, iç uyum
İyilikseverlik: Bireyin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	Yardım sever olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak, gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi bir hayat, anlamlı bir hayat, alçak gönüllü olmak
Geleneksellik: Kültür veya dinsel töre, fikirlere saygı ve bağlılık	Alçak gönüllü olmak, dindar olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı bir hayat (dünyevi işlerden el ayak çekmek) mahremiyet
Uyma: Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlanması	Kıbarlık, itaatkâr olmak, anne babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek
Güvenlik: Toplumun var olan ilişkilerinin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği	Ulusal güvenlik, toplumsal düzen sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek, bağlılık duygusu, sağlıklı olmak

Kuşdil, M. E. & Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değerler yönelimi ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.

2.3. Değer Eğitimi Yaklaşımları

Değerler eğitiminde birçok yaklaşım vardır. Bu yaklaşımlardan değer gerçekleştirme, vatandaşlık eğitimi, karakter eğitimi ve ahlak eğitimi temel yaklaşımlar olarak belirtilmektedir. Fakat etik, hukukla ilgili eğitim, eleştirel düşünme, empati eğitimi,

işbirliği, karar verme, ahlaki düşünce, yaşam becerileri, bağımlılık eğitimi, din eğitimi vb. bir çok yaklaşımda değerler eğitimi altında sayılabilmektedir (Kirschenbaum, 1994, s. 13).

2.3.1. Değer Gerçekleştirme

Bu ilk temel yaklaşım, bireylerin karar verme, tanıma, uygulama, uygun hareket etme ve hayatındaki değerleri başarmasına yardım eden bütün basamakları kapsar. Bireylerin değerlerini gerçekleştirmeleri, bütün durumlarda etkin insanlar olmaları ve hayatın anlamını bulmalarını sağlayacak beceriler geliştirebilmeleri amacıyla hazırlanmış birçok yöntem, teknik ve stratejiyi içermektedir. Değer gerçekleştirme ile ulaşılmak istenen beceriler arasında kendini tanıma, kendine saygı duyma (özsaygı), hedef koyma yeteneği, düşünme becerileri, iletişim becerileri yer almaktadır (Kirschenbaum, 1994).

Kendini tanıma: Kendini tanıma birtakım önemli hayat becerilerini gerektirir. Kişinin inançlarının, duygularının, değer ve önceliklerini fark edebilmesi; güçlü ve zayıf yanlarını bilmesi, davranış biçimi ve kendine dürüst olması hayat becerileri arasındadır.

Kendine saygı duyma (öz saygı): Öz saygı kendini kabul etme ve takdir etmedir. Öz saygının değerler eğitimiyle ilişkisi ilk bakışta çok açık olmayabilir fakat dikkate değerdir. Bireyin öz saygısı azaldıkça kendisini daha değersiz hisseder ve bunun sonucunda hayatın sorumluluklarını yerine getirmesi zorlaşır.

Hedef belirleme yeteneği: Kişinin değerler edinip geliştirebilmesi açık ve gerçekçi hedefler belirlemesinden geçer. Başarılı hedef belirleyenler kişisel hayatlarında daha verimli olurlar ve iş ortamlarına ve topluma daha fazla katkıda bulunurlar.

Düşünme becerileri: Öğrencilerin düşünme becerilerini artırma değerler eğitiminin önemli bir parçasıdır. Akıllıca hayat kararları alabilme bilgiyi anlama, analiz etme, sentezleme ve değerlendirmeyi gerektirir.

İletişim becerileri: Bireyin düşüncelerini ve hislerini açıkça aktarması, diğerlerini dinleme ve etkili problem çözme gibi insani ilişkilerle ilgili olan bu beceriler değerleri gerçekleştirme için gereklidir (Kirschenbaum, 1994).

2.3.2. Karakter Eğitimi

Karakter eğitiminin geçmişten bugünüme kadar farklı adlarla anıldığı, tarihinin 1860'lı yıllarda Amerika'ya dayandığı ve buradan diğer dünya ülkelerine yayıldığı, gün geçtikçe öneminin arttığı belirtilmektedir (Sırrı, 2015).

Karakter eğitimi, bireylerin sorumluluk alabilmesi ve doğru seçimlerde bulunabilmesine olanak sağlayan bilgi, beceri ve yetenekleri kazanılması sürecini içerir. İyi karakter olağan yaşantılar karşısında karar verebilme, dikkatli düşünme ve uygulama için doğru tercihlerde bulunarak bunları harekete geçirme yeteneğidir (Acat ve Aslan, 2011).

Sırrı (2015), karakter eğitiminin amacını; anlayışlı, ilgili, ahlaki değerlere sahip, üretken, kapasitesini en iyi şekilde kullanan, doğru seçimler yapan ve hayatı anlayarak yaşayan bireyler yetiştirilmesi şeklinde ifade etmektedir.

Öğrencilerin etkili bir yaşam sürmelerine yardımcı olmayı amaçlayan karakter eğitimi toplumsal birliğin oluşturulması için de önemli bir gereksinimdir (Lickona, 1999). Lickona'ya (1999, s. 51) göre karakter kullanılan, geçerli olan değerlerden oluşur. Bir değer erdem haline geldiğinde yani bir duruma ahlaki olarak tepki vermeye alışıldığında karakter olarak ilerleme kaydedilir. İyi bir karakter aklen, kalben ve fiilen iyiliği bilir, iyiliği ister ve iyilik yapar.

Karakter eğitiminde özellikle ahlaki değerlerin üzerinde durulması gerekmektedir. Karakter eğitimi ile bireyin evrensel, toplumsal, bireysel, kültürel vb. farklı alanlardaki ahlaki değerleri içeren doğruluk, yardımseverlik, adaletli olma gibi olumlu karakter özellikleri teşvik edilerek desteklenmeye çalışılmaktadır (Çengelci, 2011).

2.3.3. Vatandaşlık Eğitimi

Vatandaşlık eğitimi ülkenin kanuni ve siyasi prensiplerini içeren vatandaşlık değerlerinin öğretilmesini içeren eğitim faaliyetlerini kapsar (Kirschbaum, 1994, s. 51). Vatandaşlık eğitiminde, ülkenin tarihinin, kültürel miraslarının, demokratik yapısının, vatandaşların hak ve sorumluluklarının bilinmesi, anlaşmazlıkların giderilmesi, işbirliği ve iletişim becerisinin güçlendirilmesi ve eleştirel düşünme gibi değerlerin kazanılmasına çalışılır (Akbaş, 2008)

2.3.4. Ahlak Eğitimi

Ahlak, toplumun bütünü ayakta tutan temel değerler sistemi olarak bilinmektedir. Bu bağlamda ahlak kavramını tüm toplumlar için “istenen ve istenmeyen” şeklinde ayırdığı davranışlar ve tutumlar biçiminde tanımlanabilir. Ancak ahlaki değerler toplumdaki farklılıkları gösterebilir. Ahlaki değerlerin göz ardı edilmesi en başta toplumun varlığını tehlikeye sokabilmektedir (Akbaş, 2008).

Ahlak, iyi ve doğru davranışlar bütünü olup bireylerin sorumlu oldukları davranışlar ve kurallar şeklinde ifade edilebilir. Karar verme ve eylemde bulunma süreçlerini içeren ahlak kavramı aynı zamanda kişiliğin bilişsel ve davranış özelliğine de işaret etmektedir. Davranışların doğru veya yanlışlığı bireyden bireye, toplumdaki topluma ve yine kültürden kültüre değişen yargılar içermektedir. Bu nedenle doğumla gelen kimi özellikler dışında, çocuğun davranışları, düşünce biçimi ve değerleri içinde yaşadığı toplumun ve kültürün özelliklerini yansıtmaktadır (Akman, 2011).

Lickona, (1999, s. 38) ahlaki değerler ve ahlaki olmayan değerler şeklinde değerleri ikiye ayırmaktadır. Dürüstlük, mesuliyet, adil olma vb. ahlaki değerlerin uygulanması zorunluluk taşımaktadır. Verilen sözü tutma, faturaları ödeme, çocuğun bakımıyla ilgilenme ve insanlarla olan ilişkilerde adaletli olma vb. davranışlara dikkat edilmektedir. Ahlaki değerler bireye nasıl davranması gerektiğini gösterir. Bu değerlerin kabul edilmese de yerine getirilmesi gerekmektedir. Ahlaki olmayan değerlerin gerçekleştirilmesi zorunluluk taşımamaktadır, onlar yapmak istediğimiz şeyleri ifade etmektedir. Kişilerin klasik müzik dinlemek istemesi ya da roman okumayı tercih etmeleri buna örnek gösterilebilir fakat kişiler bunları sevmek ya da yapmak zorunda değildir.

Değerler eğitiminde, ahlak eğitimi ve karakter eğitimi birbiriyle iç içe geçmiş olarak eğitim uygulamalarında yer almaktadır. Bu kavramların kesin çizgilerle birbirinde ayrılamamakla birlikte daha çok kuram ve uygulama boyutunda ayırt edici özelliklerinin olduğu görülmektedir. Ahlak kavramı, ahlaki değerlerin gelişimi ve karakter eğitimi okulöncesi dönemden itibaren toplumsal uyum ve kişilik gelişimi açısından büyük bir önem taşıdığından bu konuların birbiri ile ilişkili olarak ele alınması eğitimcilerin uygulamalarına ışık tutacaktır (Çengelci, 2011).

2.4. Değerler Eğitiminin, Amacı ve Önemi

Sahip olunan değerlerin, bireyin kişiliğini, davranışlarını ve hayata bakış açısını etkilemesi sebebiyle bireyin bazı değerlerin farkına varması, ihtiyaç hissettiği değerleri kazanması, benimsemesi ve aynı zamanda bu değerleri davranışa dönüştürmesi gerekmektedir. Bireyin hayatı boyunca devam eden değerleri kazanma ve kazandırma faaliyetleri “değerler eğitimi” süreci olarak ifade edilmektedir (Yaman, 2012).

Değerler eğitimi öğrencilerin öz güvenlerini, olumlu düşüncelerini ve kişisel sorumluluklarını yerine getirme kapasitelerini güçlendirmektedir. Böylece öğrenciler etik düşüncelerini ve sosyal sorumluluklarını uygulamada pratiklik kazanırlar. Değerlerin eğitimi sadece genel bağlamda değil küreselleşme ile birlikte daha geniş bir perspektifte ele alınmaktadır. Bir toplum kendi yerel değerlerinin yanı sıra tüm dünyanın kabul ettiği evrensel değerleri de eğitimin içinde yer almalı, hem aile hem de okullarda çocuklara aktarılmaya çalışılmalıdır (Eraslan, 2013 s. 110).

Değer eğitiminin amacı çocuğun, içinde taşıdığı iyi yönlerini ortaya çıkarmak, kişiliğinin gelişmesine yardımcı olmak, güzel bir ahlakla donatmakla birlikte devamını sağlamaktır. Bu sebeple, değerler eğitiminde çocuklara doğru ve doğru olmayan davranışlar konusunda açık ve anlaşılır bilgiler sunulmasına özen gösterilmesi gerekmektedir (Aydın ve Gürler, 2014).

Tillman’a (2000) göre öğrencilerin sadece değerler hakkında bilgilendirilmeleri yeterli değildir. Değerleri gerçekten öğrenmeleri için onları yaşayıp içselleştirmelidirler. Günlük hayatta değerleri kullanabilmek için bazı sosyal becerilere ihtiyaç vardır. Bunlar arasında geri dönüt verebilme, hayal etme, rahatlama, odaklanma egzersizleri, sanatsal ifade edebilme, kişisel gelişim aktiviteleri ve sosyal beceriler gösterilebilir. Yaşayan değerler eğitimi programında öğrencileri motive edecek ve etrafındaki değerleri, dünyayı, kendilerini düşünmeye sevk edecek aktiviteler hazırlanır. Aktivitelerin uygulanma sürecinde ise kişisel, sosyal ve duygusal becerilerin yanı sıra barışçıl ve işbirlikçi sosyal beceriler de geliştirilir.

Bugün artık değerler eğitiminin gerekliliği hususunda hemen her ülkede ve kesimde ortak bir uzlaşma vardır. Okul programlarında değerler eğitiminin yer almasının önemi ve gereği gittikçe daha fazla dile getirilmektedir. Ancak hangi temel değerlerin öğretilmesi gerektiği hususunda görüş ve anlayışlar vardır. Hangi anlayıştan beslenirse beslensin, değerler eğitiminden beklenen hedef, öğrencilerin ahlaki ve insani olarak olgunlaşmış, bütünleşmiş bir

karakter ve kişiliğe sahip bireyler, iyi insanlar, iyi vatandaşlar olarak yetişmeleridir (Hökelekli, 2013a).

2.5. Okul Öncesi Dönemde Kazanılmaya Başlayan Değerler

Okul öncesi dönem, çocukların kişiliğinin oluştuğu, bunun yanında bilişsel, dil, sosyal ve duygusal bakımdan da gelişimlerinin hızlı olduğu bir dönemdir. Çocuk, sosyalleşmeyle birlikte toplumsal değerleri, tutumları ve aynı zamanda ondan beklenen davranışları kazanır. Özsaygı, özdenetim, sevgi, saygı, sorumluluk, işbirliği gibi değerlerin temelleri atılır. Eğer erken dönemde değerler sağlam temeller üzerine kurulabilirse, çocuğun sağlıklı bir kişiliğinin oluşmasına, hayatta mutlu ve başarılı bir yaşam sürmesine büyük ölçüde katkı sağlar. Çocuğun kazandığı değerler ileriki yıllara aktarıldığından okul öncesinde değerler eğitiminin sistemli verilmesi gerekmektedir (Dinç, 2011; Yeşil ve Aydın 2007).

2.6.1. Sevgi

Sevgi huzuru, güveni ve aile fertleri arasında bağlılığı sağlayan en temel değerdir. Anne babasının sevgisini hisseden, ebeveynler arasındaki sevgiyi ve sıcak ilişki hisseden, anne babanın diğer bireylerle kurmuş olduğu sevgi ve dostluk ilişkisini hisseden ve sevgi ortamında büyüyerek gelişen çocuk sevmeyi öğrenir (Bal ve Balat, 2013).

Sevgi çocuklarda erken bir dönemde uyanmaya başlar. Çocuklar genel olarak ilk önce kendi bakımlarıyla ilgilenen istek ve ihtiyaçlarına karşılık veren kimseleri severler. Bu nedenle anneyi ya da annenin konumuna geçebilecek konumdaki kişileri daha çok severler ve bağlanırlar. Her sevgi verilmeden önce alınır. Bu hazırlık ailede yapılır; sevgi ailenin en büyük birikimidir. Birey önce kendini sever ya da kendisi için sever. Çocuk alır, anne verir. Böylece sevgi önce öğrenilir, sonrada öğretilir. Sevginin karşılık buldukça geliştiği ve pekiştiği, karşılık görmediğinde ise sönerek etkisiz kaldığı bilinmektedir. Bu nedenle sevginin sürekli beslenmesi gerekmektedir (Hökelekli, 2013a).

Çocuk, annesinin, babasının, bakıcısının, kucağında, sesinde, bakışında, dokunuşunda sevildiğini hissettiğinde beynindeki özel bölgeler bunu algılayarak gelişim salgıları üretmektedir. Bu sayede sevilen çocuk hem bedenen hem de zihnen sağlıklı bir gelişim sürecine girmektedir. Diğer taraftan sevildiğini hissetmeyen çocukta gelişim ise daha yavaş seyretmektedir (Cüceloğlu, 2016).

Çocukların mutlaka sevildiklerini ve koşulsuz sevildiklerini bilmeye hakları vardır. Sevginin gösterilmesi çocukların olumlu benlik algısını geliştirmelerine katkı sağlayacaktır. Aile içindeki sevgini niteliği ve düzeyi, çocuğun dünyaya ve çevresinde olup bitenlere anlam yüklemesini sağlamaktadır (Coşkun, 2012).

2.6.2. Saygı

Saygı bir kişiye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü olmaya sebep olan özel bir tutum şeklinde tanımlanabilir. Saygıda önemli olan nasıl davranılmasını istiyorsak başkalarına da öyle davranabilmektir. Bu nedenle saygı her insanda olması gereken önemli özelliklerden biridir. İnsanın sadece çevresine değil aynı zamanda kendisine de göstermesi gereken bir değerdir. Bütün anne ve babalar çocuklarının kendilerine ve çevrelerine karşı saygılı olmalarını arzu eder. Bu nedenle kültürümüzde büyüklere saygı ve itaat önemli bir yer tutmaktadır. Çocuklara saygı eğitiminde ebeveynlerin tutumları çok önemlidir. Ailelerin çocuğa saygının sınırını çizmesi ve nerede ne yapacağını model olunması gerekmektedir (Hökelekli, 2013b).

Saygı ve hürmet insanların bir arada yaşamlarında tüm değerlerin esasıdır. Bireyin başka bir insana saygı duyması ve hürmet etmesi kendisine saygı duyması anlamına gelmektedir. Kendine saygının temeli erken çocuklukta atılmaktadır. Çocuk anne ve babası tarafından gerçekten sevildiğini görüp hissettiğinde kendine ve çevresine karşı güven kazanmaktadır (Pighin, 2005).

Çocuğun saygıyı öğrenmesi için çocuklarla geçirilen zaman ve paylaşılan ortamlarda çocukların sınırlarına girmemek çok önemlidir. Çocuğa ait bir eşyayı kullanmadan önce ondan izin istemek, çocuğun odasına girerken kapıyı çalmak vb. davranışlarda bulunarak model olmak saygıya dayalı bir iletişim kurmayı öğretmek açısından önemlidir (Akyol ve Oğuz, 2014).

2.6.3. Güven

İnsan ilişkilerinde ve iletişimde karşılıklı güvenin özel bir yeri vardır. Güven olmadan sevgi de, saygı da bireylerde tam oluşmamaktadır. Değerlerin kazanılmasında anne baba ve çocuk arasındaki sevgi, saygı ve güvene dayalı ilişkinin çok büyük önemi ve etkileri bulunmaktadır. Ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişki çocuğun diğer bireylerle kuracağı

iletişimin ve tutumlarının şekillenmesinde belirleyici rol oynamaktadır (Bal ve Balat, 2013; Yaman, 2012).

Güvenilen çocuk, güvenen ve güvenilen yetişkin olur aynı zamanda huzurlu, güler yüzlü, umutlu ve mutludur. Çocuğa verilebilecek en anlamlı hediye onun doğuştan getirdiği potansiyele güvenmektir (Cüceloğlu, 2016).

2.6.4. Doğruluk /Dürüstlük

Doğruluk, kişinin inancında, düşüncelerinde, söz ve davranışlarında hakikate ve gerçeğe uygunluğu olarak ifade edilebilir. Doğrulukta gerçekle örtüşme ve olup bitenle uyuşma vardır. Dürüstlük ise bireyin rol yapmaması, maske takmaması, olduğu gibi görünmesi anlamına gelmektedir (Hökelekli, 2013a; Ünal, 2014).

Dürüstlük eğitiminde belirleyici noktalardan biri şudur: Çocuklar yalanın söylendiği bir çevrede büyümekte ve her gün çevredeki yetişkinlerin doğruyu söylemediklerine tanık olmaktadır. Bu durum yetişkinlerin doğruluk ile olan ilişkilerini gözden geçirmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır (Pighin, 2005).

2.6.5. Sorumluluk

Sorumluluk, çocuğun doğuştan getirdiği bir duygu olmamakla birlikte sonradan, uygun koşulların sağlanması ile kazanılmaktadır. Çocuklarda sorumluluk duygusunun geliştirilmesi öncelikle anne babanın tutumuna bağlıdır. Eğitim evde başladığından, okul çağına kadar çocuğun sorumluluklarını yerine getirmesini içeren davranışlar sergilemesinde anne ve babanın tutumu ve disiplin anlayışı etkili olmaktadır. Anne babanın uyguladığı disiplin tarzı çocukta vicdanın şekillenmesinde önemli bir rol oynar. Bireylere bulunduğu ortamda, kendisi için seçim yapma ve yaptığı seçimin sonuçlarından sorumlu olma fırsatı verildiğinde sorumluluk duygusunun gelişeceğini söylemek mümkündür (Hökelekli, 2013b).

Çocuklar için sorumluluğun anlamı kendi görev ve yükümlülüklerinin farkında olmalarıdır. Aile ortamında sorumluluk verilen çocuk kendisine güvenildiğini ve verilen sorumluluğu yerine getireceğine inanıldığını düşünerek yeteneklerini ve gücünü harekete geçirir (Bal ve Balat, 2013).

2.6.6. Yardımseverlik

Çocukların yardımsever olarak yetiştirmeleri daha kolaydır. Ebeveynler erken yaşlardan itibaren çocukların tekliflerini dikkate ederek bunları uygun gördükleri yerlerde uygulamaya çalışmalıdır. Yaklaşık iki yaşlarında çocuklar, anneye ev işlerinde veya babaya tamir işlerinde eşlik etmek isterler. Fakat ebeveynler bu kısımda çocukların yardımlarının uzun sürmesi ve daha çok iş çıkarmaları nedeniyle eşlik etmelerine müsaade etmezler. Çocuklara önemli olmayan görevler verildiğinde önemli görevlere kıyasla bunları yapmamayı tercih etmektedirler. Çocukların doğal yardımseverliğini okul yaşına taşımak için becerileri ve yaptıkları onurlandırılmalıdır. Yardımseverlik davranışının çocukta kendiliğinden oluşması için ona yol gösterilmesi ve başkaları için yaptığı davranışların takdir edilmesi gerekmektedir (Pighin, 2005).

2.6.7. Nezaket

Evrensel bir değer olan nezaket güzel davranışın ortaya çıkmasıdır. Görgü kuralları, toplumların saygı, ahlak, adalet estetik anlayışını yansıtır ve başkalarına karşı saygılı, ince davranma anlamına gelir. Nezaket, sadece sevilen kişilere, büyüklere, çevreye değil, bütün insanlara, bütün canlılara hatta cansızlara gösterilmesi gereken bir değerdir (Önkaş, 2012).

Nezaket saygı ve hürmetle ilişkilidir. Çocuklar baştan itibaren nezaket ile tanışmalı ve adım adım öğrenmelidir. Çocuklar, bir şeyi almak isterken söylenen “lütfen” ve aldıktan sonra söylenen “teşekkür ederim” gibi ortak yaşamı kolaylaştıran sözcükleri yetişkinlerden düzenli olarak duyduklarını da daha çabuk öğrenirler. Yetişkinler çocuklara karşı nazik davrandıklarında çocuklarda nazik davranmakta zorlanmazlar (Pighin, 2005).

2.6.8. Adalet

Adalet, her şeyi yerli yerince koymak, yapılan işin hakkını vermek, eşit ve denk davranmak gibi birçok kavramı kapsamakta ve erdemlerin başında gelmektedir (Yaman, 2012). Bu duygunun çocuklarda 5-6 yaşlarından itibaren görüldüğü bilinmektedir. Anaokulu düzeyindeki çocukların hakkaniyet yerine “tarafsızlık”, denilen bir ilkeye göre ödül paylaşımı yaptıkları görülmektedir. Yani bir oyunda oyuna katkısına bakılmaksızın herkes aynı miktarda pay almaktadır. Biraz daha büyük çocukların ise bireysel çabaları göz önünde bulunduran, daha önemli bir işi yapan ve daha fazla katkıda bulunan üyelere daha

büyük ödüller veren “hakkaniyet” esasına göre paylaşımda buldukları gözlenmektedir (Hökelekli, 2013b).

2.6.9. Empati

Empati kendini bir başkasının yerine koymak, duygularına ortak olmak ve bu sayede karşıdakinin anlayış ve davranışını kavrayabilmektir. Empati, sadece duyguları paylaşmak anlamına gelmemektedir; aynı zamanda paylaşım, duygulara ortaklık ve karşılıklı birbirini anlamadır. Empati sahibi bir insan, yabancı birinin bakış açısına bürünerek bu sayede onun duygularını ve tepkilerini kavrayabilir. Anne ve babalar çocuklarının özgüven ve öz iradesini ne kadar güçlendirirse empati kurma olanakları da o kadar iyi olacaktır. Ebeveynlerin çocuğun empati duygusunu geliştirmeleri için çocuğuna ve başkalarına karşı duygudaş olmaları, duygularını paylaşmaları ve anlayışlı olmaları gerekmektedir. Empati becerisini çocuğun bu modelleme ile öğrenip korumasında çevresindeki örnek kişilerin büyük ölçüde katkısı bulunmaktadır (Pighin, 2005). Çocukların empatik duyarlılığa sahip olmaları kendi ihtiyaçları ve duyguları kadar diğer bireylerin de duygularını ve ihtiyaçlarını fark etmelerini, onları kabul etmelerini ve ilişkilerini sağlıklı bir şekilde sürdürmelerini sağlayacaktır (Ünal, 2014).

2.6.10. Hoşgörü

Çocuklar esnek, yaratıcı ve hoşgörlü düşünce yeteneği geliştirmeye ihtiyaç duyarlar. Çocukların kendilerini anlamalarına, duygu ve düşüncelerini ifade etmelerine ve diğer kişilere karşı anlayış geliştirmelerine zemin hazırlayacak temsiller, oyunlar ve sosyal etkinlikler yoluyla becerilerinin gelişmesine imkân sağlanmalıdır (Hökelekli, 2013 b).

Hoşgörü konusunda birçok insanın zorlandığı görülmektedir. Hoşgörü bir yandan farklı olana ya da alışık olunmayana sabretmek ve kabul etmek anlamına gelirken diğer yandan da görünüşü düşüncesi ve yaşam tarzıyla bize farklı gelen bireylere de saygı ve özen göstermek anlamına gelmektedir. Bunun için kişinin kendini ve yaşam tarzını tek doğru olarak kabul etmeyerek birçok eşit değerde olan diğerlerinden biri olarak görmeye hazır olması gerekmektedir. Bunu başarması ise özgüven ve bağımsızlıkla mümkün olmaktadır. Çocukların geniş bağlamlar içinde düşünmeyi ve karar vermeyi başarması ergenlikte olabilmektedir. Bu nedenle erken yıllarda anne-babanın sevgi dolu iradesi ve desteği ile hoşgörlü düşüncenin geliştirilmesi gereklidir (Pighin, 2005).

2.6.11. Sabır

Sabır, zorluk ve sıkıntı içinde bulunan kişinin, öfke duygusunu kontrol ederek, sakinlikle içinde bulunduğu durumu idare edebilme yeteneğidir. Aynı zamanda kişinin güçlü ve dirençli olması, olayların sonunu beklemesi, telaş ve acele etmemesi anlamlarına gelmektedir. Sabır da yine aynı şekilde kişinin doğuştan getirdiği bir beceri olmayıp yaşanılan deneyimler sonucu zaman içinde öğrenilmektedir. (Hökelekli, 2013 b).

2.8. Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü

Aile, çocuğun sadece fiziki ve biyolojik ihtiyaçlarını karşıladığı yer olmayıp, onun geleceğini de etkileyen ve şekillendiren en önemli eğitim ve öğretim yeridir. Ailede gördüğü ve öğrendiği birçok davranış ve tutum hayatının sonuna kadar çocuğa rehberlik etmektedir. Bireyin bunları zaman içerisinde geliştirip, yerine yenilerini koyduğu da olmaktadır (Aktepe, 2014; Köylü, 2016; Hökelekli, 2013a).

Çocuğun ilk sosyal ve duygusal ortamı ailesidir. Çocuğun topluma uyumu, ahlaki gelişimi ve değerleri öğrenmesinde ailenin olumlu desteği ve model olmasıyla birlikte çocuğa değerleri doğrudan ya da dolaylı olarak sunması büyük önem taşımaktadır. Her aile, çocuğunu en iyi şekilde yetiştirerek erdemli bir insan olarak topluma kazandırmak ister. Dürüstlük, sevgi, saygı, yardımseverlik, adalet gibi değerler her yerde ve her çağda bireylerde aranan erdemli karakter özelliklerindedir. Bu özelliklere sahip bireyleri hayatlarının ilk yıllarından başlayarak yetiştirmek öncelikle ailenin sonra ise eğitimcilerin görevi olmaktadır (Akman, 2011)

Çocukların değerler hakkında bilgilendirilmeleri tek başına yeterli olmayıp gerçek anlamda öğrenebilmeleri için onları yaşayıp içselleştirmeleri gerekmektedir (Tillman, 2000). Bu nedenle çocukların yaşam içerisinde karşılaşacakları sorunları fark etmeleri ve bu sorunlara çözümler üretmeleri için yeterli duygusal desteği sağlamak gereklidir. Ebeveynlerin, çocuklarını dinleyerek, onların düşüncelerine önem vererek, davranışlarını biçimlendirmelerine rehberlik ederek ve bedensel, duygusal veya zihinsel temas yoluyla çocuklarında olumlu duygu durumlarının oluşmasında yardımcı olmaları gerekmektedir. Bir dokunuş, bir gülümseme, duygu ve düşünceleri kelimelere dökme tarzı çocuğun iç dünyasında büyük bir etki oluşturmaktadır (Sayar, 2015).

Değerler eğitiminde en etkili yöntem yetişkinlerin rol model olmasıdır. Çocukların değerleri öğrenirken ciddi anlamda yetişkin rol modelleri izlemesi ve bunları bizzat kendisinin görmesi gerekmektedir. Eğer çocuk ailesinin sorumluluklarını yerine getirdiğine, başkalarına karşı nazik davranışlar sergilediğine vb. durumlara şahit olursa kendisi de benzer davranışları sergilemeye çalışacaktır. Ancak çocuk örneğin ailesinin yalan söylediğini görürse dürüst olmayı öğrenemeyecektir. (Balat ve Dağal, 2011; Alpöge, 2011; Lickona, 1999). Ailedeki fertlerin çocuğa değer öğretimini yapabilmesi ve etkili olması için ilk olarak bu değeri kendilerinin içselleştirmesi ve davranışlarında göstermiş olması beklenmektedir. Çocuğun davranışlarını değerlendirirken “empati” yapmalı, sevgi, saygı ve hoşgörü ile çocuğa yaklaşılmalıdır (Aktepe 2014).

Ailelerin çocuğun gelişiminde, sevgi ve ilgi göstermek, bakımını yapmak, ihtiyaçlarını karşılamak, birey olarak davranmak vb. pek çok görevinin yanında temelde üç önemli görevi bulunmaktadır. Bunlar uygun modeller olabilmek, demokratik ebeveyn tutumu sergilemek, çocuğun eğitiminde aile katılımını sağlayabilmek. Çağımızda yaşanan değişimlerin ve toplumsal şartların ailelerin çocuklarına rehberlik edebilmesini zorlaştırdığı görülmektedir. Birçok ebeveyn çocuğuna ne öğreteceği ve nasıl davranacağı konusunda tereddütler yaşamaktadır. Ailede ve toplumdaki değerler arasında bir devamlılık ve tamamlayıcılık olduğu durumunda çocuğun karakterinin sağlam olması mümkündür (Balat, 2012; Hökelekli, 2013a).

Cüceloğlu, (2016) ailede değerler kazandırılırken her bir değer için çocuklara anlayabilecekleri bir dille ve yaşamdan örnekler verilerek anlatılması gerektiğini belirtmiştir. Bununla birlikte çocuklara “ne diyorsunuz, bizim ailemizde bu değerler yaşasın mı, duygu, düşünce ve davranışlarımızda görülsün mü?” şeklinde sorulabileceğini, gerekirse bu konuda ailenin kendi aralarında tartışmalara olanak sağlayacağını ifade etmiştir. Ayrıca ebeveynlere her değerle ilgili:

- Kendi davranışı ve konuşmalarıyla örnek olmaları,
- Çocukların bu değerlerini yaşatan davranışlarına tanıklık yapmaları, her davranışın kısa vadede olduğu kadar uzun vadede de ortaya çıkaracağı sonuçları da konuşmaları,
- Öyküler, olaylar anlatmaları ve gerçek yaşamda örnekler vermeleri,
- Söz konusu değeri yaşayan ve yaşatan insanların huzur ve mutluluğunu konuşmaları gerektiği üzerinde durmuştur.

Ebeveyn ve çocuk arasındaki içten ve sıcak iletişim, çocuğun psikolojik ve manevi yönden kendini mutlu ve huzurlu hissetmesine katkı sağlamaktadır. Çocuğun vicdanının şekillenmesinde anne, baba ve diğer aile büyüklerinin kuralları ve davranışları rol oynamaktadır. Çocuk belli bir yaşa gelip iradesini geliştirinceye kadar aile değerlerine bağlı olarak hayatını devam ettirir. Bu nedenle aile çocuğun iyiyi, doğruyu ve güzeli fark edebilmesi, öğrenip içselleştirmesinde en etkili bir kaynak olarak yerini korumaktadır. Aileler özellikle kişiden kişiye değişebilecek değerler konusunda baskıcı olmamalı ve çocuğun kendi bakış açısını oluşturmasını destekleyerek yardımcı olmalıdır. Çocuk kendi yaşına göre değerleri algılamakta ve yorumlamaktadır. Bu sebeple okul öncesi dönemde karmaşık ve soyut kavramları içeren konuların çocuk tarafından merak edilmediği sürece dile getirilmemesi daha uygun olmaktadır (Hökelekli, 2013 a; Akman, 2011)

2.5. Okul Öncesi Eğitimde Değerler Eğitimi

Çocukların okulla ilgili ilk deneyimlerini yaşadıkları yer okulöncesi eğitim kurumları olmaktadır. Okulöncesi eğitim kurumlarının önemli görevlerinden biri de aileden sonra çocukların sağlıklı kişilik geliştirmelerine, sosyalleşmelerine ve hem evrensel hem kültürel değerleri özümsemelerine fırsat sağlamaktır (Dinç, 2011).

İyi yetişmiş, erdemli ve üstün karakterli bireylerin varlığı toplumun geleceğini oluşturmaktadır. Bu nedenle çocukların öğrenmeye, rehberliğe, yönlendirmeye ve uygun rol modelleri ile bir arada olmaya ihtiyaçları vardır. Bu aşamada okul öncesi eğitim kurumunun rolü önem kazanmaktadır. Eğitim kurumunun çocuklarda sağlam bir karakter yapılanmasını sağlayan ahlaki ve insani değerlerin pekiştirildiği, modellendiği ve uygulandığı bir mekân olması gerekmektedir. Çünkü okullar değerler üzerine kurulmuş yaşama ve öğrenme alanlarının en başında gelmektedir (Gündüz, 2015; Hökelekli, 2013a).

Okul öncesi eğitiminde bütüncül bir yaklaşımla planlanan etkinliklerle değerlerin gelişimi desteklenmekte ve okulda yapılan birçok etkinliğin içerisinde değerleri bulmak mümkün olmaktadır. Türkçe, drama, oyun, fen ve matematik gibi birçok etkinlik aracılığıyla çocuğun değerlerle ilgili somut deneyimlerde bulunmasına ortam hazırlanabilir. Ortam içerisinde öğretmeni ve diğer okul personelinin de rol modeli olması çocukların değerlere yönelik farkındalık oluşturmasına katkı sağlar (Güler, Dereli ve Hazar, 2013).

Bir eğitim kurumunun birçok faaliyetinde değerler aktarımı vardır. Örneğin öğretmenlerin ve diğer yetişkinlerin öğrenciye karşı nasıl davrandığı, okul müdürünün öğretmenlere karşı

davranış şekli, okulun anne babalara karşı tutumu ve öğrencilerin birbirine ve okul personeline nasıl davranması gerektiğini içeren tutumu değerleri öğretir (Lickona, 1999, s. 20).

Değerler eğitiminde hedef sağlam karakterli ve iyi bir kişiliğe sahip bireylerin yetiştirilmesidir. Bu nedenle çocuklar için çok büyük anlam ifade eden öğretmenlerin değerleri anlama, içselleştirebilme ve aktarabilme yeterliliğine sahip olması gerekmektedir (Hökelekli, 2013a). Okul öncesi eğitiminde çocukların değerleri kazanabilmesi için öğretmen ile çocuk arasında etkileşimin ve iletişimin pozitif olduğu bir ortam oluşturulması gerekmektedir (Balat, 2012). Çocukların değerleri örtük bir şekilde hissetmelerine fırsatlar tanınmalı ve yaşantılarına dâhil edebilmeleri için öğrenciler cesaretlendirilmelidir. Öğretmenin değerlere yönelik çalışmalar yaparak bilgisini artırması ve becerilerini geliştirmesi önem taşımaktadır. Süreç içinde ise öğrencilere model olarak değerlerin kazandırılmasında öncülük etmesi gerekmektedir (MEB, 2018). Çocuklar olumlu bir şeyler yapma arzusunda olan ve kabul ettikleri değerleri uygulayan eğitimcilere ilgi duyar ve onu gözlemleyerek değerleri öğrenirler. Eğitimcilerin kendi söyledikleri ile yaptıkları tutarsız olursa, çocuklar değerler eğitimini reddetme eğiliminde olabilirler (Şen, 2011; Tillman, 2014).

Ryan ve Bohlin'e (1999) göre öğretmenlerin iyi bir karakter eğitimcisi olması için geliştirmeleri gereken yedi tane yetkinlik vardır. Bunlar;

1. Öğretmenler kendini geliştirmeli ve öğrencilere iyi karakter modeli olmalıdır.
2. Öğretmenler öğrencilerin ahlaki yaşamı ve karakterlerinin gelişimine öncelik vererek profesyonel bir sorumluluk almalıdırlar.
3. Öğretmenler öğrencilerle hayatın nasıl olması gerektiği ile ilgili ahlaki söylemlerde bulunmalı ve hayatta neyin doğru neyin yanlış olduğu ile ilgili konuşabilmelidir.
4. Öğretmenler birçok etik konu üzerindeki fikrini öğrencilerin düşünceleri üzerine dayatmadan ifade edebilmelidir.
5. Öğretmenler öğrencilerin kendilerini başkalarını yerine koyabilmelerini, empati yapmalarına yardım etmelidirler.
6. Öğretmenler sınıflarında yüksek ahlaki ölçütler ve saygıyla şekillenen olumlu bir hava oluşturmalıdırlar.

7. Öğretmenler okul içinde ve okul dışında öğrencilere deneyim kazandıracak ve etik davranmayı öğretecek aktiviteler planlamalıdır.

Öğretmenin kendi sahip olduğu özellikler kadar eğitim sürecinde üstlendiği mesleki sorumluluklar da değerler eğitiminde önemli rol oynamaktadır. Değerler eğitiminde başarılı olabilmesi için mesleki yeterlikleri kazanmış ve etik değerleri benimsemiş olması gerekmektedir. Okulöncesi eğitim programında öngörülen temel değerleri farklı etkinlikler, uygulamalar ve yöntemlerle çocuklara yaşatarak kazandırmaya çalışmalıdır (Şen, 2011).

Değerler eğitimi, eğitimi okul öncesinden yükseköğretime kadar bütün eğitim kurumlarının hedefleri arasındadır. Değerler eğitimi ile öğrenim çağındaki her bireyin olumlu ahlaki ve insani nitelikler kazanmasına, uygun tercihlerde bulunup doğru kararlar vermesine yardımcı olacak değer ve becerilere sahip olarak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır (Tahiroğlu ve Çetin, 2015; Hökelekli, 2013a; Arıkan, 2011). Okulların genel olarak hedefleri incelendiğinde birçoğunun vatanseverlik, temizlik, sağlığına özen gösterme, düzen, adalet, yaratıcılık, girişimcilik gibi çok fazla değere yer verdikleri görülmektedir. Bu yönüyle okullar öğrencilere birçok değer kazandırılmasında rehberlik etmektedir. (Akbaş, 2008). Eğitim kurumları hangi değerleri, nasıl ve ne kadar kazandırmaları gerektiğine odaklanarak, eğitiminde, tarafsız, yararlı, evrensel olarak üzerinde uzlaşılan ve toplum için vazgeçilmez olan değerleri çocuklara kazandırmaya çalışmalıdır. Bunun yanında, çocukların değerleri anlamaları, içselleştirmeleri ve belli değerlere göre davranmaları için onlara yardım etmelidir (Lickona, 1999, s. 21).

2.8.1. Ailenin Okuldaki Değerler Eğitimine Dâhil Edilmesi

Eğitim kurumları, öğrencilerin okulda bulunduğu sürede onların ahlaki tutumlarını iyileştirebilse de okulda öğretilen değerler evde desteklenmediğinde çocuğun karakteri üzerindeki etkisinin uzun süre kalıcı olma olasılığı azalmaktadır. Bu yüzden okul ve ailenin birlikte çalışması önemlidir (Lickona, 1999, s.22). Okul hayatında ailenin çocuğuna destek olması, çocuklarla ilgili okulun vereceği kararlara katılması çocuğun bilişsel, duygusal ve sosyal olarak gelişmesine büyük katkı sağlayacaktır (Aktepe, 2014).

Kirschbaum'a, (1994, s. 90) göre okulların değerler eğitiminde ilerleme kaydetmek ve akademik öğrenmeyi gerçekleştirmek için kullandığı bazı yeni yöntemler vardır. Bu yöntemlerde bazı okullar ebeveynin ya da çocuğa bakan kişinin çocuğa kitap okuyarak, verilen görevi tamamlamasını sağlayarak, ev ödevine yardımcı olarak vb. şekilde çocuğun

eğitimine dâhil olmasını istemektedir. Bunun amacı çocuğun öğrenmesine yardımcı olmanın yanında aile değerlerini geliştirmektir.

Aile çocukların ilk ve en önemli öğretmenidir. Çocuklar okula başladıkları zaman bu sürece öğretmenler de katılarak çocukların düşüncelerinin, davranışlarının ve tutumlarının şekillenmesinde aile ile paydaş olurlar (Aktepe, 2014; Akman, 2011). Bu da okulun ve öğretmenin anne-babalarla iş birliği yapmasını gerektirir. Kurum ve ailenin uyum içinde olmadığı durumlarda çocuk ikilem içinde kalır. Neye inanacağını, ne türlü davranacağını şaşırır. Özellikle değerler gibi soyut kavramların öğrenilmesi aşamasında anne-babaların desteği önem kazanmaktadır. Çocuklar görek öğrenirler bu yüzden okulda anlatılanları evde de, anne-babanın davranışlarında görmeleri kavramları içselleştirmelerini kolaylaştırır. Değerler eğitimine anne-babaları da dahil ederek onların desteği sağlanmalıdır. Bu amaçla, anne-babalarla toplantılar yapılabilir. Hatta anne-babalara ayrı bir “eğitim programı” sunulabilir (Alpöge, 2011). Ebeveynlere bilgilendirme notları veya mektupları hazırlanarak aileler okulda yapılan çalışmalar hakkında bilgilendirilebilir ve okulda öğrenilenlerin evde desteklenerek pekiştirilmesine olanak sağlanabilir. Sınıf kuralları ve çocukların bu kurallara uymadıkları zaman karşılaşacakları sonuçlar hakkında ailelere bilgi verilebilir, okula davet edilerek sınıf etkinliklerine gönüllü katılabilirler, değerler eğitimi programı hazırlanırken ailelerin aktif olarak yer almaları sağlanabilir (Aktepe, 2014; Akman, 2011).

2.11. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde değerler eğitimine ilişkin Türkiye’de ve dünyada yapılan bilimsel araştırmalar yer almaktadır.

2.11.1. Türkiye’de yapılan bilimsel araştırmalar

Deveci ve Ay (2009) araştırmalarında, ilköğretim öğrencilerinin günlük yaşamlarında değerlerin yer alma durumunu incelemişlerdir. Doküman incelemesi ile yapılan araştırmaya 21 öğrenci katılmıştır ve bu katılımcılar kolay ulaşılabilir örneklem yoluyla belirlenmiştir. Verilerin analizinde tümevarım yöntemi kullanılmış, yapılan analizler sonucunda çalışkanlık, sorumluluk, özdenetim, insan ilişkileri, ulusal değerler, onurlu olma, temizlik, tutarlılık, hoşgörü, paylaşma, merhamet, dürüstlük, nezaket olarak toplam 13 tema oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda değerlerin öğrencilerin günlük

yaşamlarında yoğun olarak yer aldığı görülmüştür. Öğrencilerin yaşamının içinde bulunan değerlerin öğrencilere etkili biçimde öğretilmesi, değer kazanımlarının rastlantıya bırakılmaması için okullarda planlı bir şekilde değerler eğitimi etkinlikleri gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Aktepe (2010) çalışmasında ilöğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde yardımseverlik değerinin etkinlik temelli öğretiminin öğrencilerin tutumları üzerinde etkisi ve öğrencilerin “yardımseverlik” değerine ve değer eğitimine ilişkin görüşlerini araştırmıştır. Araştırma sonucunda; öğrencilerin eğitimden önce ve eğitimden sonra yardımseverlik değeri tutum puanlarında ailelerinin gelir durumuna göre ve cinsiyetlerine göre anlamlı fark olduğu ortaya çıkmıştır. Etkinlik temelli öğretimin yardımseverlik değerini somutlaştırarak yaşamsal örnekleri doğrudan sunduğu için öğrenciler açısından etkili olduğu ve aynı zamanda yardımseverlik değerini öğrenmelerini kolaylaştırdığı, ayrıca eğitim sürecini eğlenceli bir hale getirdiği belirtilmiştir.

Balcı ve Yelken (2010) öğretmenlerin değer kavramına yükledikleri anlamları araştırmışlardır. Araştırmada 214 öğretmenden değerle ilgili görüşlerini yazmaları istenmiştir. Ortaya çıkan veriler değerlendirilerek 7 tema oluşturulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler değer ve değerler eğitiminin işlevleri üzerine vurgu yapmışlardır. Sonuçlarda karakter eğitiminde, bireyin toplumdaki yerini anlamasında, toplumun devamının sağlanmasında, toplumsal birlik olmada ve toplumdaki değerleri pekiştirmede değerler eğitiminin önemli işlevler üstlendiği belirtilmiştir.

Yiğittir (2010) tarafından yapılan çalışmada ailelerin, çocuklarına okulda kazandırılmasını istedikleri değerlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Hazırlanan değerler listesi içinden velilerin çocuklarına en fazla kazandırılmasını istedikleri 10 değeri seçebilecekleri anket oluşturulmuştur. Tarama modelindeki çalışmada 317 öğrenci velisi ile çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda ailelerin aile birliğine, çalışkanlığa, bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygıya, vatanseverliğe, sorumluluğa, dürüstlüğe, doğruluğa, saygıya, yardımseverliğe ve cesarete öncelik verdikleri bulunmuştur. Ailelerin bu değerleri tercihlerinde gelir durumlarının etkili olabileceği ayrıca ailelerin değer tercihi ile Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerlerin büyük ölçüde tutarlı olduğu bulunmuştur.

İşcan'ın (2011) çalışmasında değerler eğitimi süreci, bu süreçte kullanılan yaklaşımlar ve öğretmenlerin rollerini araştırmıştır. Basılı kaynaklar ve internet kaynakları incelenmiş, belirli durum ve görüşleri açığa çıkartacak bir senteze varabilmek için gerekli

düzenlemeler yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler, öğrencilerde belirlenen değerleri geliştirme sürecinde çeşitli roller benimseyebilecekleri fakat öğrenciler için önemli bulunduğu değerlere odaklanmasının yeterli olmadığı belirtilmiştir. Değerler eğitimi sürecinde, öğrencilerin kendi değerlerini geliştirebilmeleri için becerilerin öğretilmesi ve öğretmenin örnek model olması yöntemlerinin birleşimi önerilmiştir.

Samur (2011) anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal duygusal gelişimlerine değerler eğitimi programının etkisini incelemiştir. Konya İlinde, 44 öğrenci ile yapılan araştırma sonuçlarına göre, değerler eğitimi programının altı yaş çocuklarının sosyal duygusal gelişimlerini olumlu yönde etkilediği bulunmuştur.

Yalar ve Yelken (2011) yaptıkları çalışmada, değerler eğitiminin etkinleştirilmesi yönünde öğretmenlerin görüş ve önerilerini alarak yapılandırıcılık yaklaşımı doğrultusunda öğretmenler için değer eğitimine yönelik bir program modülü örneği geliştirmeyi amaçlamıştır. Çalışma grubunda yer alan 50 sınıf öğretmeninden yarı yapılandırılmış görüşme formu ile görüş ve öneriler alınmıştır. Araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır; değer eğitiminin daha kalıcı hale gelmesinde ailenin rolünün önemli olduğuna, aile ve öğretmen arasında işbirliğinin sağlanmasına ve öğretmenler için hizmet içi eğitim programlarının düzenlenmesinin gerekliliğine vurgu yaptıkları görülmektedir. Ayrıca, "görsel-işitsel yeterlik", "toplumsal yaşamdan örnekler" ve "öğrencilerin katılımını destekleyici etkinlikler" öğretmenler tarafından değer eğitimi ile ilgili hazırlanacak bir materyalde olması gereken başlıklar olarak tercih edilmiştir.

Erkuş (2012) Diyarbakır ili merkez ilçelerinde bulunan anaokullarında görev yapan 72 öğretmen ile yaptığı çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin eğitim programındaki değerlere yönelik görüşleri değerlendirmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin, okul öncesi eğitimde en çok sevgi, saygı ve paylaşım değerlerinin çocuklara vermek istedikleri, programında yer alan değerlerin daha çok öğretmenin inisiyatifine göre verildiği, yetersiz bulunduğu, ayrıca ailelerin yeterli bilinçte olmadıkları ve değerler eğitiminin sadece öğretmene bırakılması nedeniyle zorluk çektikleri ifade edilmiştir.

Bozdaş'ın (2013) öğretmenlerin mesleki adanmışlık düzeyleriyle değerler eğitimi uygulama düzeyleri arasında ilişkiyi incelemek amacıyla ilişkiyel tarama modelinde yürüttüğü araştırmanın çalışma grubunu 406 sınıf ve branş öğretmeni oluşturmuştur. Araştırma bulgularında mesleki adanmışlık düzeyi yüksek öğretmenlerle, mesleki adanmışlık düzeyi düşük öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamaları arasında anlamlı

fark olduğu görülmüştür. Hem gözlem hem de görüşme sonuçlarına göre mesleki adanmışlık düzeyi yüksek olan sınıf ve branş öğretmenlerinin değerler eğitimine derslerinde daha çok yer verdikleri görülmüştür. Mesleki adanmışlık düzeyi düşük olan sınıf ve branş öğretmenlerinin ise değerler eğitimine, sınıf içinde ortaya çıkan disiplin sorunlarının ardından yer verdikleri belirlenmiştir. Ayrıca mesleki adanmışlık düzeyi yüksek olan öğretmenlerin değerler eğitimini uygulamaya yönelik çeşitli etkinlikler yapma eğiliminde oldukları; mesleki adanmışlık düzeyi düşük olan sınıf ve branş öğretmenlerinin ise değerler eğitimi uygulamalarında farklı etkinlikler uygulama çabasında olmadıkları belirtilmiştir.

Güven (2013) tarafından yapılan araştırmada ilköğretim Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Türkçe, Matematik, Fen ve Teknoloji derslerinin öğretim programları, öğrenciler adına kazandırılması hedeflenen değerler açısından değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularına göre: Hayat bilgisi dersi öğretim programında “değerler” ifadesine doğrudan yer verilmediği, Sosyal bilgiler dersi öğretim programına bakıldığında değerlerin “doğrudan verilecek değerler” olarak belirtildiği, Türkçe dersi öğretim programında ise değerlerle ilgili bir açıklamanın bulunmadığı ifade edilmiştir.

Neslitürk (2013), anasınıfına devam eden çocukların annelerine verilen Anne Değerler Eğitimi Programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeylerine etkisini incelemek amacıyla Antalya ili Alanya ilçesinde bulunan 48 anne ve çocuğu ile çalışmıştır. Araştırmada uygulanan programın deney grubunda bulunan çocukların iletişim, işbirliği, kendini ifade etme, sorumluluk, empati, grupla birlikte hareket etme ve kendini kontrol etme gibi sosyal becerilerinde anlamlı düzeyde yükselme olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte yaklaşık bir ay sonra yapılan izleme testi sonrasında da bu etkinin diğer sosyal becerilerde de görüldüğü ifade edilmiştir.

Polat ve Çalışkan'ın (2013) ortaokula giden öğrencilerin sahip oldukları değerlerin bazı değişkenlere göre incelenmesini içeren çalışmaya 700 öğrenci katılım sağlamıştır. Verilerin toplanmasında Schwartz Değerler Listesi (1992) ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Sonuçlar incelendiğinde, değer eğilimlerinin, kız öğrencilerin güç, hazcılık, geleneksellik ve uyarılım boyutları dışındaki diğer boyutlarda puan ortalamasının erkek öğrencilerin puan ortalamasından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu belirtilmiştir. Ebeveyn eğitim durumuna göre özyönelim, geleneksellik, uyma, güç, güvenlik ve uyarılım

boyutlarında anlamlı fark olduğu gözlenmiştir. Sosyo ekonomik duruma göre ise evrensellik, güç, geleneksellik ve uyarılım boyutlarında anlamlı fark olduğu gözlenmiştir.

Uygun (2013) tarafından yapılan çalışmada 2011 yılında Antalya Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün değerler eğitimi konusunda okullarda başlattığı proje değerlendirilmiştir. Araştırmada tarama modeli kullanılmış, değerler eğitimi program tasarıları incelenerek değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre değerler eğitiminin, örtük ve resmî programların bütünleşmesi ile gerçekleştirilebileceği bu nedenle programların geliştirilmesinde yerel çalışmaların önemsendiği belirtilmiştir. Bu alandaki çalışmalara farklı uzmanlarla birlikte eğitim programcılarının da katılarak katkı sağlaması gerektiği vurgulanmıştır.

Yuvacı (2013) çalışmasında okul öncesi dönemde değerler eğitimi uygulayan okullardan seçilen değerlerin ve etkinliklerin incelenmesini amaçlamıştır. Araştırma bulguları, öğretmenlerin değerleri işlerken evrensel değerleri vermeyi önemsediklerini, model olmaya özen gösterdiklerini ve değerler eğitimi uygulamaları sırasında daha fazla yöntemin kullanılması gerektiğini ortaya koymuştur.

Arpacı'nın (2014) yaptığı çalışmada, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 4-8. sınıfların programında yer alan değerlerin, öğretmenler ve velilerin görüşlerine göre tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya 164 öğretmen ile 512 öğrenci katılmıştır. Sonuçlar incelendiğinde, öğretmenlerin en çok “dürüstlük”, “adalet” ve “doğruluk” değerine öncelik verdikleri, velilerin ise “dürüstlük”, “adalet” ve “saygı” değerine önem verdikleri bulunmuştur.

Özbey, Türkoğlu ve Buldur (2014) araştırmalarında, okul öncesi öğretmenlerinin karakter eğitimine ilişkin yetkinlik inançları ile öğretmenlerin çocuk sevme düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ankara İlinde bulunan ve 3-5 yaş grubunda görev yapan 155 okul öncesi öğretmeni çalışma grubunu oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak, “Karakter Eğitimi Yetkinlik İnancı Skalası” ve “Barnett Çocuk Sevme Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda Öğretmenlerin karakter eğitimi yetkinlik inançları ile çocuk sevme düzeyleri arasında pozitif, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Özerbaş ve Gündüz (2014), İlköğretim 3. sınıf hayat bilgisi dersinde sorumluluk değerinin proje tabanlı öğrenme yaklaşımı ile öğretilmesinin öğrenci tutumları üzerindeki etkisini incelemiştir. Deneysel desende yapılan araştırmanın sonucunda, proje tabanlı sorumluluk değer eğitiminin süreci somutlaştırdığı, anlamlı ve kalıcı öğrenmeleri

sağladığı, öğrenciler üzerinde etkili olduğu ve eğitim sürecini eğlenceli hale getirdiği belirtilmiştir.

Selvitopu, Bora, ve Taş'ın (2014) yaptığı çalışmada ortaöğretim öğrencilerine kazandırılması beklenen değerlere yönelik velilerin okuldan beklentilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma fenomenolojik desende tasarlanmış olup veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile 17 katılımcıdan toplanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, veliler, okulda çocuklarının insani, milli ve manevi değerleri kazanmasını beklemektedir. Velilerin çoğunluğu okulun, değer kazandırılması yönündeki beklentileri karşılamadığını, kendilerinin ise değer kazandırabilme sürecinde, çocuklarına öğüt verdiklerini ve örnek olmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca veliler, medya ve teknoloji alanında meydana gelen gelişmelerden dolayı günümüzde öğrencilerin toplumdan soyutlanmış, bencil ve maddeci olduklarını belirtmişlerdir.

Turan (2014) araştırmasında okul öncesi öğretmenlerinin eğitim etkinliklerinde kullandıkları resimli öykü kitaplarının karakter eğitimi, öğretmen görüşü ve uygulamaları açısından incelemiştir. Tarama modelinde yapılan çalışmanın örneklemini resmi anaokullarında görevli 245 öğretmen, öğretmenlerin en sık kullandıkları resimli öykü kitapları ve odak grup görüşmeleri için belirlenen 24 öğretmen oluşturmuştur. Araştırma sonucunda kitaplarda okul öncesi dönem çocuklarına yönelik olarak öğrenme, araştırma, mutluluk, nezaket değerlerine yüksek oranda; başarı, saygı, liderlik ve barış, tutumluluk değerlerine ise düşük oranda yer verildiği ve öğretmenlerin öyküler de daha çok empati ve öz güven değerlerinin ele alınmasını istedikleri belirlenmiştir.

Baş ve Hamarta (2015) tarafından yapılan çalışmada değerlerin yaşamın anlamı üzerindeki etkisinin belirlenmesi hedeflenmiştir. "Dilmaç ve Arıcak Değerler Ölçeği" ve "Yaşamda Anlam Ölçeği" kullanılarak 910 üniversite öğrencisinden veri elde edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre değerler ile yaşamın anlamı arasında pozitif ve negatif yönlü farklı düzeylerde ilişkiler bulunduğu tesbit edilmiş ve değerlerin yaşamın anlamının önemli bir yordayıcısı olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte değerlerin bir kısmı cinsiyete göre farklılık gösterirken bir kısmı farklılık göstermediği, ayrıca yaşamın anlamının cinsiyete göre farklılaşmadığı belirtilmiştir.

Neslitürk, Özkan ve Dal (2015) araştırmalarında 5-6 yaş çocuklarının annelerine verilen Anne Değerler Eğitimi Programının, çocukların sorumluluk, saygı, dürüstlük, işbirliği, paylaşma, dostluk, arkadaşlık değerleri üzerine etkisi incelenmiştir. Karma yöntem

kullanılarak yapılan araştırmanın çalışma grubuna 24 anne ile çocuğu katılmıştır. Araştırmaya katılan annelere 21 oturum olacak şekilde Anne Değerler Eğitimi Programı uygulanmıştır. Çalışmada veri toplama araçları olarak Okul öncesi Değerler Ölçeği Aile, Öğretmen ve Öğrenci Formu, yarı yapılandırılmış görüşme formu ve Aile Bilgi Formu kullanılmıştır. Nicel verilerin analizinin sonucu olarak deney grubundaki çocukların sorumluluk, saygı, dürüstlük, işbirliği, paylaşma, dostluk/arkadaşlık değerler puan ortalamalarının kontrol grubu çocukların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Deney grubundaki çocukların ön test ve son test puanları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Araştırmada ulaşılan bulgulara göre, anneler, programın kendileri, eşleri ve çocukları üzerinde olumlu etkisi olduğunu ifade etmişlerdir.

Atabey ve Ömeroğlu (2016), “Okul Öncesi Sosyal Değerler Kazanımı Ölçeği” nin geliştirilmesi amacıyla bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada Ankara İlinde bulunan ve anasınıfına devam eden 200 çocuk ile çalışılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda “Okul Öncesi Sosyal Değerler Kazanımı Ölçeği”nin, anasınıfına devam eden çocukların sahip oldukları sosyal değerleri belirlemede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ifade edilmiştir.

Demiriz ve Arpacı'nın (2016), çalışmasında okul öncesi dönem çocuklarının büyük ebeveynleri hakkındaki görüşlerinin incelenmesi planlanmıştır. Araştırma Ankara İlinde bulunan 5-6 yaş arası 175 çocuk ile yürütülmüştür. Araştırma sonucunda çocukların cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı bununla birlikte çocukların çoğunluğunun büyük ebeveynlerinin yürüyüşünü, giyimini, kokusunu, konuşmasını vb. özelliklerini beğendiklerine değinilmiştir.

Metin, Ünlü ve Kaşkaya' nın (2017) yaptığı araştırmada, ortaokul yedinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin değerlere ulaşımı ile ebeveyn eğitim durumu arasında fark olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini Erzincan'da bulunan özel ve devlet okullarında öğrenim gören 306 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada betimsel model kullanılmış olup veri toplama aracı olarak “Öğrenci Değer Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre anne öğrenim durumuna göre “estetik”, baba öğrenim durumuna göre ise “hoşgörülü olmak” değerleri arasında anlamlı fark bulunmuştur.

Sağlam, ve Özdemir (2017) öğretmenlerin görüşlerine göre aile birliğini korumada değerlerin rolünü belirlemek amacıyla çalışma yürütmüşlerdir. Araştırmanın çalışma grubunu Kocaeli İlinde bulunan 24'ü kadın ve 11'i erkek olmak üzere toplam 35 öğretmen

oluşturmuştur. Çalışma, olgu bilim deseninde yürütülmekle birlikte yarı yapılandırılmış görüşme formu da kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda; aile bireylerinin bir arada yaşamasında sevgi, saygı, sabır, sadakat, sorumluluk ve hoşgörü değerlerinin önemli rol oynadığı bulunmuştur.

Uzun ve Köse (2017) yaptıkları çalışmada okul öncesi eğitiminde değerler eğitiminin uygulanmasına ilişkin öğretmen görüşlerini değerlendirmişlerdir. Araştırma durum çalışması deseninde gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda bağımsız anaokullarında görev yapan 20 okul öncesi öğretmeni ile görüşülmüş ve elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler; değerler eğitimine okul öncesi eğitiminde başlanılmasının gerekli olduğunu, değerler eğitimi kapsamında en fazla saygı, sevgi, sorumluluk, yardımlaşma, dürüstlük, vatan sevgisi, hoşgörü ve paylaşma değerlerine yer verdiklerini, değerler eğitimi içeriklerini daha çok Türkçe ve drama etkinliklerinde yer verdiklerini ve değerlerin kazandırılmasında en fazla öğrenci ve aileden kaynaklı nedenler sebebiyle zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

Altan ve Tarhan (2018) büyükannelerin okul öncesi dönemdeki torunlarıyla vakit geçirirken yaşam boyu öğrenme süreciyle birlikte büyüme ve yetiştirme sürecinde hangi değerleri kazandırdıkları ve aktardıkları üzerine çalışma yürütmüştür. Nitel araştırma deseninde yapılan araştırmanın sonucunda büyükannelerin torunlarına değer kazandırmak konusunda kendi deneyimlerini aktardıkları, bu süreçte sosyal öğrenme kuramı ile doğru orantılı olarak istedik davranışları pekiştirmek için öncelikle örnek davranış sergiledikleri ve öğrenme sürecinin tek taraflı olmadığı belirtilmiştir. Bununla birlikte yaşları küçük de olsa çağın gereği olarak bilişim alanındaki yeni bilgileri torunları sayesinde öğrendikleri ifade edilmiştir.

Şirin, Özgen, Erol ve Koca (2018) tarafından yapılan çalışmada, aile ilişkilerinin ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin empatik eğilimlerine etkisi incelenmiştir. Çalışma İstanbul İlinde bulunan 292, 4. sınıf öğrenci ile yapılmıştır. Öğrencilerin aileleri ile ilişkilerini ortaya çıkarmak üzere “Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği”, empatik eğilimlerini ölçmek üzere “KA-Sİ Çocuk ve Ergenler İçin Empatik Eğilim Ölçeği” ayrıca kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, kız öğrencilerin duygusal ve bilişsel empati düzeyleri ile engelleyici aile ilişki düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Empatik eğilim ve aile ilişkilerinin, kardeş sayısına ve anne çalışma durumuna göre farklılaşmadığı görülmüştür. Öğrencilerin aile ilişkilerinin, empatik eğilimlerini etkilediği ve destekleyici

aile ilişkisine sahip öğrencilerin duygusal ve bilişsel empati düzeylerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

2.11.2. Yurtdışında Yapılan İlgili Araştırmalar

Knafo ve Schwartz (2004), kimlik oluşumu ve ebeveyn çocuk değer uyumu arasındaki ilişkiler üzerine bir araştırma yürütmüşlerdir. Toplam 267 genç kendi değerlerini ve anne babalarının sahip olmalarını istedikleri değerleri, ebeveynler de çocukları için sahip olmalarını istedikleri değerleri rapor etmiştir. Kimlik oluşumu, Marcia (1966) dört kimlik konumuyla (nüfuz, ipotekli malın haczi, borcun ertelenmesi ve başarı) ölçülmüştür. Başarı ve borç erteleme ile nitelenen iki ayrı konumdaki gençlerin ebeveynlerinin değerlerini daha iyi fark ettiği, ebeveynlerinin sahip olmalarını istedikleri değerleri daha çok kabul ettikleri belirtilmiştir. Dört kimlik konumu, ebeveyn çocuk değer uyumu seviyesinde farklılık göstermemiştir.

Francis ve Archer (2005), İngiliz-Çinli çocuk ve ebeveynlerin değerler eğitimi inşası başlıklı çalışmalarında İngiliz eğitim sisteminde bulunan Çinli öğrencilerin ve ebeveynlerinin eğitime ne ölçüde değer verdiklerini ve bu bağlamda onların yaptıklarının arkasındaki gerekçeleri araştırmaktadır. Bulgular İngiliz-Çin öğrenci ve ebeveynlerinin sosyal sınıf ve cinsiyete bakılmaksızın eğitime aşırı derecede yüksek bir değer verdiğini göstermektedir. Buna rağmen, öğrenciler ve ebeveynlerin akademik eğitim için gösterdikleri gerekli olan aynı açıklamayı değerler için yapamadıkları ifade edilmiştir.

Leichsenrig, (2010) tarafından yapılan çalışmada 2000’li yıllarda Avusturalya okullarında değerler öğretimi ele alınmıştır. Bu çalışmada milli çerçevede değerlere dayalı eğitim programı uygulaması değerlendirilmiş ve okullarda değerler eğitimine dayalı en iyi uygulamalar ve bu eğitimle ilgili olan okul yöneticileri, personel, öğretmen, öğrenci ve anne babaların dâhil edilmesi üzerine öneriler sunulmuştur.

Barni, Ranieri, Scabini ve Rosnati (2011), Ailede değerler aktarımını ele aldığı çalışmalarında gençlerin anne-babaların aktarmak istediği değerleri kabul edip etmediklerini incelemişlerdir. Katılımcılar İtalya’nın kuzeyinde yaşayan 381 baba, anne ve genç çocuk aile üçlemesinden oluşmuştur. Çalışmada yer alan gençlerin hepsini 15 ile 19 yaş arasında değişen lise öğrencileri oluşturmuştur. Çalışma bulguları ebeveynlerin sosyalleşme değerleri ve gençlerin kişisel değerleri arasında farklılıkların yanında benzerliklerin bulunduğunu ve ailede orta derecede bir kabul seviyesinin olduğunu

göstermiştir. Ahlaki gelişim için öneriler tartışılmış, eğitim ve gelecek araştırmalar için tavsiyeler sunulmuştur.

Berkowitz (2011), değerler eğitiminde neler işe yarar? isimli araştırmasında var olan çalışmaları incelemiş ve araştırmalara dayalı etkili uygulamaları sunmuştur. Bu çalışmada değerler eğitimi, okullardaki olumlu etik, toplum yanlısı eğilimler ve öğrencilerin yetenekleri, akademik hedefleri ve başarılarını güçlendirmeyi de dâhil ederek destekleyici yapıları ve eğitim bilimlerini ustalıkla işleme girişimi olarak ifade edilmektedir. Değerler eğitimi alanında yapılan deneysel araştırma değerlendirmeleri, etkileşimli uygulamalar, profesyonel gelişim, ebeveynin dâhil olması, rol model olma ve hizmet fırsatlarını içeren çalışmaların etkili uygulamaların irdelenmesine olanak sağladığı belirtilmiştir.

Thornberg ve Oğuz (2013) İsveç ve Türkiye’de değerler eğitiminde öğretmen görüşleri konulu nitel bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada İsveç ve Türk öğretmenlerin değerler eğitimine bakış açılarını incelemek amaçlanmıştır. 26 İsveçli 26 Türk olmak üzere toplam 52 öğretmenle yapılan nitel görüşmeler sonucunda değerler eğitiminde temel olan metodun öğrencilerle günlük iletişimde onlara iyi bir rol(örnek) model olmak olduğu görülmüştür. Değerler eğitimi genel olarak bir dizi sosyal etkileşim/iletişimin içine yerleştirilen günlük bir uygulama olarak tanımlanmıştır. Ayrıca öğrencilerin öğrenmesini istediği değerler olarak çoğunlukla ilişkisel değerler üzerinde durmuşlardır. İlişkisel değerler diğer insanlara saygı gösterme, hoş ve nazik olma, empati yapma, kendine nasıl davranılmasını istiyorsan diğer insanlara da öyle davranma, şefkatli, toleranslı olma, insanlara yardım etme, adaletle muamele etme ve diğerlerine zarar vermeme gibi diğer insanlara nasıl muamele etmen (davranman) gerektiği ile ilgili olan değerler olarak belirtilmiştir.

Chou vd. (2014) tarafından Tayvanda yapılan araştırmada anne babaların okul öncesi çocuklarıyla ilişkilerinde karakter eğitiminin olumlu katkıları incelenmiştir. Tayvanda okul öncesi müfredatı erken çocukluk eğitiminde karakter eğitiminin mümkün olduğunca erken başlaması gerektiğini önerdiği için, bu eğitime çok önem verildiği belirtilmektedir. Araştırmada karakter eğitiminin okulun programı ile kaynaştırıldığı on okul öncesi eğitim kurumu ile çalışılmıştır. Anne babalar, erken çocukluk eğitim uzmanları ve öğretmenlerle görüşmeler yapıldıktan sonra anketler uygulanmıştır. Araştırmada karakter eğitiminin anne babalar ve çocuklar arasındaki bağı güçlendirdiği ve çocukların karakter gelişimine büyük etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca karakter gelişiminde ebeveynlerin çocuklarına

hikâye anlatımı, oyun, müzik ve sanat alanlarında destek olması okul öncesindeki çocukların anne baba ilişkisinde önemli etkiye sebep olduğu ortaya çıkmıştır.

Ferreira ve Schulze (2014) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin sınıf içi uygulamasında değerler eğitiminin işleyişi araştırılmıştır. Araştırma verileri 14 katılımcıyla yapılan görüşmelerden toplanmıştır. Bulgular değerler eğitimi planları hazırlayanların amaçlarıyla öğretmenlerin bakış açıları arasında bir boşluk olduğunu göstermiştir. Bu boşluk öğretmenlerin değerler eğitimi kavramını anlamadaki eksiklikleri, değerler eğitiminde öğretmen kimliğinin etkisinin anlaşılabilmesi, uygun bir eğitime ihtiyaç olması, değerler eğitiminde oluşan uygulaması zor durumlarda nasıl başa çıkılacağı ve değerler eğitimini çeşitlendirmek için farklı stratejilerin nasıl etkili bir biçimde kullanılacağı üzerine yeterince bilgiye sahip olunamamasıyla ilgilidir. Araştırma ayrıca eğitim öncülerinin şu ana kadar seçilmiş okullardaki değerler eğitiminin uygulanışı üzerinde çok az etkisi olduğunu göstermiştir.

Ülavere ve Veisson (2015) tarafından Estonya da bulunan okul öncesi kurumlarında değerler ve değerler eğitimi üzerine bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada okulöncesi kurumları yöneticilerinin, öğretmenlerinin ve ebeveynlerinin çocuklara öğretilmesinin önemli olduğunu düşündüğü değerler ile bu okullarda değerler eğitimi uygulamak için kullanılması gereken aktivitelerin bir taslağının çıkarılması amaçlanmıştır. Araştırmada 173 okul müdürü, 425 öğretmen ve 390 ebeveyn olmak üzere toplam 978 katılımcı nitel ankete katılmıştır. Araştırma sonuçları çocuklara öğretilmesi gereken en önemli değerlerin okul yöneticilerine göre mizah anlayışı, özsaygı ve yaratıcılık, öğretmenlere göre sabır, ebeveynlere göre ise güven ve bağlılık olduğunu ortaya koymuştur.

Alimuddin ve Manda'nın (2016), farklı sosyo-ekonomik düzeylerde değerler eğitimi konulu çalışmasında Marcos Krallığında altı aile incelemeye alınmıştır. Bu araştırma eğitimsel değerlerde seçilen değerlerin önceliğini, ebeveynlerin rolünü ve eğitimsel değerlerde ebeveyn tarafından kullanılan değerlerin gerçekleşmesini tanımlayarak ailelerde eğitimsel değerleri belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden, vaka çalışmasıyla yürütülmüştür. Veriler gözlem, görüşme ve belgeleme yoluyla toplanmıştır. Araştırmada farklı sosyo-ekonomik statüde olan ailelerin en önemli ve öncelikli olan değeri dinsel değerler olarak seçtiği, bunu akademik, ekonomik ve sosyal değerlerin takip ettiği görülmüştür. Düşük ve orta sosyo-ekonomik düzeyde olan ailelerin farklı rollere sahip olduğu ve babanın ailenin geçimini sağlayan, annenin de ailenin iç

ihtiyaçlarını hazırlayan evde çocukların bir öğretmeni olarak hizmet ettiği ifade edilmiştir. Daha yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki ailede ise keskin bir rol ayrımının olmadığı, ebeveynlerin çocuklarını evde eğittiği ve ailenin ekonomik ihtiyaçlarının birlikte kazanıldığı belirtilmiştir. Ebeveynlerin kullandığı değer gerçekleştirme yöntemleri öğüt verme, hikâye anlatımı, diyalog, ibretlik olaylar, ödül ve ceza olarak gözlemlenmiştir. İbretlik olayların anlatılması yönteminin eğitsel değerlerde en etkili sosyal değerler yöntemi olarak düşünüldüğü, ceza yönteminin çocukların ibret etmede tembel davrandıklarında, hırsızlık yapma gibi ciddi ihlallerde ya da ahlâka aykırı davranışlar gösteriliyorsa uygulanabilir en son seçenek olduğu ifade edilmiştir.

Puroila vd. (2016) tarafından İskandinav ülkeleri okulöncesi kurumları (anaokulu) günlük uygulamalarında değerleri yorumlama konulu kültürlerarası analiz yapılmıştır. Beş İskandinav ülkesindeki (Danimarka, Finlandiya, İzlanda, Norveç ve İsveç) grup görüşmelerinden elde edilen verilerle eğitimciler bir İsveç okulöncesindeki açık hava gösterisi için hazırlanan çocuklarla ilgili gözlemsel bir piyes üzerine düşüncelerini yansıtmışlardır. Araştırma materyali her bir İskandinav ülkesinden ikişer tane olmak üzere on okulöncesi kurumunda yapılan grup görüşmeleri ile elde edilen belirlenen sorulardan oluşmaktadır. Araştırma soruları şu şekildedir: Eğitimcilerin yorumlarıyla değerler nasıl ortaya çıkar? Özellikle uluslararası araştırma bağlamında yorumsal süreç nasıldır? Araştırma materyali milli ve milletlerarası olarak iki şekilde analiz edilmiştir. Yapılan araştırmada eğitimciler izledikleri gösteride değerleri ifade edebilmek için genellikle eksik, kötü, güzel, ideal gibi kelimeler kullanarak doğrudan yerine dolaylı yöntemlere başvurmuştur. Grup görüşmeleri ise bakım, disiplin, yetkinlik (yeterlik) ve demokratik değerler konularından oluşmaktadır. Araştırmanın sonucunda İskandinav anaokulları arasında değil ama eğitimciler ve anaokulları arasında bireysel farklılıklar gözlenmiştir.

Singurdardottir ve Einarsdottir (2016) okul öncesi öğretmenlerinin çocuklarla iletişim kurmaya verdikleri önem ve öğretmenlerin değerler eğitiminde kendi rollerini nasıl gördüklerini incelenmiştir. Araştırma eylem araştırması olup yedi okul öncesi öğretmeni ile çalışılmış ve on sekiz ay sürmüştür. Öğretmenler önem verme, saygı ve disiplin olmak üzere üç değer seçmişlerdir. Öğretmenin değerler eğitimindeki rolüyle ilişkili olan beş tema belirlenmiştir. Bu temalar iyi bir rol model olma, dilin kullanımı, tartışma (müzakere etme), rehberlik ve yönlendirmedir. Bulgular araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerin çocukların katılımı ve sosyal becerilerinin gelişimini vurguladıklarını ortaya koymuştur.

Bu veriler sadece İzlanda'daki bir okul öncesinden toplanmış olsa da okulöncesi öğretmenleri çocuklarla anlamlı iletişim ve karşılıklı birbirini anlamının çok önemli olduğuna inanmaktadırlar. Araştırmanın sonucu, çalışmaya katılan okul öncesi öğretmenlerin değerler eğitimi hakkındaki inançlarını ve hangi değerlerin çocuklar için neden önemli olduğu konusundaki tavır ve mesleki uygulamalarını yansıttığını göstermiştir.

Amollo ve Lilian (2017) tarafından Kenya'nın Nairobi kentinde erken yaşlarda değerlere dayalı eğitimi teşvik etmede öğretmenin yeri ve okul ortamında değerlerin desteklenmesi konulu araştırma yapılmıştır. Kenya'nın Nairobi kentinde 36 okulöncesi öğretmeninden elde edilen veriler sonucunda öğretmenler çocuklara hem bilinçli olarak hem de farkında olmayarak değerleri öğretse de örgün eğitimde hiçbir planlı değerler eğitimi programı olmadığı görülmüştür. Etkili eğitim metotları üzerine odaklanan değerlere yönelik programlara ihtiyaç olmasının yanı sıra, kültürler arası anlaşılabilirlik, sosyal bütünlük ve beraberlik gibi değerlerin güçlendirilmesi için değerlere dayalı eğitimin kullanılması üzerine öğretmenlerin düzenli bir eğitim alması gerektiği belirtilmiştir.

Lovat (2017), Avustralya hükümetinin değerler eğitimi programı projesi olan VEGPSP (Değerler Eğitimi İyi Uygulama Okullar Projesi) üzerine çalışılmıştır. Bulgular tam olarak uygulanan değer eğitimi kapasitesinin eğitsel amaçlar, duygusal, sosyal, ahlaki ve akademik alanlar üzerinde pozitif etkisi olduğunu göstermiştir. Bu sebeplerle, değerler eğitiminin iyi uygulama projesini oluşturmak için büyük oranda gerçekleşmemiş bir potansiyele sahip olduğu konusu üzerinde durulmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Okul öncesi dönemde çocuğu olan *Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği*'nin geliştirilmesi ve ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımlarının belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmanın modeli, evren ve örneklemi, veri toplama araçları, veri toplama yöntemi ve toplanan verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel yöntemler aşağıda açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, okul öncesi denemde çocuğu olan ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımlarının incelenmesine ilişkin bilgi toplamak üzere betimsel araştırma yöntemlerinden olan tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel araştırma, verilen durumun olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlamaya çalışılmasıdır (Büyüköztürk, akmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018, s. 24). Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır. Bu modelde olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2014, s. 61). Bu yolla araştırmada öncelikle *Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği*'nin geliştirilmesine, ardından ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımlarının belirlenmesine çalışılmıştır.

3.2. Evren

Bu araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Ankara ili merkez ilçelerinden Yenimahalle, Keçiören ve Çankaya'da bulunan Milli Eğitim Müdürlükleri'ne bağlı resmi anaokullarına devam eden 48-72 aylık çocukların ebeveynleri oluşturmaktadır.

3.3. Örneklem

Örneklem grubunun belirlenmesi için Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü istatistiklerinden yararlanılmıştır. Çankaya, Yenimahalle ve Keçiören merkez ilçelerinde bulunan resmi anaokullarında 48-72 aylar arasında 4882 çocuk kaydının olduğu tespit edilmiştir. Online örneklem hesaplama aracı (<https://www.surveysystem.com/sscalc.htm>) kullanılarak bu evrenden %95 güven düzeyi ve 0.05 hata payı ile uygun örneklem büyüklüğü 356 olarak hesaplanmıştır. Bu örneklem büyüklüğü alt sınır olarak kabul edilmiş olup çalışma kapsamında geçerlik ve güvenilirlik analizleri için 478 ebeveyne, ölçeğin uygulanma sürecinde ise bu ebeveynlerden farklı olarak oluşturulan 712 ebeveyne ulaşılmıştır. Bu doğrultuda çalışmada iki farklı örneklem grubundan yararlanılmıştır.

Ölçeğe ilişkin geçerlik güvenilirlik verilerinin elde edildiği grubun demografik özellikleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Ölçeğe İlişkin Geçerlik Güvenirlik Çalışmasında Yer Alan Ebeveynlerin ve Çocuklarının Betimsel Dağılımı (N=478)

		f	%			f	%	
Ebeveyn	Anne	392	82,0	Çocuk Sayısı	Bir çocuk	149	31,2	
	Baba	86	18,0		İki çocuk	268	56,1	
Öğrenim Durumu	İlkokul	14	2,9		Üç çocuk	53	11,1	
	Ortaokul	17	3,6		Dört çocuk	7	1,5	
	Lise	133	27,8		Beş çocuk	1	0,2	
	Ön lisans	60	12,6	Çocuk cinsiyet	Kız	232	48,5	
	Lisans	203	42,5		Erkek	246	51,5	
	Meslek	Lisansüstü	51	10,7	Doğum Sırası	Birinci	279	58,4
Ev Hanımı		84	17,6	İkinci		162	33,9	
Devlet Memuru		183	38,3	Üçüncü		31	6,5	
Öğretmen		64	13,4	Dördüncü		3	0,6	
Özel sektör çalışanı		93	19,5	Beşinci		3	0,6	
Aile yapısı		Serbest meslek	24	5,0	Gelir Düzeyi	1500 TL ve altı	40	8,3
		Sağlık çalışanı	25	5,2		1501-3000 TL	116	24,3
		İşsiz	5	1,0		3001-4500 TL	137	28,7
		Çekirdek aile	439	91,8		4501-6000 TL	96	20,1
		Geniş aile	33	6,9		6001 TL ve üzeri	89	18,6
Aile yapısı	Tek ebeveyn ve çocuk	6	1,3	Yaş	24-36 yaş	261	54,6	
					37-55 yaş	217	45,4	

Tablo 4 incelendiğinde örneklemdaki ebeveynlerin %82'sinin anne ve %18'inin baba olduğu görülmektedir. Öğrenim durumu açısından incelendiğinde ebeveynlerin %42,5'i lisans, %27,8'si lise, %12,6'sı önlisans, %10,7'sinin lisansüstü, %3,6'sı ortaokul ve %2,9'unun ise ilkokul mezunu oldukları belirlenmiştir. Ebeveynlerin %38,3'ü devlet memuru, %19,5'i özel sektör, %17,6'sı ev hanımı, %13,4'ü öğretmen, , %5'i serbest meslek ve %5,2'si ise sağlık çalışanıdır. %91,8'inin çekirdek aile yapısına sahip olduğu tespit edilmiştir. Çocuk sayısı açısından incelendiğinde %56,1'inin iki çocuğu, %31,2'sinin bir çocuğu, %11,1'inin üç çocuğu, %1,5'inin dört çocuğu olduğu görülmektedir. Aaştırma esnasında okul öncesine devam eden çocuklarının cinsiyetleri incelendiğinde %51,5'inin erkek ve %48,5'inin kız olduğu belirlenmiştir. Bu çocukların %58,4'ünün birinci çocuğu, %33,9'unun ikinci çocuğu, %6,5'inin üçüncü çocuğu olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin %28,7'sinin 3001 TL-4500 TL arası, %24,3'ünün 1501-3000 TL arası, %20,1'inin 4501 TL-6000 TL arası, %18,6'sının 6001 TL ve üzeri ve %6,3'ünün 1500 TL ve altı geliri

olduğu saptanmıştır. Örneklemdeki ebeveynlerin %54,6'sının yaşları 24 ile 36 arasında ve %45,4'ünün yaşları 37 ile 55 arasında değişmektedir.

Ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımlarının incelendiği örneklem grubunun demografik özellikleri Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5

Değerler Eğitimi Yaklaşımlarının İncelendiği Örneklem Grubundaki Ebeveynlerin ve Çocuklarının Betimsel Dağılımı (N=712)

		f	%			f	%
Ebeveyn	Anne	588	82,6	Çocuk Sayısı	Bir çocuk	203	28,5
	Baba	124	17,4		İki çocuk	406	57,0
Öğrenim Durumu	Okur-yazar	1	0,1		Üç çocuk	88	12,4
	İlkokul	25	3,5		Dört çocuk	12	1,7
	Ortaokul	30	4,2		Beş çocuk	3	0,4
	Lise	194	27,2	Çocuk cinsiyet	Kız	352	49,4
	Ön lisans	80	11,2		Erkek	360	50,6
Meslek	Lisans	304	42,7	Doğum Sırası	Birinci	393	55,2
	Lisansüstü	42,7	11,0		İkinci	257	36,1
	Ev Hanımı	276	38,8		Üçüncü	53	7,4
	Devlet Memuru	85	11,9		Dördüncü	8	1,1
	Öğretmen	114	16,0		Beşinci	1	0,1
Aile yapısı	Özel sektör çalışanı	146	20,5	Gelir Düzeyi	1500 TL ve altı	45	6,3
	Serbest meslek	45	6,3		1501-3000 TL	146	20,5
	Sağlık çalışanı	42	5,9		3001-4500 TL	209	29,4
	İşsiz	4	0,6		4501-6000 TL	148	20,8
	Çekirdek aile	647	90,9		6001 TL ve üzeri	164	23,0
Yaş	Geniş aile	50	7,0	24-36 yaş	386	54,2	
	Tek ebeveyn ve çocuk	15	2,1	37-55 yaş	326	45,8	

Tablo 5 incelendiğinde örneklemdeki ebeveynlerin %82,6'sının anne ve %17,4'ünün baba olduğu görülmektedir. %42,7'sinin lisans, %27,2'sinin lise, %11,2'sinin önlisans, %11'inin lisansüstü, %4,2'sinin ortaokul ve %3,5'inin ise ilkokul mezunu oldukları belirlenmiştir. Ebeveynlerin %38,8'i ev hanımı, %20,5'i özel sektör, %16'sı öğretmen,

%11,9'u devlet memuru, %6,3'ü serbest meslek ve %5,6'sı ise sağlık çalışanıdır. Tamamına yakını (%90,9) ekirdek aileye sahiptir. ocuk sayısı açısından incelendiğinde ise ebevyenlerin %57'sinin iki çocuğu, %28,5'inin bir çocuğu, %12,4'ünün üç çocuğu, %1,7'sinin dört çocuğu ve %0,4'ünün beş çocuğu olduğu görülmektedir. Araştırma esnasında okul öncesine devam eden çocuklarının cinsiyetleri incelendiğinde %50,6'sının erkek ve %49,4'ünün kız olduğu belirlenmiştir. Okul öncesine devam eden çocuklarının kaçıncı ocuk olduğu incelendiğinde %55,2'sinin birinci çocuğu, %36,1'inin ikinci çocuğu, %7,4'ünün üçüncü çocuğu olduğu belirlenmiştir. Gelir düzeyi açısından incelendiğinde ise ailelerin %29,4'ünün 3001 TL-4500 TL arası, %23'ünün 6001 TL ve üzeri, %20,8'inin 4501 TL-6000 TL arası, %20,5'inin 1501-3000 TL arası ve %6,3'ünün 1500 TL ve altı geliri olduğu saptanmıştır. Ebeveyenlerim %54,2'sinin yaşları 24 ile 36 arasında ve %45,8'inin yaşları 37 ile 55 arasında değişmekte olup yaş ortalaması 36,06 dır.

3.4. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen “*Kişisel Bilgi Formu*” ve “*Ebevyenler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme leği*” ile toplanmıştır

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan ebevyenlere yönelik bilgileri toplamak amacıyla geliştirilmiş olan Kişisel Bilgi Formu'nda; ebevyenlerin yaşı, ocuk sayısı, öğrenim durumu, aile yapısı, mesleği ve gelir durumunu kapsayan bilgiler yer almaktadır.

3.4.2. Ebevyenler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme leği

Literatür incelendiğinde ebevyenlerin değerler eğitimi yaklaşımlarını belirlemeye ilişkin bir eme aracına rastlanamamıştır. Bu nedenle lme aracının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmuş ve geliştirilme safhasında aşağıdaki aşamalardan yararlanılmıştır.

Birinci aşamada; “Ebevyenler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme leği”nde yer alacak maddelerin belirlenmesi için kuramsal çalışmalar incelenmiştir. alışmalar değerlerin çok fazla kaynaktan beslenerek geliştiğini, değerlerin kazandırılmasında öğrenmelerin, kişiler arası etkileşimlerin, gözlemlerin, rol modellerin,

açıklamaların önemli olduğuna dikkat çekmiştir. Ayrıca değerler eğitiminde değerlerin telkini, değerleri açıklama, değer analizi ve ahlaki muhakeme yönteminin öne çıktığı çeşitli yaklaşımlar ve okul öncesi çocukların gelişimsel özellikleri incelenerek (Balat, 2012; Keskin, 2016; Ulusoy ve Dilmaç, 2014; Lickona, 1999; Akbaş, 2004; Kirschenbaum, 1994) 60 maddeden oluşan bir havuz oluşturulmuştur.

İkinci Aşamada; Oluşturulan bu havuzdaki sorular 48-72 aylık çocuğu olan 10 ebeveyne araştırmacı tarafından bire bir uygulanmıştır. Bu uygulamalar sonucunda ebeveynler tarafından anlaşılmadığı ya da birbiriyle aynı anlama geldiği düşünülen maddeler elenmiş ve madde sayısı 49'a düşürülmüştür.

Üçüncü aşamada; “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” ile ilgili olarak kapsam geçerliliğini sağlamak amacıyla, ölçek maddelerinin amacına uygunluğu, açıklığı ve anlaşılabilirliği açısından değerler eğitimi alanında çalışmalar yapan yedi uzmanın görüşlerine sunulmuştur. Uzmanlar her bir maddeyi Uygun Değil, Kısmen Uygun, Uygun ve Öneriler şeklinde değerlendirmişlerdir. Uzman görüşlerine göre, formda yer alan iki madde çıkarılmış, bazı maddelerde ise değişiklik yapılarak daha anlaşılır hale getirilmiştir.

Dördüncü aşamada; uzman değerlendirmelerin sonucunda oluşturulan formda yer alan maddeler 48-72 aylık çocuğu olan 30 ebeveyn ile uygulama yapılarak soruların anlaşılabilirlik düzeyi tekrar değerlendirilmiş, forma son şekli verilerek “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” toplam 47 madde olmak üzere geçerlik ve güvenilirlik analizlerinin yapılması için uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Beşinci aşamada; “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” 478 ebeveyne uygulanılarak geçerlik ve güvenilirlik analizlerinin yapılmasına geçilmiştir. Bu çalışmanın ayrıntılarına Bulgular ve Tartışma bölümünde yer verilmiştir.

Altıncı aşamada; Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği'nin test-tekrar test güvenilirliğini belirlemek amacıyla uygulamadan yaklaşık dört hafta sonra 52 ebeveyne yeniden uygulanmıştır. Ayrıntılarına Bulgular ve Tartışma bölümünde yer verilmiştir.

3.4.3. Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği (EDEYDÖ)'nin özellikleri

“Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” 48-72 aylık çocuğa sahip anne ve babaların değerler eğitimine yönelik yaklaşımlarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Toplam 29 maddeden oluşan ölçekte, her bir madde hiç (1), nadiren (2), ara sıra (3), çoğunlukla (4), her zaman (5) şeklinde değerlendirilmektedir. Ölçek “Değer Öğretimi Yaklaşımları” ile “Ailelerin Değerler Eğitimi İnançları” olmak üzere 2 alt boyuttan oluşmaktadır.

Değer Öğretimi Yaklaşımları alt boyutunda; anne ve babalarının 48-72 aylık çocuklarına değerleri kazandırırken kullandıkları (açıklama, telkinde bulunma, model olma, problem çözme, oyun oynama, kitap okuma vb.) yöntemleri içeren 19 madde yer almaktadır (Örneğin; Değerler eğitimi için çocuğuma zaman ayırırım, Çocuğuma kazandırmak istediğim değerlerle ilgili örnek olurum, vb.).

Aile İnanç ve Beklentileri alt boyutunda ise; ebeveynlerin değerler eğitimine ilişkin düşünce, inanç, tutum ve beklentilerini belirlemeye yönelik 10 madde bulunmaktadır (Örneğin; Okul öncesi dönemde okulda değerler eğitiminin verilmesi gerektiğini düşünüyorum, Değerler eğitiminin küçük yaşta verilmeye başlanmasının (okul öncesi dönem) uygun olduğunu düşünüyorum, vb.).

“Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nde yer alan maddelerin tamamı olumlu ifadeleri içermekte, puanların yüksekliği değerler eğitimi yaklaşımlarının yüksek olduğuna işaret etmektedir

3.5. Verilerin Analizi

Çalışma kapsamında öncelikle araştırmacı tarafından geliştirilen okul öncesi dönemde çocuğu olan “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” nin yapısını belirlemeye yönelik olarak açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi, sosyal bilimlerde ölçek geliştirme çalışmalarında yapı geçerliğine ilişkin kanıt elde etmek amacıyla en sık kullanılan tekniklerden biridir ve birbiri ile ilişkili çok sayıda değişkeni bir araya getirerek kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler elde etmeyi amaçlar (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010, s.177). Araştırma kapsamında da öncelikle geliştirilen ölçeğin kavramsal yapısının belirlenmesi amacıyla açımlayıcı faktör

analizi gerçekleştirilmiştir. Daha sonra ise farklı bir örneklemeden toplanan veri ile açımlayıcı faktör analizi sonucu belirlenen kavramsal yapının doğrulanması için doğrulamayı faktör analizi yapılmıştır. Ölçekten elde edilen puanlarının iç tutarlılık anlamında güvenirliğini belirlemek amacıyla Cronbach alfa ve McDonald omega güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır.

Araştırmanın diğer amacı doğrultusunda toplanan demografik değişkenlere göre ölçek puanlarının farklılık gösterip göstermediğinin test edilmesi amacıyla fark testleri kullanılmıştır. Analiz yapılmadan önce bağımsız değişken düzeylerinde ölçek puanlarının normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Normal dağılım varsayımın incelenmesinde basıklık, arpıklık, Kolmogrov-Smirnov testlerinden yararlanılmıştır (okluk, şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010, s.16). Ayrıca $n \geq 30$ olduğunda t dağılımının normal dağılıma çok yaklaştığı (Tan, 2016) dikkate alındığından bağımsız değişkenin düzeylerindeki katılımcı sayısı 30 ve üzerinde olduğunda normal dağılım olduğu kabul edilmiştir. Bağımsız değişkenin iki kategoriye sahip olduğu durumlar için ilişkisiz örneklemler t testi (Büyüköztürk, 2011,s.39), bağımsız değişkenin ikiden fazla kategoriye sahip olduğu durumlar için varyans analizi (Büyüköztürk, 2011,s.48) ile inceleme yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Okul öncesi dönemde çocuğu olan “*Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği*”nin geliştirilmesi ve ebeveynlerin değerler eğitimine yönelik yaklaşımlarının belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmadan elde edilen bulgular;

1. “*Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği/EDEYDÖ*”nin geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin bulgular,
2. Ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımlarının bazı değişkenlere göre incelenmesine yönelik bulgular olmak üzere iki alt başlıkta ele alınmış ve tartışılmıştır.

4.1. “*Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği*”nin Geçerlik ve Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Araştırmacı tarafından geliştirilen ve 47 maddeden oluşan “*Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği*” nin puanlarının yapı geçerliklerinin tespit edilmesi amacıyla açımlayıcı faktör analizi yöntemi kullanılmıştır. Faktör analizinde faktör yük değeri 0,40’ın altında olan maddeler, binişik maddeler analiz dışında bırakılarak analiz tekrarlanmıştır. En son olarak scree plot grafiği (Şekil 1) ve öz değer incelenerek iki faktör ve 29 maddeden oluşan yapı elde edilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi yapılmadan önce örneklem büyüklüğünün yeterli olup olmadığının tespit edilmesi için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett’s Küresellik Testi incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett's Küresellik Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Testi (KMO)		0,89
	Ki-Kare	5468,66
Bartlett Küresellik Testi	Serbestlik Derecesi	406
	p	0,00

Tablo 6 incelendiğinde, çalışma grubu için (N=478) “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” KMO değeri 0,897 olarak tespit edilmiştir. Bu değer, örneklem büyüklüğünün faktör analizine devam etmek için kabul edilebilir olduğunu göstermektedir. Bartlett Küresellik testinin de istatistiksel olarak manidar olması ($p < 0,05$) örneklem büyüklüğünün analiz için uygun olduğunu bir diğer göstergesidir. Bu değerlere bakılarak, veri setinin faktör analizi yapabilmek için yeterince büyük olduğu söylenebilir.

“Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nin puanları için yapılan temel bileşenler analizine dayalı faktör analizi sonucunda elde edilen öz değerler, açıklanan varyans değerleri ve döndürme işlemi (varimax) sonrasındaki öz değerler Tablo 7’de sunulmuştur.

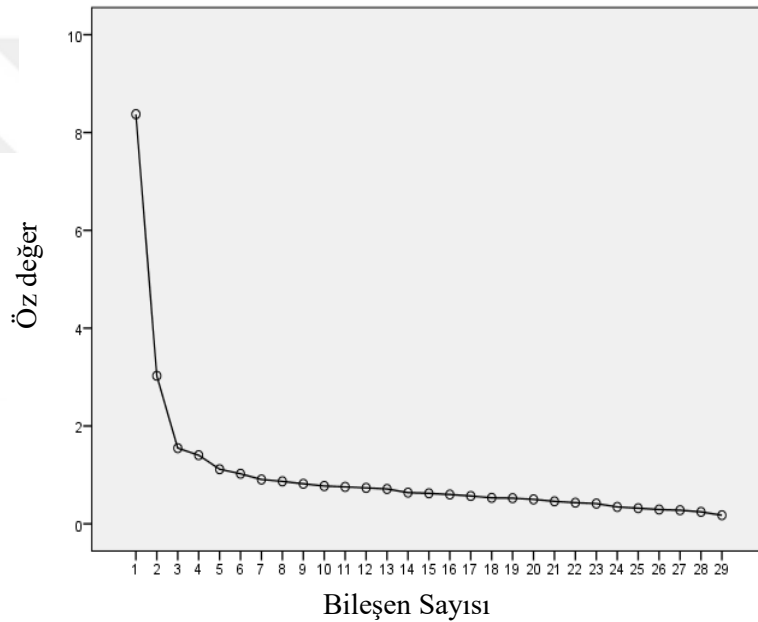
Tablo 7

“Ebeveynlerin Değerler Eğitimi Yönelik Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” Faktörlerine İlişkin Öz Değerler ve Açıklanan Varyans Yüzdeleri

	Başlangıç Değerleri			Döndürme İşlemi Sonrası Değerler		
	Özdeğer	Açıklanan Varyans Yüzdesi	Toplam açıklanan varyans değeri	Özdeğer	Açıklanan Varyans Yüzdesi	Toplam açıklanan varyans değeri
1	8,37	28,87	28,87	6,26	21,59	21,59
2	3,02	10,43	39,31	5,13	17,72	39,31
3	1,54	5,33	44,64			
4	1,40	4,83	49,48			
5	1,11	3,85	53,33			
6	1,02	3,52	56,86			
7	,90	3,12	59,98			
8	,86	2,99	62,98			
9	,81	2,82	65,80			
10	,77	2,66	68,46			
11	,75	2,60	71,06			
12	,73	2,53	73,60			
13	,71	2,45	76,05			
14	,63	2,20	78,25			
15	,62	2,15	80,40			
16	,59	2,06	82,47			
17	,56	1,96	84,43			
18	,53	1,83	86,26			
19	,52	1,80	88,07			
20	,49	1,72	89,79			
21	,45	1,58	91,37			
22	,43	1,49	92,87			
23	,41	1,42	94,29			
24	,34	1,19	95,48			
25	,31	1,10	96,58			
26	,29	1,00	97,59			
27	,27	,96	98,55			
28	,24	,84	99,39			
29	,17	,60	100,00			

Tablo 7'ye göre faktör analizi sonucunda toplam varyansın %39,31'i açıklanmaktadır. Bu durum her bir boyutun toplam varyansa yaptığı katkılar göz önüne alındığında açıklanan varyansın tanımlanan boyutlarda ölçme yapılabildiğine ve ölçeğin iki boyutlu yapıyı gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Boyut sayısına karar vermede kullanılan bir diğer ölçüt ise saçılım (screeplot) grafiğidir (Şekil 1). Saçılım (screeplot) grafiğinde üçüncü boyuttan sonra grafik düzlük göstermektedir. Buna göre tanımlanan boyutlara ait öz değer (eigenvalue) değerleri en fazla iki boyuta kadar farklılık göstermekte, iki boyuttan sonra gösterdikleri değişimin fazla olmadığı görülmektedir.

Şekil 1. Saçılım (scree plot) grafiği

Buna göre elde edilen 29 maddelik ve iki alt boyuta sahip ““Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nin puanlarının yapı geçerliği belirlenmiştir. Ölçeğin faktör desenine ilişkin varimax döndürme yöntemi kullanılarak elde edilen faktör yük değerleri Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8

“Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” Maddelerine Ait Faktör Yük Değerleri

	Faktörler	
	Değer Öğretimi Yaklaşımları	Aile İnanç ve Beklentileri
Madde 1	0,67	
Madde 2	0,65	
Madde 3	0,65	
Madde 4	0,64	
Madde 5	0,62	
Madde 6	0,62	
Madde 7	0,61	
Madde 8	0,57	
Madde 9	0,56	
Madde 10	0,54	
Madde 11	0,53	
Madde 12	0,51	
Madde 13	0,51	
Madde 14	0,51	
Madde 15	0,49	
Madde 16	0,49	
Madde 17	0,47	
Madde 18	0,45	
Madde 19	0,45	
Madde 20		0,83
Madde 21		0,81
Madde 22		0,80
Madde 23		0,71
Madde 24		0,67
Madde 25		0,65
Madde 26		0,61
Madde 27		0,60
Madde 28		0,52
Madde 29		0,42

Tablo 8 incelendiğinde birinci boyuttaki maddelerin faktör yük değerleri 0,45 ile 0,67 arasında değişmektedir. Aile İnanç ve Beklentiler olarak adlandırılan ikinci boyuttaki faktör yük değerlerinin 0,42 ile 0,83 arasında değiştiği görülmektedir.

“Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” iki boyutlu yapısının incelenmesi amacıyla 712 kişilik farklı bir örnekleme ölçme aracı uygulanarak elde edilen veriler üzerinden ayrıca doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi yapılırken çoklu normal dağılım varsayımı sağlanmadığı için güçlü (robust) kestirim yöntemi kullanılarak asimptotik kovaryans matrisine dayalı maksimum olabilirlik (likelihood) kullanılmıştır (Chou, Bentler ve Satorra, 1991). Doğrulayıcı faktör analizi yapılırken uyum indeksi değerleri, faktör yük değerleri ve hata varyansları incelenerek model veri uyumu değerlendirilmiştir. Uyum indeksi değerleri, faktör yük değerleri (max-min) ve hata varyansı (max-min) değerleri Tablo 8’de sunulmuştur. Uyum indeksi değerleri değerlendirilirken Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk (2010) tarafından hazırlanan yapısal eşitlik modelinde uyum indekslerinin kriterleri ve kabulü için kesme noktaları tablosu dikkate alınmıştır (s. 271-272) ve bu değerler Tablo 9’da sunulmuştur. Ayrıca analiz sonucunda elde edilen ölçme modeli Şekil 2’de sunulmuştur.

Tablo 9

“Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

	χ^2	χ^2/sd	p	CFI	NFI	RMSEA	Faktör Yük Değerleri		Hata Varyansları	
							max	min	max	min
Ölçek	1206,13	3,21	0,000	0,95	0,93	0,066	0,81	0,42	0,82	0,34
Önerilen Değer		$\chi^2/df \leq 3$		$\geq 0,90$	$\geq 0,90$	$\leq 0,08$	$\geq 0,30$		$\leq 0,90$	

Tablo 9 incelendiğinde χ^2/sd değerinin 3 ile 5 arasında olduğu görülmektedir ve buna göre modelin veriye iyi uyum gösterdiği söylenebilir. CFI değeri 0,95 ve NFI değeri 0,93 olarak tespit edilmiştir. Bu değerlerin 0,90’ın üzerinde olması modelin veriye çok iyi uyum gösterdiği anlamına gelmektedir. RMSEA indeksi açısından değerlendirildiğinde ise bu indeksin model için 0,066 olduğu saptanmıştır ve bu indekse göre de modelin veriye uyum gösterdiğini söylemek mümkündür. Uyum indeksleri genel olarak değerlendirildiğinde iki boyutlu modelin veriye uyum sağladığı görülmektedir. Her bir

boyuttaki maddeler için faktör yük değerleri 0,42 ile 0,81 arasında değişmektedir. Faktör yük değerleri 0,30'un üstünde olduğundan dolayı her bir maddenin bulunduğu boyutta amacına hizmet ettiği söylenebilir.

Tablo 10

Yapısal Eşitlik Modelinde Uyum İndekslerinin Kriterleri ve Kabulü İçin Kesme Noktaları

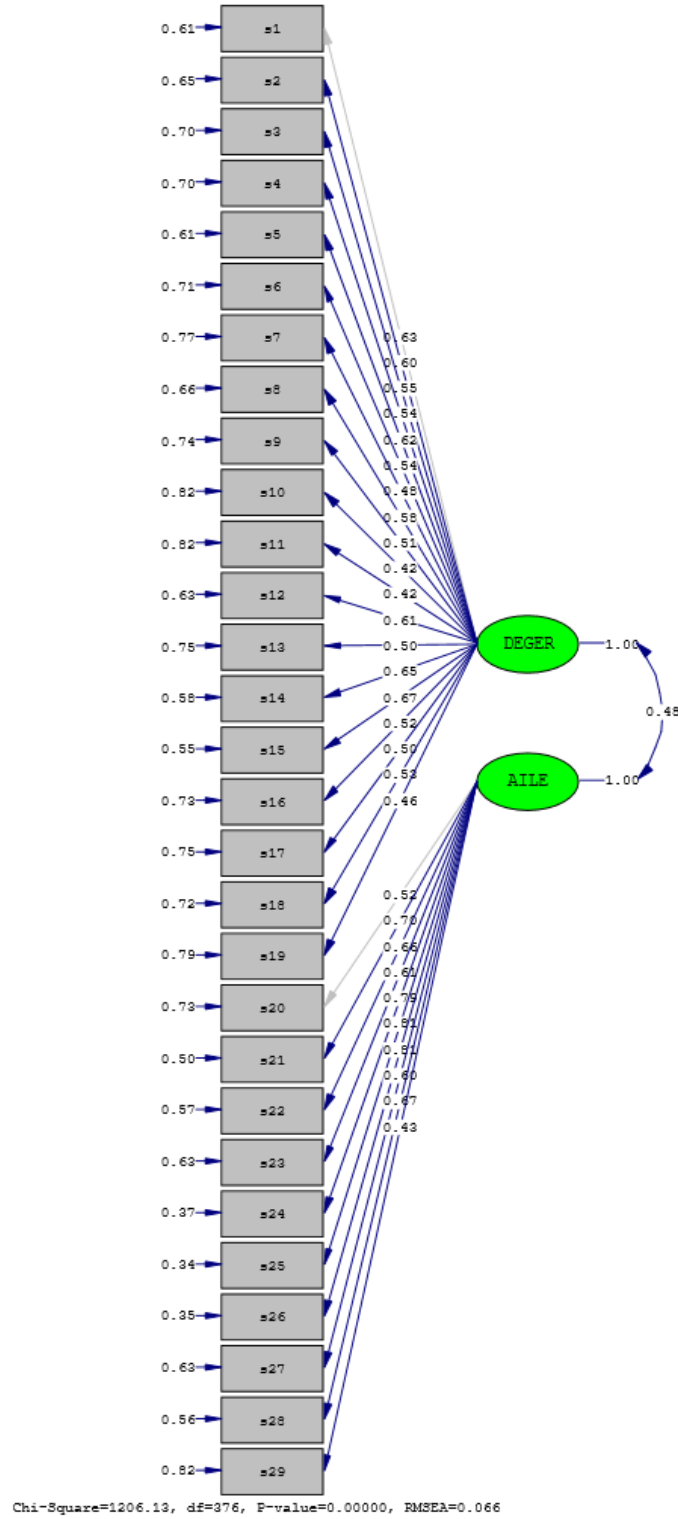
Uyum İndeksi	Kriterler	Kabul için Kesme Noktaları	Kaynak
χ^2/sd		≤ 2 = mükemmel uyum $\leq 2,5$ = mükemmel uyum (küçük örneklerde) ≤ 3 = mükemmel uyum (büyük örneklerde) ≤ 5 = orta düzeyde uyum	(Tabaccknick ve Fidell, 2001) (Kline,2005) (Kline, 2005; Sümer, 200) (Sümer, 2000)
GFI/AGFI	0 (uyum yok) 1 (mükemmel uyum)	$\geq 0,90$ = iyi uyum $\geq 0,95$ = mükemmel uyum	(Schumacker ve Lomax, 1996; Hooper, Coughan ve Mullen, 2008; Kelloway, 1989; Sümer, 2000) (Hooper, Coughan ve Mullen, 2008; Sümer, 2000)
RMSEA	0 (mükemmel uyum) 1 (uyum yok)	$\leq 0,05$ = mükemmel uyum $\leq 0,06$ = iyi uyum $\leq 0,07$ = iyi uyum $\leq 0,08$ = iyi uyum $\leq 0,10$ = zayıf uyum	(Brown, 2006; Jöreskog ve Sörbom, 1993; Raykov ve Marcoulides, 2008; Schumacker ve Lomax, 1996; Sümer, 2000) (Hu ve Bentler, 1999; Thompson, 2004) (Steigher, 2007) (Hooper, Coughan ve Mullen, 2008; Jöreskog ve Sörbom, 1993; Sümer, 2000) (Kelloway, 1989; Tabaccknick ve Fidell, 2001)
CFI	0 (uyum yok) 1 (mükemmel uyum)	$\geq 0,90$ = iyi uyum $\geq 0,95$ = mükemmel uyum	(Hu ve Bentler, 1999; Sümer, 2000; Tabaccknick ve Fidell, 2001) (Hu ve Bentler, 1999; Sümer, 2000)
NFI/NNFI	0 (uyum yok) 1 (mükemmel uyum)	$\geq 0,90$ = iyi uyum $\geq 0,95$ = mükemmel uyum	(Kelloway, 1989; Schumacker ve Lomax, 1996; Sümer, 2000; Tabaccknick ve Fidell, 2001; Thompson, 2004) (Hu ve Bentler, 1999; Sümer, 2000)

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik*. (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Tablo 10 incelendiğinde χ^2/sd oranının 2,5'ten küçük olması küçük örneklerde mükemmel uyumu, 3'ten küçük olması büyük örneklmelerde mükemmel uyumu göstermektedir. Bu oranın 5'ten küçük olması ise orta düzeyde uyumu göstermektedir. Tablo 9'da görüldüğü gibi χ^2/sd değerinin 3 ile 5 arasında olduğu için geliştirilen ölçme modelinin veriye uygun olduğu belirlenmiştir. GFI değeri için 0,95 değerinin mükemmel

uyumu ve 0,90 değerinin üzerinde olması iyi uyumu göstermekteğini belirtir. CFI ve NFI için 0,90'nın üzerinde olması modelin veriye iyi uyum gösterdiği anlamına gelmektedir. Tablo 9'da görüldüğü gibi CFI ve NFI değerleri 0,90'dan büyük olduğu için modelin veriye iyi uyum gösterdiği belirtilmiştir. RMSEA değeri için 0,08'den küçük olması modelin veriye iyi uyum gösterdiği anlamına gelmektedir. Tablo 9'da görüldüğü gibi bu değer 0,08'den küçük olduğu için modelin veriye uyum gösterdiği söylenmiştir.

Şekil 2. “Ebeveynlerin Değerler Eğitimine Yönelik Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” ölçme modeli

Araştırma kapsamında geliştirilen “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”den elde edilen puanların güvenilirliğini incelemek amacıyla Cronbach Alfa ve McDonald Omega Katsayıları kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11

“Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nin Güvenirlik Analizi Sonuçları

	Madde Sayısı	Cronbach Alfa	McDonald Omega
Değer Öğretimi Yaklaşımları	19	0,88	0,89
Aile İnanç ve Beklentileri	10	0,87	0,89
Ölçek Toplamı	29	0,91	0,91

Tablo 11 incelendiğinde araştırmada kullanılan ölçeğin puanları için güvenilirlik değerlerinin 0,87 ile 0,91 arasında değiştiği görülmektedir. Hesaplanan güvenilirlik indeksi değerleri 0,70’den yüksek olduğu için ölçekten elde edilen puanlarının güvenilir olduğu söylenebilir. Ölçek puanlarının güvenilirliğini tespit etmek amacıyla test-tekrar test güvenilirlik yöntemi de uygulanmıştır. Bu amaçla örneklemden yer alan 53 kişiye yaklaşık 30 gün sonra ölçek tekrar uygulanmış ve ilk uygulama ile son uygulama arasındaki korelasyon değerleri incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12

“Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nin Test-Tekrar Test Sonuçları

	r_{test}
Değer Öğretimi Yaklaşımları	0,99
Aile İnanç ve Beklentileri	0,96
Ölçek Toplamı	0,99

Tablo 12’ye göre, ilk uygulama ile ikinci uygulama arasında hesaplanan puanlar arasındaki korelasyon değerinin 0,99 ile 0,99 arasında değiştiği görülmektedir. Bu değerlerin 0,70’den yüksek olduğu görülmüştür ve buna göre ölçek puanlarının test-tekrar test güvenilirlik yöntemine göre güvenilir olduğu söylenebilir.

4.2. Ebeveynlerin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Ebeveynlerinin “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” nin alt boyut puanları ve toplam puanları üzerinden kümeleme analizi yapılmış ve üç grup olarak bölünmüştür. Ortalaması en küçük olan incelenen özellik açısından düşük, ortalaması en yüksek olan grup incelenen özellik açısından yüksek ve ortalaması diğer iki grubun ortasında olan grup ise incelenen özellik açısından orta olarak değerlendirilmiştir. Sonuçlar Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13

Ebeveynlerin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarına İlişkin Betimsel İstatistikleri

	Düzyey	n	%	Minimum	Maksimum	\bar{X}	ss
Değer Öğretimi Yaklaşımları	Düşük	166	23,3	46	71	66,42	4,73
	Orta	270	37,9	72	80	75,90	2,58
	Yüksek	276	38,8	81	95	85,92	3,82
Aile İnanç ve Beklentileri	Düşük	30	4,2	14	36	31,60	5,68
	Orta	199	27,9	37	44	41,40	2,04
	Yüksek	483	67,8	45	50	48,00	1,65
Toplam	Düşük	136	19,1	66	113	106,04	7,41
	Orta	269	37,8	114	125	120,02	3,27
	Yüksek	307	43,1	126	145	133,22	4,95

Tablo 13 incelendiğinde ebeveynlerin %23,3’ünün değerler öğretimi yaklaşımı açısından düşük düzeyde, %37,9’unun değerler öğretimi yaklaşımı açısından orta düzeyde ve %38,8’inin değerler öğretimi yaklaşımı açısından yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Aile inanç ve beklentileri açısından incelendiğinde ise %4,2’sinin düşük düzeyde, %27,9’unun orta düzeyde ve %67,8’inin yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Ölçek toplam puanı için incelendiğinde ise %19,1’inin değerler eğitimi yaklaşımları açısından düşük, %37,8’inin değerler eğitimi yaklaşımları açısından orta ve %43,1’inin değerler eğitimi yaklaşımları açısından yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

İçinde yaşadığımız bilgi ve iletişim çağında her şeyi etkileyen hızlı bir değişimin varolduğu ve bu değişimlerin yaşanan çağın değerler sistemini de etkileyerek değerlere duyulan ihtiyacı artırdığı belirtilmektedir (Ersoy, 2011; Sırrı, 2015). Bununla birlikte son

zamanlarda toplumda her geçen gün güçlenme eğilimi gösteren şiddet, madde kullanımı, saygısızlık, davranış bozuklukları, kontrolsüz internet bağımlılığı vb. sorunlar aile ve eğitimcileri endişelendirmektedir (Hökelekli, 2013a). Son yıllarda toplumda hissedilen değerlere ilişkin bu kaygılar doğrultusunda gerek eğitim programımızda (MEB, 2013; MEB, 2018), gerekse yapılan araştırmalarda ve yayınlarda (Gürbüz, 2018; Hökelekli, 2013a; Bal ve Balat, 2013; Turan, 2014) ailelerin değerler eğitimi konusunda farkındalıklarını artırıcı, onları bilinçlendirmeye, desteklemeye ve aile katılımına yönelik çalışmalara önem verildiği görülmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalara bakıldığında değerler eğitimine ilişkin programların ve ölçme araçlarının daha çok çocuklara yönelik hazırlandığı dikkati çekmektedir (Öztürk, 2011; Atabey ve Ömeroğlu, 2016; Samur, 2011). Aynı zamanda bazı araştırmalarda ebeveynlere yönelik değerler eğitimi programının hazırlanıp uygulandığı (Neslitürk, 2013; Neslitürk, Özkal ve Dal 2015), bazı çalışmalarda da çocuklara uygulanan değerler eğitimi programında aile katılımının sağlandığı (Samur ve Deniz, 2014; Dereli İman, 2014) ve ebeveynlerin dâhil edildiği (Ezgin ve Dilmaç, 2018) görülmektedir. Yapılan bu çalışmaların aileleri değerler eğitimi konusunda bilinçlendirdiği ve farkındalıklarını artırdığı düşünüldüğünde araştırmada elde edilen sonuç olumlu bulgu olarak değerlendirilebilir.

Anne veya baba olma durumuna göre “*Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği*”nden alınan puan ortalamalarına ait ilişkisiz örneklem t testi sonuçları Tablo 14’te sunulmuştur.

Tablo 14

Anne veya Baba Olma Durumuna Göre “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nden Alınan Puan Ortalamalarına İlişkin t Testi Sonuçları

	Ebeveyn	n	\bar{X}	ss	sd	t	p
Değer Öğretimi Yaklaşımları	Anne	588	77,53	8,31	710	0,31	0,75
	Baba	124	77,79	8,83			
Aile İnanç ve Beklentileri	Anne	588	77,53	8,31	710	0,31	0,75
	Baba	124	77,79	8,83			
Ölçek Toplamı	Anne	588	123,10	11,06	710	0,31	0,75
	Baba	124	122,75	12,60			

Tablo 14 incelendiğinde anne ve babaların “*Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği*” alt boyut ve toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak

anlamli fark gostermediği görülmektedir (Değerler ğretimi yaklaşımları $t=0,31$, Aile inanç ve beklentileri $t=0,31$, Toplam $t= 0,31$, $p>0,05$). Diğer bir deyişle okul öncesindeki çocuğun ebeveyninin anne ya da babası olmasına bakılmaksızın “*Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme leği*”nden aldıkları puanların benzer olduğu söylenebilir.

Aile bir bütündür ve anne, baba ve çocuktan oluşmaktadır. ocuk doğduğu andan itibaren birçok bireyle etkileşim kurmakla birlikte ilk ve en sık iletişim kurduğu bireyler ailesidir ve yine aile çocuğun en yakın sosyal ve kültürel çevresidir (Neslitürk, 2013; Akman, 2011). Değerlerin kazanımındaki en önemli rol modelleri olan anne ve babanın bu konuda etkili olabilmeleri için birlikte hareket etmeleri gerekir. Anne ve babanın birlikte ve birbirlerini onaylayarak hareket etmeleri çocukların değerleri ikilem yaşamadan daha kolay kazanmalarını sağlayacaktır. Ebeveynlerin çocuklarının değerleri kazanımına yönelik tutumlarında tutarsız olmaları, davranış birlikteliğini sağlayamamaları kişilik ve ahlaki gelişimi olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Köylü, 2016; Aydın ve Gürler, 2014; Akman, 2011; Tarhan, 2012). Ayrıca anne ve babanın birbiriyle çelişen biçimde davranması çocuğun doğruyu bulma konusunda zorlanmasına neden olmaktadır (Yavuzer, 2006). Gündoğan, Körükçü, Ogelman ve Seçer’in (2014) araştırmalarında anne ve babanın sosyal becerileri arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğunu ve anne sosyal becerileri arttıca baba sosyal becerilerinin arttığını, anne sosyal becerileri azaldığca baba sosyal becerilerinin azaldığını belirtmiştir. Bu doğrultuda çalışmada anne ve baba arasında fark olmaması değerler eğitiminde ebeveynlerin birlikte hareket ettiğini işaret ettiğinden olumlu bulgu olarak değerlendirilebilir.

Annelerin yaşlarına göre “*Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme leği*”nden aldıkları puan ortalamalarına ait ilişkisiz örneklem t testi sonuçları Tablo 15’te sunulmuştur.

Tablo 15

Annelerin Yaşlarına Göre “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nden Aldıkları Puan Ortalamalarına İlişkin t Testi Sonuçları

	Anne Yaşı	n	\bar{X}	ss	sd	t	p																				
Değer Öğretimi Yaklaşımları	24-36 yaş	346	77,40	8,80	561,30	0,44	0,65																				
	37-55 yaş	242	77,71	7,58				Aile İnanç ve Beklentileri	24-36 yaş	346	45,45	4,42	586	0,81	0,41	37-55 yaş	242	45,75	4,40	Ölçek Toplamı	24-36 yaş	346	122,85	11,75	564,04	0,66	0,50
Aile İnanç ve Beklentileri	24-36 yaş	346	45,45	4,42	586	0,81	0,41																				
	37-55 yaş	242	45,75	4,40				Ölçek Toplamı	24-36 yaş	346	122,85	11,75	564,04	0,66	0,50	37-55 yaş	242	123,45	9,99								
Ölçek Toplamı	24-36 yaş	346	122,85	11,75	564,04	0,66	0,50																				
	37-55 yaş	242	123,45	9,99																							

Tablo 15 incelendiğinde annelerin yaşlarına göre “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” alt boyut puanları ve toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği belirlenmiştir (Değerler öğretimi yaklaşımları $t=0,44$, Aile İnanç ve Beklentileri $t=0,81$, Toplam $t= 0,66$, $p>0,05$). Diğer bir deyişle annelerin yaşlarına bakılmaksızın Değerler Eğitimi Ölçeğinden aldıkları puanlar benzerdir.

Babaların yaşlarına göre “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nden aldıkları puan ortalamalarına ait ilişkisiz örneklem t testi sonuçları Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16

Babaların Yaşlarına Göre “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nden Aldıkları Puan Ortalamalarına İlişkin t Testi Sonuçları

	Baba Yaşı	n	\bar{X}	ss	sd	t	p																				
Değer Öğretimi Yaklaşımları	24-36 yaş	40	78,28	8,99	122	0,42	0,67																				
	37-55 yaş	84	77,56	8,79				Aile İnanç ve Beklentileri	24-36 yaş	40	45,08	3,80	122	0,15	0,87	37-55 yaş	84	44,90	6,25	Ölçek Toplamı	24-36 yaş	40	123,35	11,19	122	0,36	0,71
Aile İnanç ve Beklentileri	24-36 yaş	40	45,08	3,80	122	0,15	0,87																				
	37-55 yaş	84	44,90	6,25				Ölçek Toplamı	24-36 yaş	40	123,35	11,19	122	0,36	0,71	37-55 yaş	84	122,46	13,27								
Ölçek Toplamı	24-36 yaş	40	123,35	11,19	122	0,36	0,71																				
	37-55 yaş	84	122,46	13,27																							

Tablo 16 incelendiğinde babalarının yaşlarına göre “*Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği*” alt boyut ve toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği tespit edilmiştir. (Değer öğretimi yaklaşımları $t=0,42$, Aile inanç ve beklentileri $t=0,15$ Toplam $t= 0,36$, $p>0,05$). Diğer bir deyişle babalarının yaşlarına bakılmaksızın “*Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği*”nden aldıkları puanlar benzerdir.

Değer algılarının anne babanın tutum, davranış ve tercihlerine etki ettiği, bununla birlikte ebeveyn davranışlarının ve tutumlarının çocukların tüm gelişim alanlarında önemli bir etkisinin var olduğu yapılan araştırmalarda da ifade edilmektedir (Ezgin ve Dilmaç, 2018). Bu durum ailenin tutum ve davranışlarının çocuğun değerleri öğrenmesinde etkili olduğunu göstermektedir (Aktepe, 2014; Aydın ve Gürler, 2014; Akman, 2011). Aydoğdu ve Dilekmen (2016) tarafından ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirildiği araştırmada ebeveyn tutum puanlarında ebeveynlerin yaşlarına göre anlamlı fark olmadığı bulunmuştur. Macun (2017)’un yaptığı çalışmada ise anne ve babanın yaşı değişkenine göre 5-6 yaş çocuklarının empati düzeyleri incelendiğinde, empati puan ortalamalarında anlamlı fark oluşmadığı görülmüş ve annenin ve babanın yaşının çocukların empati becerileri üzerinde belirleyici olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca çocukların anne ve babalarının yaşlarına göre duyguları tanıma, anlama ve yönetme puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı görülmüştür. Bu çalışmada da anne ve babaların yaşlarına bakılmaksızın puanlar benzer çıkması ebeveynlerin değerlere ilişkin yaklaşımlarının yaşlarına göre değişmediğini ortaya koymaktadır.

Yaşla birlikte değerlere olan önemin arttığı hatta büyük ebeveynlerin torunlarına değerlerini aktarma çabası içinde oldukları belirtilmektedir (Altan ve Tarhan, 2018). Fakat araştırma grubundaki ebeveynlerin yaş ortalamasının düşük olması (36, 6) nedeniyle anlamlı fark elde edilmemiş olabilir.

Öğrenim durumuna göre “Ebeveynlerin Değerler Eğitimine Yönelik Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nden aldıkları puan ortalamalarına ilişkin varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17

Ebeveynlerin Öğrenim Durumuna Göre “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nden Aldıkları Puan Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Öğrenim Durumu	n	\bar{X}	ss	sd	F	p
Değer Öğretimi Yaklaşımları	Ortaokul ve altı	56	76,86	9,24	(4, 70)	0,41	0,80
	Lise	194	77,35	8,85			
	Ön lisans	80	78,40	7,46			
	Lisans	304	77,74	8,11			
	Lisansüstü	78	77,14	8,74			
Aile İnanç ve Beklentileri	Ortaokul ve altı	56	44,80	6,16	(4, 70)	0,89	0,46
	Lise	194	45,77	4,26			
	Ön lisans	80	45,43	5,34			
	Lisans	304	45,56	4,16			
	Lisansüstü	78	44,83	5,20			
Ölçek Toplamı	Ortaokul ve altı	56	121,66	13,04	(4, 70)	0,51	0,72
	Lise	194	123,12	11,59			
	Ön lisans	80	123,83	11,20			
	Lisans	304	123,30	10,64			
	Lisansüstü	78	121,97	12,24			

Tablo 17 incelendiğinde ebeveynlerin öğrenim durumuna göre “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” alt boyut ve toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir (Değer öğretimi yaklaşımları $F=0,41$, Aile inanç ve beklentileri $F=0,89$, Toplam $F=0,51$, $p<0,05$). Diğer bir deyişle ebeveynlerin öğrenim durumuna göre ‘Ebeveynlerin Değerler Eğitimine Yönelik Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği’nden aldıkları puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu söylenebilir.

Farklı sosyo-kültürel özellikleri olan ailelerde farklı değerler, çocuk yetiştirme yöntemleri, ebeveyn tutumları ve sosyal baskıların olduğu görülmektedir. Bu tutum farklılıklarının çocuğun kişiliği ve ahlaki gelişimi üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır. Anne-baba tutumları çocuk ve gençlerin ahlaki değerlerinin oluşumunu ve benimsenmesini etkileyen önemli faktörlerden biri olmakla birlikte davranış sorunları gösteren çocuklara bakıldığında ebeveynlerinin değer kazanımı sürecini olumsuz etkileyebildikleri görülmektedir (Ezgin ve Dilmaç, 2018; Akman, 2011). Yapılan çalışmaların bir kısmında anne ve baba tutumlarının öğrenim düzeyinden etkilendiği bulunmuştur (Özyürek, 2015; Şahin ve Özyürek, 2008; Dursun 2010). Gündoğan vd. (2014) ebeveyn ve çocuğun sosyal becerilerini incelediği araştırmada ise anneleri ilköğretim ve üniversite mezunu olan çocukların, diğer eğitim düzeyindeki annelerin çocuklarına göre kendini kontrol etme

becerileri, amaç oluşturma becerileri ve sosyal beceri toplam puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Şen'in (2017) yaptığı çalışmada çocukların empati düzeylerinin anne ve baba öğrenim durumu lisans ve lisansüstü olanlar lehine anlamlı fark gösterirken yine benzer diğer çalışmalarda ise anne ve baba öğrenim düzeyinin çocukların empati düzeyleri üzerinde anlamlı fark göstermediği belirtilmiştir (Ulutaş 2005; Macun 2017). Mevcut araştırma bulgularında da ebeveynlerin öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık görülmemektedir. Öğrenim düzeyinin yükselmesiyle ebeveynlerin çocuk yetiştirme farkındalıklarının artması ve bireye birçok yönden katkı sağladığı beklenen bir durum olmakla birlikte değerlerin herkes için geçerli bir statüye sahip olmasından dolayı öğrenim düzeyleri arasında fark görülmemiş olabilir.

Ebeveynlerin mesleklerine göre "Ebeveynlerin Değerler Eğitimine Yönelik Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği" nden aldıkları puanlarda farklılık olup olmadığını incelemek amacıyla yapılan varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 18'de sunulmuştur.

Tablo 18

Ebeveynlerin Mesleklerine Göre "Ebeveynlerin Değerler Eğitimine Yönelik Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği"nden Aldıkları Puan Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Mesleği	n	\bar{X}	ss	sd	F	p	Tukey Testi
Değer Öğretimi Yaklaşımları	Çalışmıyor	280	76,43	8,41	(5, 70)	2,65*	0,02	Çalışmıyor<Özel Sektör Çalışanı
	Devlet memuru	85	77,24	8,39				
	Öğretmen	114	78,25	8,32				
	Özel sektör çalışanı	146	79,40	7,64				
	Serbest meslek	45	77,36	9,53				
	Sağlık çalışanı	42	77,90	8,95				
Aile İnanç ve Beklentileri	Çalışmıyor	280	45,80	3,74	(5, 70)	1,83	0,10	-
	Devlet memuru	85	45,62	4,11				
	Öğretmen	114	45,54	4,61				
	Özel sektör çalışanı	146	45,08	5,13				
	Serbest meslek	45	43,76	7,97				
	Sağlık çalışanı	42	45,88	4,23				
Toplam	Çalışmıyor	280	122,23	10,80	(5, 70)	1,15	0,32	-
	Devlet memuru	85	122,86	10,65				
	Öğretmen	114	123,79	11,27				
	Özel sektör çalışanı	146	124,48	11,46				
	Serbest meslek	45	121,11	14,63				
	Sağlık çalışanı	42	123,79	11,81				

*p<0,05

Tablo 18 incelendiğinde ebeveynlerin mesleklerine göre “Ebeveynlerin Değerler Eğitime Yönelik Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” nin değer öğretimi yaklaşımları puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterirken (Değer öğretimi yaklaşımları $F=2,65$, Aile inanç ve beklentileri $F=1,83$, Toplam $F=1,15$, $p<0,05$), aile inanç ve beklentileri boyutu puanları ve ölçek toplam puanlarının istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği görülmektedir ($p>0,05$). Anlamlı farklılık tespit edilen değerler öğretimi yaklaşımları boyutu için anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla Tukey testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre tespit edilen farklılığın çalışmayan ebeveynler ile özel sektörde çalışan ebeveynler arasında olduğu saptanmıştır. Ortalamalar incelendiğinde özel sektörde çalışan ebeveynlerin değerler öğretimi yaklaşımından aldıkları puanlar çalışmayan ebeveynlerinkine göre daha yüksektir.

Okul öncesi dönemde sosyal davranış problemleri, sosyal yeterlilik ve anne baba tutumları üzerine yapılan bazı araştırma sonuçlarında çalışan ebeveynlerin lehine anlamlı fark bulunmuştur (Dursun, 2010; Ogelman ve Topaloğlu, 2014; Seven, 2007; Aktürk, 2015). Sezer, Balat, Uzunoğlu ve Özdil’de (2016), araştırmasında annesi çalışan ve okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerinin, annesi çalışmayan çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerinden yüksek olduğunu belirtmiştir. Şen (2017) çalışmasında çalışan anneler ve profesyonel meslek sahibi babaların çocukları lehine empati becerilerinde anlamlı fark bulmuştur. Macun (2017) da araştırmasında çocukların duyguları tanıma alt boyutunda çalışan annelerin çocuklarının lehine anlamlı fark olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca babaları kamu ve özel sektörde çalışan çocukların duyguları tanıma puan ortalamalarının daha yüksek olduğunu belirtilmiştir. Bu çalışmada da yer alan bulgulara göre özel sektörde çalışan ebeveynlerin değerler öğretimi yaklaşımından aldıkları puanların çalışmayan ebeveynlerinkine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Özel sektörde çalışan ailelerin içinde buldukları imkânlar nedeniyle çocuklarına daha fazla sosyal ortam sunduğu, bununla birlikte çalışmayan ebeveynlere oranla çocuklarıyla geçirdikleri zaman dilimini daha planlı ve nitelikli geçirmiş olabilecekleri düşünülebilir.

Ebeveynlerin Çocuk Sayısına Göre “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nden Aldıkları Puan Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19

Ebeveynlerin Çocuk Sayısına Göre “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nden Aldıkları Puan Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Çocuk Sayısı	n	\bar{X}	ss	sd	F	p	Tukey Testi
Değer Öğretimi Yaklaşımları	Bir çocuk	203	78,41	8,64	(2, 709)	4,32*	0,014	Bir çocuk>Üç çocuk ve üstü İki çocuk>Üç çocuk ve üstü
	İki çocuk	406	77,69	8,13				
	Üç çocuk ve üstü	103	75,47	8,70				
Aile İnanç ve Beklentileri	Bir çocuk	203	45,28	4,48	(2, 709)	0,40	0,666	-
	İki çocuk	406	45,60	4,50				
	Üç çocuk ve üstü	103	45,29	5,41				
Ölçek Toplamı	Bir çocuk	203	123,69	11,78	(2, 709)	2,53	0,080	-
	İki çocuk	406	123,29	10,94				
	Üç çocuk ve üstü	103	120,76	11,80				

*p<0,05

Tablo 19 incelendiğinde ebeveynlerin çocuk sayısına göre “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” Değer Öğretimi Yaklaşımları puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu (F=4,32; p<0,05), Aile İnanç ve Beklentileri puan ortalamaları ile ölçek toplam puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı (Aile inanç ve beklentileri F=0,40, Ölçek toplamı F=2,53, p<0,05) görülmektedir. Değer öğretimi yaklaşımları boyutunda elde edilen farkın bir ve iki çocuğa sahip ebeveynler ile üç çocuk ve üstü çocuğa sahip ebeveynler arasında olduğu saptanmıştır. Ortalamalar incelendiğinde bir ve iki çocuğa sahip ebeveynlerin değerler öğretimi yaklaşımları boyutundan aldıkları puanların üç ve daha fazla çocuk sahibi olan ebeveynlerden daha fazla olduğu görülmektedir. Buna göre çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin değer öğretimi yaklaşımları azalmaktadır.

Ebeveynlerin sahip olduğu çocuk sayısı ve çocukların doğum sırası çocuk yetiştirme yaklaşımlarını etkileyebilmektedir. Anne ve babaların çocuklarına karşı davranışları her

çocuğun doğumu ile değişikliğe uğramakta bu nedenle de ebeveynlerin yaklaşımlarında farklılık olabilmektedir (Yavuzer, 2013). Örneğin ebeveynler ilk doğan çocuklarıyla sosyalleşme uygulamalarını deneyimleyip belirginleştirirken aynı zamanda ilk çocuklarla diğer kardeşleri doğmadan önce anne ve babalığın her türlü zorluğuyla başa çıkmayı ve ebeveyn olmaya alışırlar (Smith, 2013). Aktürk'ün (2015) çalışmada çocukları okul öncesi eğitime devam eden annelerin sahip oldukları çocuk sayılarına göre çocuklarına karşı tutumlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Tahiroğlu ve arkadaşları (2009) araştırma sonuçlarına göre kardeş sayısının artmasıyla birlikte evde daha katı disiplin yöntemlerinin uygulanabileceğine dikkat çekmişlerdir. Yine aynı çalışmada, ödüllendirme yöntemlerinin evdeki çocuk sayısı ile ilişkili olduğu bulunmuş, "Gezmeye götürmek" ve "öpüp okşamak" şeklinde ödüllendirmelerin üçten fazla kardeşi olan çocuklarda daha nadir kullanıldığı ifade edilmiştir. Seven'de (2007) çalışmasında çocuk sayısı arttıkça çocuğun gösterdiği sosyal davranış problemlerinin arttığını belirtmiştir.

Macun'un (2017), çalışmasında da kardeş sayısına göre çocukların duyguları tanıma puan ortalamalarında anlamlı fark olduğunu belirtilmiştir. Yapılan mevcut çalışmayı destekleyen Arabacı ve Ömeroğlu (2013)'nin çalışmasında 48-72 aylık çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimlerinde çok sayısı az olan ebeveynler lehine anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Ebeveynlerin bir ya da iki çocuk için gösterdiği ilgi, verilen zaman ve çocuğun ihtiyaçlarını karşılayabilme düzeyinin daha iyi olması beklenen bir durumdur. Dolayısıyla çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin her çocuğu için ayırdıkları zaman ve ilginin azaldığı buna bağlı olarak çocukla birlikte geçirilen nitelikli vaktin de azaldığı düşünülebilir.

Ebeveynlerin gelir düzeyine göre "*Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği*"nden alınan puan ortalamalarına ilişkin varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 20'de sunulmuştur.

Tablo 20

Ebeveynlerin Gelir Düzeyine Göre “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nden Aldıkları Puan Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Gelir Düzeyi	n	\bar{X}	ss	sd	F	p	Tukey Testi
Değer Öğretimi Yaklaşımları	1500 TL ve altı	45	75,62	9,78	(4, 70)	3,21*	0,013	1501-3000 tl < 6001 tl ve üzeri
	1501-3000 TL	146	76,23	8,24				
	3001-4500 TL	209	77,80	8,80				
	4501-6000 TL	148	77,36	7,84				
	6001 TL ve üzeri	164	79,21	7,85				
Aile İnanç ve Beklentileri	1500 TL ve altı	45	43,13	7,86	(4, 70)	3,72*	0,005	1500 tl ve altı < 1501-3000tl 3001-4500 tl < 6001 tl ve üzeri
	1501-3000 TL	146	45,54	3,65				
	3001-4500 TL	209	45,84	3,96				
	4501-6000 TL	148	45,14	5,20				
	6001 TL ve üzeri	164	45,85	4,32				
Toplam	1500 TL ve altı	45	118,76	15,62	(4, 70)	3,66*	0,006	1500 TL ve altı < 6001 TL ve üzeri
	1501-3000 TL	146	121,77	10,48				
	3001-4500 TL	209	123,64	11,25				
	4501-6000 TL	148	122,50	11,11				
	6001 TL ve üzeri	164	125,07	10,60				

*p<0,05

Tablo 20 incelendiğinde aile gelir düzeyine göre ebeveynlerin “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” toplamı, aile inanç ve beklentileri ve değer öğretimi yaklaşımları boyutu puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir (Değer öğretimi yaklaşımları $F=3,21$; $p<0,05$, Aile inanç ve beklentileri $F=3,72$, $p<0,05$; Toplam $F=3,66$, $p<0,05$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucu değerler öğretimi yaklaşımları boyutu için tespit edilen farkın aylık geliri 1501-3000 TL arası olanlar ile 6001 TL ve üzeri olanlar arasından kaynaklandığı belirlenmiştir. Aile inanç ve beklentileri boyutu için tespit edilen fark 1500 TL ve altı ile 1501-3000 TL, 3001-4500 TL ve 6001 TL ve üzeri aylık geliri olanlar arasındadır. Ölçek toplam puanı için tespit edilen farkın 1500 TL ve altı ile 6001 TL ve üzeri aylık geliri olanlar arasında olduğu belirlenmiştir. Geliri yüksek olan ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımları da yüksektir.

Ailenin gelir düzeyi ebeveynlerin çocuklarına karşı olan davranış biçimlerine birçok yönden etki etmektedir. Aydoğdu ve Dilekmen’in (2016) çalışmasında düşük gelire sahip ebeveynlerin aşırı koruyucu tutumlarının anlamlı düzeyde yüksek çıktığı görülmüştür.

Dursun' nun (2010) araştırmasında da benzer şekilde sosyo-ekonomik düzeyleri düşük olan ailelerin daha olumsuz tutuma sahip oldukları ve ile içi geçimsizliğin yüksek olduğu görülmüştür. Bununla birlikte Seven'de (2007) alışmasında alt sosyo-ekonomik düzey ailelerin çocuklarının, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarına göre daha fazla sosyal davranış problemleri sergilediklerini ifade etmektedir. Bir diğer çalışmada 4-6 yaş çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimlerinde, ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık olduğu ve düşük sosyo-ekonomik düzey grubunda bulunan anne-babalar aleyhine bir azalmanın ortaya çıkmıştır (Arabacı ve meroğlu, 2013). Dereli ve Dereli'nin (2017) alışmasında da aynı şekilde ailenin gelir düzeyi dştke ebeveyn ocuk iletişiminde yaşanan çatışmaların arttığı tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmalar, çalışma da ortaya çıkan bulgularla paralellik göstermektedir. Yavuzer, (2006) ocuğun uyarılmasının ancak zenginleştirilmiş bir evre ile mümkün olduğunu, zenginleştirilmiş çevreye örnek olarak da; okul öncesi çocuğu için ocuk tiyatrosu ve sinemaya götürmek, sorularını yanıtlamak, okul çocuğu içinse müze, konser gezileri ve birlikte yapılan deney ve sohbetler vb. ile olabileceğini vurgulamaktadır. Bu durum ebeveynleri için de söz konusudur. Gelir düzeyinin yüksek olması ebeveynlerin sosyal etkinliklere katılmalarını kolaylaştırabilir, böylelikle duygu ve düşüncelerini geliştirmeleri için de imkân sağlayabilir. Ebeveynlerin gelir düzeyi arttıkça çocuklarına daha iyi eğitim sağlamaya, güçlü bireyler olarak yetişmeleri için desteklemeye değer verdikleri görülmektedir. Dolayısıyla gelir düzeyi yüksek ailelerin değerler eğitimi yaklaşımlarının da yüksek olduğu düşünülebilir.

Ebeveynlerin değer eğitiminde öncelik verdikleri değerler Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21

Ebeveynlerin Değerler Eğitiminde Öncelik Verdikleri Değerler

Ebeveynlerin öncelik verdiği değerler	N	Toplam olumlu cevaplar içinde ilgili seçeneğin yüzdesi	İlgili seçeneğe olumlu cevap verenlerin yüzdesi
Sevgi	460	% 8,70	%96,40
Dürüstlük	432	% 8,20	%90,60
Saygı	422	% 8,00	%88,50
Sorumluluk	410	% 7,80	%86,00
Paylaşım	370	% 7,00	%77,60
Temizlik	364	% 6,90	%76,30
Yardımlaşma	344	% 6,50	%72,10
Güven	335	% 6,40	%70,20
Dostluk	316	% 6,00	%66,20
Hoşgörü	306	% 5,80	%64,20
Sabır	303	% 5,70	%63,50
Adalet	294	% 5,60	%61,60
Nezaket	274	% 5,20	%57,40
İş birliği	233	% 4,40	%48,80
Dayanışma	205	% 3,90	%43,00
Barış	204	% 3,90	%42,80

Tablo 21 incelendiğinde ebeveynlerin % 96,4'ünün sevgi değerini, %37, 90,6'sının dürüstlük, % 88,5 saygı, %86,0'ının sorumluluk, %77,6'sının paylaşım, %76,3'ünün temizlik, % 72,1'inin yardımlaşma, % 70,2'sinin güven, % 66,2'sinin dostluk, % 64,2'sinin hoşgörü, % 63,5'inin sabır, % 61,6'sının adalet, % 57,4'ünün nezaket, % 48,8'inin iş birliği, % 43,0'ının dayanışma, %42,8'inin barış değerine öncelik verdikleri görülmektedir.

Sevgi, saygı, güven, mutluluk, sorumluluk, işbirliği, yardımlaşma, sabır, dürüstlük gibi değerler erken çocukluk döneminde kazanılmaya başlayan değerlerlerdir (Bal ve Balat, 2013). Yiğittir (2010) tarafından yapılan araştırmada; ailelerin okulda en çok aile birliğine önem verme, çalışkanlık, bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı, vatanseverlik, sorumluluk, dürüstlük, doğruluk, saygı, yardımseverlik ve cesaret değerlerinin kazandırılmasına öncelik verdikleri bulunmuştur. Arpacı (2014)'nin yaptığı çalışmada ise velilerin en önemli gördükleri değer başında “dürüstlük”, “adalet”, “saygı” ve sorumluluk değeri olduğu görülmektedir. Sağlam, ve Özdemir'in (2017) aile birliğini korumada değerlerin rolünü

belirlemek amacıyla yaptıkları araştırmada; sevgi, saygı, sabır, sadakat, sorumluluk ve hoşgörü değerlerinin aile bireylerinin bir arada yaşamasında büyük önem taşıdığı vurgulanmıştır. Ülavere ve Veisson (2015) yaptıkları araştırmada ise ebeveynlere göre çocuklara öğretilmesi gereken en önemli değerlerin güven ve bağlılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada elde edilen bulgular ışığında ailelerin çocuklarına değerleri kazandırırken verilen 16 değer başlığı arasından sırasıyla en çok sevgi, dürüstlük, saygı değerlerinin ilk sırada yer aldığı iş birliği, dayanışma ve barış değerlerinin ise en sonda yer aldığı görölmektedir. Bostan (2014) alışmasında sevgi, doğruluk, dürüstlük, güvenilirlik, sorumluluk sahibi olma gibi temel insani değerlerle donanmış iyi bir insanın, birçok toplumda hedeflenen ideal insan tipini oluşturduğu ifade etmektedir. Yukarıda yer verilen araştırma sonuçlarının çalışmada elde edilen bulguları desteklediği görölmektedir. Sevgi, toplumun en küçük birimi olan ailenin hayatında, aileyi oluşturan fertler için huzur kaynağıdır. Aynı zamanda sevgi aileyi sağlam temeller üzerine kuran en önemli değerdir (İnan, 2015). Bu nedenle sevgi değerinin ailelerin öncelik verdiği değerlerin başında geldiği söylenebilir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Araştırma, okul öncesi dönemde çocuğu olan “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” ve ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımlarının değerlendirilmesi amacıyla 2017- 2018 eğitim öğretim yılında nicel veri toplama yöntemi ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın örneklemini Ankara ili Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi okul öncesi eğitim kurumlarında öğrenim gören 48-72 aylık çocukların ebeveynleri oluşturmuştur. Ebeveynler hakkında bilgi almak amacıyla “Kişisel Bilgi Formu” ve ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımlarını belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen, geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları yapılan “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır.

Araştırma sonuçları;

- “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” nin geçerlik güvenirlik sonuçları,
- Ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımlarının, anne-baba olma durumu, yaşı, öğrenim durumu, çocuk sayısı ve aile gelir durumu değişkenlerine göre incelenmesine ilişkin sonuçlar olarak aşağıda özetlenmiştir.

5.1.1. “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” nin Geçerlik Güvenirlik Sonuçları

“Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” nin yapı geçerliklerinin tespit edilmesi amacıyla yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçekten elde edilen puanlar ile toplam varyansın %39,31’inin açıklandığı, maddelerin iki faktör altında toplandığı tespit edilmiştir. Ölçeğin iki faktörlü yapısı doğrulayıcı faktör analizi ile incelendiğinde elde edilen uyum indeksleri iki boyutlu modelin veriye uyum sağladığını ortaya koymuştur. Ölçekten elde edilen puanların güvenirlik değerlerinin (Cronbach Alfa) 0,87 ile 0,91 arasında olduğu belirlenmiştir.

5.1.2. Ebeveynlerin Değer Yaklaşımlarının İncelenmesine İlişkin Sonuçlar

“Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği” toplam puan ortalamalarına göre ebeveynlerin %19,1’inin değerler eğitimi yaklaşımları açısından düşük, %37,8’inin değerler eğitimi yaklaşımları açısından orta ve %43,1’inin değerler eğitimi yaklaşımları açısından yüksek düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır.

Ebeveynlerin anne ya da baba olma durumlarına, yaşlarına ve öğrenim durumlarına göre değerler eğitimi yaklaşımlarının anlamlı fark göstermediği belirlenmiştir.

Ebeveynlerin mesleklerine göre değerler eğitimi yaklaşımlarında değer öğretimi yaklaşımları alt boyutunda çalışmayan ebeveynler ile özel sektörde çalışan ebeveynler arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Özel sektörde çalışan ebeveynlerin puanlarının çalışmayan ebeveynlerinkine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Aile inanç ve beklentileri boyutu ve ölçek toplam puanlarında ise anlamlı fark görülmemiştir.

Çocuk sayısına göre ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımları incelendiğinde, değer öğretimi yaklaşımları boyutunda anlamlı farkın olduğu belirlenmiştir, tespit edilen farkın bir ve iki çocuğa sahip ebeveynler ile üç çocuk ve üstü çocuk sayısına sahip ebeveynler arasında olduğu, bir ve iki çocuğa sahip ebeveynlerin puanları üç ve daha fazla çocuk sahibi olan ebeveynlerden daha fazla olduğu saptanmıştır. Ailelerin değerler eğitimi inçları boyutu puanları ve ölçek toplam puanlarının istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği bulunmuştur.

Aile gelir düzeyine göre ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımları incelendiğinde anlamlı fark olduğu görülmüştür. Değer öğretimi yaklaşımları boyutu için tespit edilen farkın aylık

geliri 1501-3000 TL arası olanlar ile 6001 TL ve üzeri olanlar arasından kaynaklandığı belirlenmiştir. Aile inanç ve beklentileri boyutu için tespit edilen farkın 1500 TL ve üstü ile 1501-3000 TL, 3001-4500 TL ve 6001 TL ve üzeri aylık geliri olanlar arasındadır. Ölçek toplam puanı için tespit edilen farkın ise 1500 TL ve üstü ile 6001 TL ve üzeri aylık geliri olanlar arasında olduğu saptanmıştır. Geliri yüksek olan ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımları da yüksek bulunmuştur.

Ebeveynlerin çocuklarına değerleri kazandırırken sırasıyla sevgi, dürüstlük, saygı ve sorumluluk değerlerine daha fazla öncelik verdikleri tespit edilmiştir.

5.2. Öneriler

Okul öncesi dönemde çocuğu olan “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nin geliştirildiği ve ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımlarının incelendiği bu çalışmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda uygulamaya ve araştırmaya yönelik öneriler aşağıda sunulmuştur.

5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Araştırmada ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımlarının gelir durumuna ve çocuk sayısına göre fark gösterdiği, gelir durumu düşük olan ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımlarının düşük olduğu, çocuk sayısı arttıkça değerler eğitimi yaklaşımlarının azaldığı belirlenmiştir. Bu nedenle çeşitli eğitim ve destek projeleri ile dezavantajlı ebeveynlere ulaşılabilir, koşullarına uygun modellerde (ev ziyareti, mobil okullar vb.) verilecek sistemli aile eğitimleri ile çocuk yetiştirme, çocuk gelişimi, ailede değerler eğitimi ile ilgili teorik ve uygulamalı bilgiler almaları sağlanabilir. Belediyeler de bu doğrultuda ailelere doğrudan ve kapsamlı destek sağlayabilirler.
- Okul öncesi eğitim kurumları da aile katılım çalışmalarını çeşitlendirerek tüm ebeveynlere ulaşmaya çalışabilirler. Değerler eğitiminde öğretmen ve ebeveyn işbirliğinin daha nitelikli bir hale gelmesi sağlanarak ailelerin evde yapacakları çalışmalar ile çocukların değerler kazanım süreci desteklenebilir.
- Çeşitli yayın organları, sosyal medya vb. aracılığı ile ailede değerler eğitimi ve çocuk yetiştirme ile ilgili ebeveyn farkındalık programları, afişler vb. yapılabilir. Ailede öncelikli olarak yer verilmesi gereken değerler vurgulanabilir.

- Okul veya yerel kütüphanelerde değerler eğitimine yönelik kaynak kitapların bulunması sağlanarak, anne-babaların bu kitaplardan yararlanmasına yardımcı olunabilir.

5.2.2. Araştırmaya Yönelik Öneriler

- Araştırmada “Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeği”nin çalışma grubu üzerinde geçerli ve güvenilir puanlar verdiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda yapılabilecek birçok çalışma bulunmaktadır. Okul öncesi çocukların ebeveynlerinin değerler eğitimi yaklaşımları farklı kültürlere göre incelenebilir. Ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımları ile çocuk yetiştirme tutumları incelenebilir.
- Bu araştırmada geniş aile yapısında ailelere az sayıda ulaşılabilmektedir. Özellikle geniş aile yapısında olan ailelere ulaşılarak elde edilen sonuçlar değerlendirilebilir.
- Araştırma Ankara ilinde gerçekleştirilmiştir. Diğer illerde de uygulanarak ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımlarını etkileyen faktörler ile ilgili farklı sonuçlara ulaşılarak karşılaştırılabilir. Ayrıca;
 - Ebeveynlere değerler eğitimi programı verilerek ön test- son test deneysel çalışmalar,
 - Ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımlarını etkileyen diğer faktörlerin belirlenmesi için nitel yöntemlerin de kullanıldığı çalışmalar,
 - Ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımlarının daha derinlemesine incelenmesi için vaka çalışmaları,
 - Ebeveynlere yönelik ölçme araçlarını geliştirilmesi çalışmaları,
 - Ebeveynlerin birbirlerini değerlendirdiği çalışmalar,
 - Farklı yaş gruplarındaki çocukların ebeveynlerine yönelik çalışmalar,
 - Çocuklardan ebeveynlerinin değer yaklaşımlarını değerlendirdiği çalışmalar ve
 - Ebeveyn ve çocuk arasındaki değer uyumuna ilişkin çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Acat, M. B., & Aslan M.(2011). Okulların karakter eğitimi yetkinliği ölçeği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(21), 7-27.
- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekteşme derecesinin değerdendirilmesi*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-24.
- Akbaş, O. (2013). Türk Milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (değerlerinin) ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerinde gerçekteşme derecesinin değerdendirilmesi. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekleli, S. Arslan & M. Zengin (Ed.), *Değerler ve Eğitimi Uluslar Arası Sempozyumu* içinde (s.673-695). İstanbul: Dem.
- Akman, B. (2011). Okulöncesi dönem değerler eğitiminde ailenin rolü. A. Arıkan (Ed.). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi* içinde (s.149-164). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi.
- Aktepe, V. (2010). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde "yardımseverlik" değerinin etkinlik temelli öğretilimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Aktepe, V. (2014). Ailede değerler eğitimi ve program ihtiyacı. R. Turan & K. Ulusoy (Ed.). *Farklı yönleriyle değerler eğitimi* içinde (s.77-94). Ankara: Pegem Akademi.
- Aktürk, F. M. (2015). *Çocukları okul öncesi eğitime devam eden (5 yaş grubu) ebeveynlerin ana-baba tutumlarının farklı değışkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Akyol, K. A. & Oğuz, V. (2014). İletişimi oluşturan temel koşullar ve iletişim engelleri. Aytar, A. G., Zembat, R. & Aksoy, A.B. (Ed.). *Her yönüyle okul öncesi eğitim 10* içinde (s.42-64). Ankara: Hedef.
- Alimuddin, J. & Manda D. (2016). Educational values in different social-economic status-a studycase of six families in maros regency. *International Education Studies* 9,(6), 223-228. doi:10.5539/ies.v9n6p223. <http://dx.doi.org/10.5539/ies.v9n6p223>
- Alpöge, G. (2011). *Okul öncesinde değerler eğitimi* (4. Basım). Ankara: Bilgi.
- Altan, S., Tarhan, S. (2018). Büyükanneden toruna: yaşamboyu öğrenme sürecinde değer ve beceri aktarımı. *Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 26-42.
- Amollo, P. O., & Lilian, K. G. (2017). Teacher position in spurring value based education in early learning in Nairobi county, Kenya: Addressing support of values in school environment. *Journal of Education and Learning*, 6(3), 194-203.
- Arabacı, N. & Ömeroğlu, E. (2013). 48-72 aylık çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30, 41-53.
- Arıkan, A (2011). Değerler eğitiminin tanımı, önemi ve kapsamı. A. Arıkan (Ed.), *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi* içinde (s.1-26). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi.
- Arpacı, M. (2014). Öğretmen ve velilerin idkab dersinde değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşleri, *Marife*, 2, 107-121.
- Atabey, D. & Ömeroğlu, E. (2016). Okul öncesi sosyal değerler kazanım ölçeğinin geliştirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(35), 101-135.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin değer algısı: Konya örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 121-144.
- Aydın, M. Z. & Gürler, A. Ş. (2014). *Okulda değerler eğitimi* (4. baskı). Ankara: Nobel.
- Aydoğdu, F. & Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 569-586.
- Bal, S. & Balat, G. U. (2013). Hayat evde başlar: Erken çocukluk döneminde temel değerlerin kazanılmasında aile yaşantısının önemi ve etkisi. *Uluslararası antalya*

- değerler eğitimi sempozyum bildiri kitabı içinde*, (168-177). Antalya: Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü.
- Balat, U. G. & Dağal B. A. (2011). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi etkinlikleri* (3. Baskı). Ankara: Kök.
- Balat, U. G. (2012). *Okul öncesinde değerler eğitimi ve etkinlik örnekleri*. Ankara: Pegem.
- Balcı, F. A. & Yelken, Y. T. (2010). İlköğretim öğretmenlerinin “değer” kavramına yükledikleri anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 81-90.
- Barni, D. Ranieri, S. Scabini, E. & Rosnati, R. (2011). Value transmission in the family: do adolescents accept the values their parents want to transmit? *Journal of Moral Education*. 40 (1), 105–121.
- Baş, V. & Hamarta, E. (2015). Üniversite öğrencilerinde değerler ve yaşamın anlamı arasındaki ilişki. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 369-391.
- Berkowitz, M. W. & Bier, M. C. (2005). Character education: Parents as partners. *Educational Leadership*. 63(1), 64-69, 6.
- Berkowitz, W. M. (2011). What works in values education. *International Journal of Educational Research* 50, 153–158. doi:10.1016/j.ijer.2011.07.003
- Bolay, H. S. (2013). Aşkın değerler buhranı. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. S. Aslan, M. Zengin (Ed.), *Değerler ve eğitimi uluslararası sempozyumu içinde* (s.177-202). İstanbul: Dem.
- Bostan, Y. (2014). Çocukta değer bilinci ve karakter eğitimi. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1(2), 106-112.
- Bozdaş, Ş. (2013). *Öğretmenlerin Mesleklerine adanmışlık düzeyleri ile değerler eğitimi uygulama düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum*. (13. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K, E., Akgün, E., Ö., Karadeniz & Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (24. Baskı). Ankara: Pegem

- Chou, C. P., Bentler, P. M., & Satorra, A. (1991). Scaled test statistics and robust standard errors for non normal data in covariance structure analysis: a Monte Carlo study. *British Journal of Mathematical and Statistical Psychology*, 44(2), 347-357.
- Chou, M. J., Yang, C. H., & Huang, P. C. (2014). The beauty of character education on preschool children's parent-child relationship. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 143(2014), 527-533.
- Coşkun, T., F. (2012). Sevgi. M. Girgin (Editör). *Pedagojik değerler içinde*. Ankara: Vize.
- Cüceloğlu, D. (2016). *Geliştiren anne baba*. İstanbul: Remzi.
- Çengelci, T. (2011). Değerler eğitiminde ahlak ve karakter eğitiminin yeri. A. Arıkan (Editör). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi içinde* (s.51-70). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi.
- Çengelci, T. , Hancı, B. & Karaduman, H. (2013). Okul ortamında değerler eğitimi konusunda öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 33-56
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler için Çok Değişkenli İstatistik*. (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Demiriz S. & Arpacı F. (2016). Okul öncesi dönem çocuklarının büyük ebeveynleri hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1),707-726
- Dereli E. & Dereli M., B. (2017). Ebeveyn-çocuk ilişkisinin okul öncesi dönem çocukların psikososyal gelişimlerini yordaması. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 227-258.
- Dereli İman, E. (2014). Değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocukların sosyal gelişimine etkisi: sosyal beceri, psiko-sosyal gelişim ve sosyal problem çözme becerisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(1), 262-268.
- Deveci, H. & Ay S. T. (2009). İlköğretim öğrencilerinin günlüklerine göre günlük yaşamda değerler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6) ,167-181.
- Dinç, B. (2011). Okulöncesi dönemde değerler eğitiminin yeri ve önemi. A. Arıkan (Editör). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi içinde* (s.73-92). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi.

- Doğan, İ. (2013). Toplumsal ve küresel değerlerin hareket alanı olarak kültür ve eğitim: Türkiye ve Türk kültür örneği. *Uluslararası Antalya değerler eğitimi sempozyumu bildiri kitabı* içinde (s.44-52). Antalya: Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü.
- Dursun, A. (2010). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Eraslan, L. (2013). Değerlerin eğitiminde sivil toplum katılımı ve sivil toplum kuruluşlarının rolü. *Uluslararası değerler eğitimi sempozyumu bildiri kitabı içinde* (s.108-131). Antalya: Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü.
- Erkuş, S. (2012). *Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Ersoy, A. F. (2011). Toplumsal bağlamda değerler eğitimi. A. Arıkan (Ed.), *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi içinde* (s.29-49). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi.
- Ezgin, F. & Dilmaç, B. (2018). Uyum ve davranış problemi gösteren çocukların ebeveynlerinin değer algılarına ilişkin görüşleri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 721-774.
- Ferreira, C. & Schulze, S. (2014). Teachers' experience of the implementation of values in education in schools: "Mind the gap". *South African Journal of Education*, 34(1), 1-13.
- Francis B. & Archer L. (2005). British-Chinese pupils' and parents' constructions of the value of education. *British Educational Research Journal*, 31(1), 89-108.
- Güler, T., Dereli, F. & Hazar, G. R. (2013). Okul öncesi eğitim programında yer alan değerlerin öğretmen görüşleri ile incelenmesi. *Antalya Uluslararası değerler eğitimi sempozyumu bildiri kitabı içinde* (s.140-153). Antalya: Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü.
- Gündoğan A., Körükçü, Ö., Ogelman, G.H. & Seçer, Z. (2014). Okul öncesi dönemde ebeveyn-çocuk sosyal becerilerinin incelenmesi: Denizli ili örneği. *Uluslararası Aile Çocuk Ve Eğitim Dergisi*, 4(2),149-170.
- Gündüz, M. (2015). *Değerler eğitimi*. Ankara: Maya Akademi.

- Güngör, E. (1998). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar*. İstanbul: Ötüken.
- Gürbüz, R. (2018). Kitap İncelemesi: Bir değer ve eğitim merkezi olarak aile. *Sakarya University Journal of Education*, 8(1), 246-247.
- Güven, S. (2013). İlköğretim ders programlarının öğrenciye kazandırılması hedeflenen değerler açısından incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (Sosyal Bilgiler Öğretimi Özel Sayısı), 355-375.
- Hökelekli, H. (2013a). *Ailede, okulda, toplumda değerler psikolojisi ve eğitimi* (2. Baskı). İstanbul: Timaş.
- Hökelekli, H. (2013b). *Piskoloji, din ve eğitim yönüyle değerler eğitimi*. İstanbul: Dem
- İnan, M. (2015). Bir değer olarak sevginin gençler üzerindeki toplumsal yansıması. *Aile Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 125 -130.
- İşcan, C. D. (2011). Değerler eğitimi ve öğretmenlere bazı öneriler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 245-255.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi* (27. Baskı) Ankara: Nobel.
- Keskin, C. S. (2013). Değerler eğitiminde veli. *Uluslararası Antalya değerler eğitimi sempozyu bildiri kitabı* içinde (s.61-74). Antalya: Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü.
- Keskin, Y. (2016). Değerler eğitimi yaklaşımları. M. Köylü (Editör). *Teoriden pratiğe değerler eğitimi içinde* (s. 73-99). Ankara: Nobel
- Kirschenbaum, H. (1994). *100 ways to enhance values and morality in schools and youth setting* (3rd ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Knafo, A., & ve Schwartz H., S. (2004). Identity formation and parent-child value congruence in adolescence. *British Journal of Developmental Psychology*, 22, 439-458.
- Köylü, M. (2016). Aile değerler eğitimi. M. Köylü (Editör). *Teoriden pratiğe değerler eğitimi içinde* (s.105-128). Ankara: Nobel.
- Kuşdemir, Y. (2015). İlkokul sosyal bilgiler ve hayat bilgisi öğretim programlarında değer eğitiminin yeri. M. Gündüz (Ed.), *Değerler eğitimi içinde*. Ankara: Maya Akademi.
- Kuşdil, M. E. & Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değerler yönelimi ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.

- Leichsenring, A. (2010). *Values-based education in schools in the 2000s: The Australian experience*. (Master of education thesis). Queensland University Of Technology, Australia.
- Lickona, T. (1999). *Educating for Character (How our schools can teach respect and responsibility)*. New York: Bantam Books.
- Lovat, T. (2017). Values education as good practice pedagogy: Evidence from Australian empirical research. *Journal of Moral Education*, 46(1), 88–96.
- Macun, B. (2017). *Okul öncesi çocuklarının duygusal zekâ düzeylerinin incelenmesi ve öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Metin, Ö., Ünlü İ. & Kaşkaya A. (2017). Çocukların değer ulaşımına ebeveyn eğitim durumunun etkisi. *Uluslar Arası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(8),150-159.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2010). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi programı (4-5-6-7-8 sınıf)*. Ankara: MEB.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). *Okul öncesi eğitim programı (36-72 aylık çocuklar için)*. Ankara: MEB.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı (ilkokul 1, 2 ve 3. Sınıflar)*. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=326> sayfasından erişilmiştir.
- Neslitürk, S. (2013). *Anne değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeylerine etkisi*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Neslitürk, S., Özkal N. & Dal S. (2015). 5-6 yaş çocuklarının değer kazanım süreçlerine anne değerler eğitimi programının etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 883-899.
- Ogelman, H., G. & Topaloğlu, Ç., Z. (2014). 4-5 yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile anne-babalarının ebeveyn özyeterliliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1),241-271.
- Önkaş, N. A. (2012). Nezaket. M. Girgin (Editör). *Pedagojik değerler içinde*. Ankara: Vize.

- Özbey S., Türkoğlu, D. & Buldur, B. A. (2014). Okul öncesi öğretmenlerinin karakter eğitimi yetkinlik inançlarının öğretmenlerin çocuk sevme düzeyleri ve bazı değişkenler ile ilişkisinin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(27), 323-344.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 230-232.
- Özerbaş, M. A. & Gündüz, M. (2014). Sorumluluk değerinin proje tabanlı öğrenmeyle öğretiminin ilköğretim 3. sınıf öğrencilerinin tutumlarına etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 32(7), 520-532.
- Öztürk, N. (2011). 61-72 aylık çocuklar için “Ahlaki değer yapısını belirleme ölçeği'nin” geçerlik ve güvenirlik çalışması. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Özyürek, A. (2015). Okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ile anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenme. *Millî Eğitim*, 206, 106-119
- Pighin, G. (2005). *Çocuklara değer aktarımı*. (A. Y. Gök, Çev.). İzmir: İlya.
- Polat, S. & Çalışkan M. (2013). Ortaokul öğrencilerinin değer yönelimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(2), 387-404.
- Puroila, A. M., Johansson, E., Estola, E., Emilson, A., Einarsdottir, J. & Brostro, S. (2016). Interpreting values in the daily practices of Nordic preschools: A cross-cultural analysis. *International Journal of Electronic Commerce*, 48, 141–159.
- Ryan, K. & Bohlin, K. E. (1999). *Building character in schools: Practical ways to bring moral instruction to life*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Sağlam, H. İ. & Özdemir, D. (2017). Öğretmenlerin görüşleri ışığında aile birliğini korumada değerlerin rolüne fenomenolojik bir bakış. *Sakarya University Journal of Education*, 7(1), 78-90.
- Samur, Ö. A. (2011). *Değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisi*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Samur, Ö., A. & Deniz, M. E. (2014). Değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 7(4), 463-481.

- Sayar, K. (2015). *Yavaşla* (12. Baskı). İstanbul: Timaş.
- Saygılı, G. (2015). Değerin tanımı, özellikleri ve sınıflandırılması. M. Gündüz (Ed.), *Değerler eğitimi içinde* (s.1-17). Ankara: Maya Akademi.
- Selvitopu, A., Bora, V. & Taş A. (2014). Ortaöğretim öğrencilerine kazandırılması gereken değerlere ilişkin velilerin okuldan beklentileri. *Kırıkkale Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(3), 979-994.
- Seven, S. (2007). Ailesel faktörlerin altı yaş çocuklarının sosyal davranış problemlerine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 51, 477-499.
- Sezer, T., Balat, U., G., Uzunoğlu, E., & Özdil, H., Z. (2016). Annesi çalışan veya çalışmayan çocukların sosyal duygusal adaptasyon düzeylerinin incelenmesi. *International Journal of Family, Child and Education*, 8, 15-33.
- Sırrı, V. (2015). Karakter eğitimi: Dün, bugün ve yarın. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 121-144.
- Sigurdardottir, I. & Einarsdottir, J. (2016). An action research study in an Icelandic Preschool: Developing consensus about values and values education. *International Journal of Electronic Commerce*, 48, 161–177.
- Smith, T., J. (2013). Ebeveynler, aileler ve çocuklar: Çok kültürlü bir bakış açısı. (R. Olgan Çev.). *Erken çocukluk döneminde gelişim içinde* (s.463-489) (5. Basım). Ankara: Nobel.
- Şahin, T., F. & Özyürek, A. (2008). 5-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395-414.
- Şen, B. (2017). *Okul öncesi dönem çocuklarının duygusal zekâ düzeyleri ve akran ilişkileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Şen, M. (2011). Okulöncesi dönem değerler eğitiminde öğretmenin ve okulun rolü. A. Arıkan (Ed.), *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi içinde* (s.123-147). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Şirin, A., Özgen, G., Erol, A., F. & Koca, A., D. (2018). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin aile ilişkilerinin empatik eğilimlerine etkisi. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 48(48), 59-72.

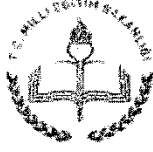
- Tahiroğlu, M. & Çetin T. (2015). Değerler öğretiminde kullanılan yöntemler. M. Gündüz (Ed.), *Değerler eğitimi* içinde. Ankara: Maya Akademi.
- Tahiroğlu, Y., A., Bahalı, K., Avcı, A., Seydaoğlu, G. & Uzel, M. (2009). Ailedeki disiplin yöntemleri, demografik özellikler ve çocuklardaki davranış sorunları arasındaki ilişki. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 16(2), 67-81.
- Tan, ř. (2016). *SPSS ve excel uygulamalı temel istatistik-1*. (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Tarhan, N. (2012). *Sen ben ve çocuklarımız* (1. Baskı). İstanbul: Timaş.
- Thornberg, R., & Oğuz, E. (2013). Teachers' views on values education: A qualitative study in Sweden and Turkey. *International Journal of Educational Research*, 59, 49-56.
- Tillman, D. (2000). *Living values activities for children ages 8-14*. Deerfield Beach, Fla. : Health Communications.
- Tillman, D. (2014). 8-14 yaş grubu öğrenciler için yaşayan değerler eğitimi etkinlikleri. (V. Aktepe. Çev. Ed.), *Eğitim* içinde (s. 1-24). Konya: Eğitim.
- Turan, F. (2014). *Okul öncesi eğitim etkinliklerinde kullanılan resimli öykü kitaplarının karakter eğitimi-öğretmen görüşü ve uygulamaları açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Türk Dil Kurumu (2019). Türkçe sözlük. <http://sozluk.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Ulusoy, K. & Dilmaç, B. (2014) . *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem.
- Ulusoy, K. ve Arslan, A. (2014). Değerli bir kavram olarak: "Değer ve değerler eğitimi". R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Farklı yönleriyle değerler eğitimi* içinde (s.1-16). Ankara: Pegem Akademi.
- Ulutaş, İ. (2005). *Anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının duygusal zekâlarına duygusal zekâ eğitiminin etkisinin incelenmesi*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Uygun, S. (2013). Değerler eğitimi program tasarılarının değerlendirilmesi (Antalya örneği). *Mediterranean Journal of Humanities*, III(2), 263-277.

- Uzun, M. & Köse, A. (2017). Okul öncesi eğitimde değerler eğitiminin uygulanmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 305-338.
- Ülavere, P. & Veisson, M. (2015). Values and values education in Estonian preschool child care institutions. *Journal Of Teacher Education For Sustainability*, 17(2), 108-124.
- Ünal, F. (2014). Çocuklarla iletişim kurma. A., G. Aytar, R. Zembat ve A.,B., Aksoy (Ed.), *Her yönüyle okul öncesi eğitim 10 içinde* (s.67-94). Ankara: Hedef.
- Yaka, Ş. & Yalçın D. (2014). Okul öncesi eğitimde verilecek değerlere ilişkin veli görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(28), 169-192.
- Yalar, T. & Yelken, Y. T. (2011). Değerler eğitiminin iyileştirilmesi ile ilgili öğretmen görüşlerinin belirlenmesi ve bir program modülü örneğinin geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(38),79-98.
- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi* (2. Baskı). Ankara: Akçağ.
- Yavuzer, H. (2006). *Çocuk eğitimi el kitabı* (21. Baskı). İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (2013). *Ana-baba ve çocuk* (24. Baskı). İstanbul: Remzi.
- Yeşil, R. & Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 65–85.
- Yiğittir, S. (2010). İlköğretim öğrenci velilerinin okullarda kazandırılmasını arzuladığı değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi* 8(19), 207-223.
- Yuvacı, Z. (2013). *Okul öncesi değerler eğitimi uygulayan okullardan seçilen değerlerin ve etkinliklerin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

EKLER

EK-1. İzin Belgesi

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.4368458
Konu : Araştırma İzni

31.03.2017

GAZİ ÜNİVERSİTESİNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2012/13 nolu Genelgesi.
b) 24/03/2017 tarihli ve 12501 sayılı yazımız.

Enstitünüz Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Mehriban YILDIZ'ın "**Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Anne ve Babaların Değerler Eğitimi ve Uygulamalarının İncelenmesi**" konulu tez kapsamında uygulama talebi Müdürlüğümüzce uygun görülmüş ve uygulamanın yapılacağı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi verilmiştir.

Görüşme formunun (5 sayfa) araştırmacı tarafından uygulama yapılacak sayıda çoğaltılması ve çalışmanın bitiminde bir örneğinin (cd ortamında) Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme (1) Şubesine gönderilmesini rica ederim.

Vefa BARDAKCI
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

31.03.17
Oli
Vefa BARDAKCI

Konya yolu Başkent Öğretmen Evi arkası Beşevler ANKARA
e-posta: ıstatistik06@meh.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için
Tel: (0 312) 221 02 17/135-134

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 1659-a484-34ff-9395-aff7 kodu ile teyit edilebilir.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..